

Monitor Cultuureducatie in Brabant 2021 - 2024

Resultaten onderzoek onder scholen,
intermediairs en aanbieders over CmK3

Uitgebreide versie

Monitor Cultuureducatie in Brabant 2021 - 2024

Resultaten onderzoek onder scholen,
intermediairs en aanbieders over CmK3

Uitgebreide versie

B. van Dalen MSc
Drs. M. van Duren
R. van Dijk MA
S. de Jong MSc MA

Colofon

Het PON & Telos heeft dit onderzoek verricht in opdracht van Kunstloc Brabant, als penvoerder van het CmK3 Brabantstad-consortium dat bestaat uit De Nieuwe Veste (Breda), CiST (Tilburg), CultuurContact (Helmond), Huis73 ('s-Hertogenbosch), De Muzelinck (Oss), Erfgoed Brabant en Kunstloc Brabant.

Auteurs

Britte van Dalen MSc
Drs. Madelon van Duren
Rosamare van Dijk MA
Sophie de Jong MSc MA

Publicatienummer

23173-01

Datum

juni 2025

© 2025 Het PON & Telos

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Het PON & Telos. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van Het PON & Telos. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan Het PON & Telos geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie

www.hetpon-telos.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Doelstellingen en aanpak	1
1.3	Inhoud van de monitor	2
1.4	Leeswijzer	3
2	Resultaten per doel	4
2.1	Curriculumvernieuwing & visievorming	4
2.2	Kansengelijkheid	9
2.3	Professionalisering	13
3	Scholen	15
3.1	Achtergrond	15
3.2	Visie	16
3.3	Invulling van cultuureducatie	23
3.4	Leren en ontwikkelen	27
3.5	Deskundigheid	29
3.6	Samenwerking	32
3.7	Kansengelijkheid	36
3.7.1	Verankeringsmaat	39
4	Intermediairs	41
4.1	Achtergrondvragen	41
4.2	Visie en werkwijze	42
4.3	Samenwerking	44
4.4	Ervaringen op scholen	49
4.5	Kansengelijkheid	51
4.6	Resultaten duidingssessie met intermediairs	55
5	Aanbieders van cultuureducatie	58
5.1	Achtergrondvragen	58
5.2	Visie en programma	59
5.3	Ervaring op scholen	63
5.4	Evaluatie van cultuureducatie	68
5.5	Kansengelijkheid	69

6	Evaluatie van de stuurgroep	72
6.1	Curriculumvernieuwing en visievorming	72
6.2	Kansengelijkheid	72
6.3	Professionalisering	73
6.4	Algemene terugblik CmK3	74
7	Registratiedata	75
8	Conclusie	76
	Bijlage: onderzoeksverantwoording	78
1.	Scholen	78
2.	Aanbieders	80
3.	Intermediairs	81
4.	Stuurgroep	83
5.	Registratiedata	83

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Voor de derde periode van Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024 (CmK3) hebben Brabantse penvoerders uit de eerste twee periodes hun krachten gebundeld: Kunstloc Brabant, Erfgoed Brabant en vijf grote gemeenten in Brabant (Tilburg, 's-Hertogenbosch, Breda, Helmond en Oss) hebben samen één aanvraag ingediend. Hiermee is voor het eerst gekozen voor een gezamenlijke regionale aanpak voor Cultuureducatie met Kwaliteit binnen de provincie Noord-Brabant.

De regionale samenwerking vraagt, naast harmonisering van instrumenten voor cultuureducatie, zoals De Cultuur Loper en De Culturele Ladekast, ook om een gezamenlijke monitoringsaanpak. De Brabantse samenwerking is gebaat bij duidelijkheid over de resultaten, voortgang en impact van de projecten en dienstverlening.

Het PON & Telos is gevraagd deze monitoringsaanpak te ontwikkelen en in deze periode twee metingen uit te voeren. De eerste meting in 2022 en de tweede meting in 2024. In de tussentijdse [Rapportage Monitor Cultuureducatie in Brabant 2021-2024](#) presenteerden we de resultaten van de meting in 2022. De voorliggende rapportage bevat de bevindingen van de eindmeting in 2024. Aan de hand van de resultaten van deze metingen reflecteren we op de doelen van CmK3 Brabantstad. We brengen in beeld in hoeverre de doelen behaald zijn en wat de daarmee de impact is van CmK3 Brabantstad.

1.2 Doelstellingen en aanpak

De doelstelling van de monitor is tweeledig; enerzijds moet het een beeld geven van waar de Brabantse binnenschoolse cultuureducatie staat, hoe dit zich binnen de CmK3 periode heeft ontwikkeld en in hoeverre beoogde doelstellingen zijn behaald. Anderzijds biedt de monitor informatie ter verantwoording van de financiële inzet.

De inhoudelijke doelstellingen van de monitor zijn geoperationaliseerd langs de thema's van de in een eerder stadium opgestelde Theory of Change (ToC), ofwel datgene dat CmK3 Brabantstad met het nieuwe beleid beoogt. Hiertoe is een beleidsanalyse uitgevoerd, waarbij alle doelen, beoogde effecten en activiteiten uit de gezamenlijke subsidieaanvraag gestructureerd zijn op basis van de veronderstelde logica uit de aanvraag. Vervolgens is een meetplan opgesteld, waarbij voor ieder doel een indicator is vastgesteld om mee te nemen in de verschillende onderzoeksmethodes.

1.3 Inhoud van de monitor

De monitor is gericht op de hoofddoelen van de CmK3-aanvraag: curriculumvernieuwing en visievorming, kansengelijkheid (toegang tot cultuur voor iedereen) en professionalisering. Naast de hoofddoelen zijn verschillende subdoelen opgesteld met bijbehorende activiteiten en betrokken actoren. Om de impact van deze activiteiten te beschrijven is gekeken naar de beoogde effecten van de activiteiten op korte en lange termijn. Op basis van die activiteiten die in Brabant in CmK3 worden uitgevoerd en de prioritering van beoogde effecten op korte en lange termijn, hebben we vastgesteld welke informatie nodig is om de impact van CmK3 in Brabant in beeld te brengen.

Door verschillende databronnen te combineren, waarin de ervaringen van verschillende doelgroepen zijn vertegenwoordigd, proberen we een zo compleet en gedegen mogelijk beeld te schetsen. Een belangrijk uitgangspunt bij onze aanpak is dat scholen zo min mogelijk administratieve last van de monitoring hebben.

Zodoende maken we in deze monitor gebruik van de volgende onderzoeksmethodieken:

1. **Kwantitatieve data op basis van een vragenlijst onder scholen** in Noord-Brabant, die het zelfevaluatieprogramma Evi niet hebben ingevuld. De vragenlijst is in 2024 door 268 scholen ingevuld. In 2022 was de vragenlijst door 313 scholen ingevuld.
2. **Kwantitatieve data op basis van een vragenlijst onder intermediairs** die werkzaam zijn in Brabantse gemeenten. De vragenlijst is in 2024 door 33 intermediairs, werkzaam in 37 Brabantse gemeenten, ingevuld. In 2022 was de vragenlijst door 47 intermediairs ingevuld, werkzaam in 48 gemeenten.
3. **Kwantitatieve data op basis van een vragenlijst onder aanbieders** van cultuur-educatieve activiteiten op scholen in Noord-Brabant. De vragenlijst is in 2024 door 81 aanbieders ingevuld. In 2022 was de vragenlijst door 99 aanbieders ingevuld.
4. **Data uit Evi:** het zelfevaluatieprogramma Evi is in 2024 door 107 scholen in Noord-Brabant ingevuld. De bevindingen uit het onderzoeksrapport van Evi van 2024¹, leggen we naast onze bevindingen van de vragenlijst onder scholen.
5. **Kwalitatieve data uit een duiding sessie met intermediairs**, twaalf intermediairs werkzaam in de verschillende regio's in Noord-Brabant waren hierbij aanwezig.
6. **Kwalitatieve data uit een vragenlijst met open vragen** die is voorgelegd aan de stuurgroep met als doel te reflecteren op deze CmK-periode.
7. **Registratiedata:** gegevens die gemeenten en uitvoerende organisaties bijhouden en aanleveren ter verantwoording. We hebben hiervoor de meeste recent beschikbare data gebruikt (2023).

In de bijlage is een uitgebreide onderzoeksverantwoording te raadplegen.

¹ Van der Haar, M. (2024). Onderzoeksrapport 2024. Een kwalitatief onderzoek met behulp van Evi. Monitoring en evaluatie. Cultuureducatie met Kwaliteit Provincie Noord-Brabant. Radboud Universiteit, Nijmegen.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 reflecteren we op de doelen van de aanvraag CmK3 Brabantstad aan de hand van de resultaten van deze monitor. Hierna presenteren we de uitgebreide resultaten per deelonderzoek. We starten met de resultaten van het onderzoek onder scholen (hoofdstuk 3), vervolgens gaan we in op het onderzoek onder intermediairs (hoofdstuk 4) en aanbieders (hoofdstuk 5). In hoofdstuk 6 komt een evaluatie van de stuurgroep aan bod en in hoofdstuk 7 presenteren we feitelijke gegevens op basis van registratiedata. We sluiten in hoofdstuk 8 af met een conclusie.

Een uitgebreide onderzoeksverantwoording is in de bijlage te raadplegen.

2 Resultaten per doel

In dit hoofdstuk reflecteren we op de doelen en subdoelen uit de CmK3-aanvraag, op basis van de eerder opgestelde Theory of Change (Toc). We gebruiken hiervoor de inzichten uit de verschillende deelonderzoeken. In veel van de doelen wordt gesproken van ‘een verbetering’, ‘een verhoging’ en andere processen over de tijd heen. In de tussentijdse [Rapportage Monitor Cultuureducatie in Brabant 2021-2024](#) hebben we de stand van zaken op dat moment weergegeven. De kracht van een monitor zit in de herhaling. Op basis van de eindmeting kunnen we terugblikken op de gehele CmK-periode en zien welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden.

De grote rijkdom aan informatie die opgehaald is staat in hoofdstukken 3 tot en met 8 uitgebreid beschreven – we bespreken in dit hoofdstuk vooral de hoofdlijnen. We geven telkens de doelen en subdoelen weer. Vervolgens beschrijven we wat we hier op dit moment van weten vanuit de verschillende deelonderzoeken van deze monitor. We kijken hierbij zowel naar de resultaten van de eindmeting in 2024 als die van de eerdere meting in 2022.

Bereik scholen en leerlingen

De doelen die gaan over het bereik van scholen en leerlingen, zijn algemener van aard en vallen niet direct onder een van de thema’s. We starten daarom met het bespreken van deze doelen.

- In de periode 2021-2024 bereiken we minstens 760 scholen en 225.000 leerlingen
- Er is een toename in deelname van nieuwe CmK-scholen.

In totaal zijn 775 scholen in Brabant bereikt in CmK3 en 198.650 leerlingen. In de derde CmK-periode zijn in totaal 254 nieuwe scholen gestart.

2.1 Curriculumvernieuwing & visievorming

Curriculumvernieuwing en visievorming zijn onderdeel van de doelen van CmK3. In de derde CmK-periode ligt wat deze onderdelen betreft de focus op het faciliteren en begeleiden van Brabantse scholen om cultuureducatie te implementeren in hun onderwijscurriculum. Hierbij wordt sterk rekening gehouden met de visie en de context van de school. Er zijn een aantal doelen geformuleerd en in deze paragraaf beschrijven we hoe deze doelen zijn uitgewerkt in de derde CmK-periode.

CmK-scholen hebben cultuureducatie geïmplementeerd in hun curriculum, passend bij de visie en context van de school

- Nieuwe scholen hebben in 2024 een visie ontwikkeld die sturend is in de implementatie van cultuureducatie binnen het onderwijscurriculum van de school.
- Ervaren scholen zijn in 2024 klaar voor de komst van cultuur als vast onderdeel van het curriculum.
- Scholen hebben doorlopende leerlijnen ontwikkeld en geïmplementeerd.

Perspectief van de scholen

Ruim acht op de tien bevraagde scholen (83%) hebben in 2024 een visie op cultuureducatie en 63% heeft deze visie ook vastgelegd in een cultuurplan of beleidsplan. Scholen streven ernaar om leerlingen kennis te laten maken met cultuur, maar ook om eigen talenten en interesses te ontdekken. Gemeenschappelijke thema's die terugkomen in de visies zijn het belang van toegankelijkheid, diversiteit, creativiteit en verbinding met het bredere onderwijsprogramma. 70% van de scholen wil hun visie op cultuureducatie nog verder ontwikkelen, wat een positieve indicatie is voor toekomstige verbeteringen. Zowel in vragenlijst van Het PON & Telos als in Evi zien we dat minder scholen hun visie verder willen door ontwikkelen ten opzichte van de tussenmeting in 2022. Het is aannemelijk dat een deel van deze scholen in de afgelopen periode bezig is geweest met deze doorontwikkeling.

Bij (iets minder dan) de helft van de scholen is een cultuurvisie vastgelegd die wordt gedragen en geëvalueerd door de directeur en de cultuurcontactpersoon. Bij ongeveer één op de vijf scholen is een cultuurvisie opgenomen in het schoolplan, die is ontwikkeld en wordt gedragen door het hele team. Bij één op de tien scholen is de visie op cultuureducatie geïntegreerd in de bredere onderwijsvisie, waarbij het team zich eigenaar voelt en deze vast onderdeel is van de kwaliteitszorg van de school. Een kwart van de scholen heeft hun visie niet beschreven.² Iets meer dan de helft van de scholen (54%) ervaart veel draagvlak voor cultuureducatie in het team, 42% ervaart een beetje draagvlak. Scholen ervaren in 2024 vaker veel draagvlak dan in 2022 (toen was dit 49%).

In 2024 is cultuureducatie bij 46% van de scholen opgenomen in de begroting van dit schooljaar en bij 46% in de meerjarenbegroting. Ten opzichte van de tussenmeting in 2022 zien we dat scholen cultuureducatie iets vaker hebben opgenomen in de meerjarenbegroting (toen 41%) en minder vaak in de begroting van dat schooljaar (toen 53%). Dit duidt er op dat de middelen voor cultuureducatie in 2024 bij een iets groter aandeel van de scholen geborgd is. Vrijwel alle scholen (95%) hebben structureel, of zowel structureel als incidenteel, geld beschikbaar voor cultuureducatie. Volgens 90% van de gevraagde scholen, is cultuureducatie vanzelfsprekend een vast onderdeel van het curriculum.

Kijken we naar aanbod van cultuureducatie, dan zien we dat deze vooral in de vorm van excursies, workshops, projecten en losse lessen worden verzorgd. Opvallend is dat jaarlijkse activiteiten in 2024 vaker voorkomen dan in de eerdere meting in 2022. Een mogelijke

²² Figuur 2 en beschrijving op pagina 12.

verklaring hiervoor is dat deze activiteiten wellicht meer structureel worden ingezet, aldus de intermediairs in de duiding sessie. Muziek en beeldende vakken worden het vaakst aangeboden, gevolgd door erfgoed en dans/beweging en spel/drama. Literatuur wordt in 2024 iets vaker aangeboden dan in de eerdere meting in 2022. Bij de meerderheid van de scholen zijn programmaonderdelen op elkaar afgestemd. Vier op de tien scholen³ brengen bewust samenhang in de programmaonderdelen door verbinding met andere vakken of een leerlijn.

Perspectief van de intermediairs

In alle gemeenten in Brabant is een intermediair actief die de scholen, die met CmK meedoen, begeleidt. Intermediairs zijn gevraagd om hun ervaringen met scholen waar zij actief zijn te delen. Omdat we in de vragenlijst onder scholen geen onderscheid kunnen maken tussen nieuwe⁴ en ervaren scholen, hebben we hier in de vragenlijst onder intermediairs wel expliciet naar gevraagd.

Ruim drie kwart van de ervaren scholen (77%) heeft, volgens de intermediairs, een duidelijke visie op cultuureducatie. Bij de nieuwe scholen geldt dit voor 42%. Bij het merendeel van de ervaren scholen (81%) sluit het programma aan bij de visie van de school. Dit geldt voor 42% van de nieuwe scholen. De resultaten zijn in lijn met de verschillende doelstellingen voor de nieuwe en ervaren scholen. Zo zouden ervaren scholen in 2021-2022 cultuuronderwijs moeten borgen in hun beleidsplan, aandacht hebben voor professionalisering in het kader van borging van hun visie en aanpak en bewuste keuzes maken in aanbod, zodat zij in 2024 klaar zijn voor cultuureducatie als valst onderdeel van het curriculum. Nieuwe scholen zouden in 2021-2022 geïnspireerd moeten worden om te werken aan kwaliteitsverbetering door hulpvragen te formuleren en in 2022-2023 starten met de implementatie van cultuuronderwijs op hun school, zodat zij in 2024 een visie hebben ontwikkeld. Alhoewel 90% van de scholen (dit zijn zowel ervaren als nieuwe scholen) aangeeft dat cultuureducatie vanzelfsprekend een vast onderdeel van het curriculum is, merken intermediairs in de duiding sessie op dat het de vraag is in hoeverre cultuureducatie daadwerkelijk een vast onderdeel van het curriculum is en blijft, bijvoorbeeld in onzekere tijden.

³ 41% in de vragenlijst van Het PON & Telos, 42% in Evi.

⁴ Scholen die voor het eerst met CmK meedoen.

De lokale context en behoefte van scholen centraal

- Intermediairs en kunstvakdocenten begeleiden scholen en voeren CmK3 uit.
- Het eigenaarschap ligt zoveel mogelijk bij de school.
- Scholen werken samen met hun culturele omgeving aan duurzame kwaliteitsverbetering van cultuureducatie.

In alle gemeenten die deelnemen aan CmK in Brabant zijn intermediairs actief die scholen begeleiden. Dit doen zij in de vorm van afspraken maken met scholen over inzet tot coachen van scholen en stimuleren van het formuleren van ambities. Intermediairs konden de rollen die zij voor zichzelf zien weggelegd in hun contact met scholen, prioriteren in volgorde van belangrijkheid. Kijken we naar de top-3, dan zien intermediairs bij nieuwe scholen vooral een rol voor zichzelf om te (1) informeren, (2) inspireren en (3) adviseren. Bij ervaren scholen zien intermediairs dezelfde rollen voor zichzelf weggelegd, te weten: (1) adviseren, (2) inspireren en (3) informeren. De volgorde van de top-3 verschilt echter van elkaar. In de meting in 2022 werd de rol van adviseren bij nieuwe scholen minder vaak door intermediairs gekozen. Dit past bij de beoogde ontwikkeling voor nieuwe scholen. Intermediairs geven zowel voor nieuwe als ervaren scholen aan goed in staat zijn om hulpvragen te verhelderen.

De meeste intermediairs (81%) geven aan dat bij ervaren scholen de visie van de school in de uitvoering van hun werk centraal staat. Dit geldt voor 66% in de uitvoering van hun werk bij nieuwe scholen. Aanbieders van cultuureducatie zijn hierover enigszins verdeeld; 37% geeft aan dat de visie van de school centraal staat als zij bij scholen komen – bij 22% van de aanbieders is dit niet het geval. De meeste aanbieders (87%) geven echter aan dat het hen lukt om aan te sluiten bij de onderwijsdoelen van de school. De meeste intermediairs (80%) geven aan dat het eigenaarschap van de visie en de uitvoering van cultuureducatie bij de school ligt bij ervaren scholen. Ongeveer de helft (55%) van de intermediairs geeft aan dat dit het geval is bij nieuwe scholen.

De meeste scholen geven aan dat culturele partners hen inspireren om cultuureducatie beter vorm te geven, in te bedden in de praktijk, nieuwe werkvormen te proberen en om zelf met cultuureducatie aan de slag te gaan. Samenwerking met alle (of een deel van de) partners waar zij mee samenwerken, vinden zij dan ook essentieel om cultuureducatie vorm te geven, zo geeft 97% van de scholen aan. Ook de aanbieders hebben het idee dat ze de meeste scholen inspireren voor nieuwe ideeën voor cultuureducatie. De enthousiaste en positieve reacties op het aanbod van aanbieders worden door hen gewaardeerd. Toch benoemen aanbieders dat zij ook aanlopen tegen belemmeringen zoals gebrek aan tijd en budget, die de implementatie van nieuwe ideeën bemoeilijken.

We werken vanuit één visie en gemeenschappelijke taal voor cultuureducatie in Brabant

- Implementatie van cultuureducatie vanuit gemeenschappelijke taal en visie.
- Intermediairs en kunstvakdocenten begeleiden en voeren CmK3 uit vanuit één gemeenschappelijke taal en visie.
- Scholen kunnen gebruik maken van de verbinding tussen De Cultuur Loper en De Culturele Ladekast en worden hiertoe gestimuleerd.
- Scholen hebben toegang tot een leerlingvolgsysteem.

De te ontwikkelen en te implementeren gemeenschappelijke taal en visie voor cultuureducatie in heel Brabant is een belangrijk punt uit de CmK3-aanvraag. Het zorgt voor eenduidiger processen en helpt bij het realiseren van schaalvergroting en het verbinden van de stedelijke gebieden en de gebieden daaromheen. Op het platform www.cultuurtrajectbrabant.nl komen de twee instrumenten samen. Er wordt gewerkt met één werkwijze met eenduidige stappen en een onderliggende visie en instrumenten. Het platform is op 15 oktober 2024 gelanceerd en wordt op dit moment verder uitgerold. Het eigen maken van deze taal en visie door intermediairs en kunstvakdocenten is in ontwikkeling en zal verder vormkrijgen in de volgende CmK-periode.

De vragenlijst onder intermediairs is ingevuld voordat het platform gelanceerd was. De meeste intermediairs (68%) zijn op dat moment van mening dat intermediairs en kunstvakdocenten in Brabant CmK niet vanuit een gemeenschappelijke taal en visie uitvoeren. Slechts een kwart (25%) van de intermediairs geeft aan dat intermediairs de scholen binnen CmK vanuit één gemeenschappelijke taal begeleiden. Zowel in de duiding sessie met intermediairs als in de evaluatie met de stuurgroep wordt bevestigd dat er in de afgelopen periode belangrijke stappen zijn gezet. De lancering van het www.cultuurtrajectbrabant.nl volgde na een intensief traject en vormt de eerste stap richting het implementeren, begeleiden en uitvoeren van cultuureducatie vanuit één gemeenschappelijke taal en visie in Brabant. Daarbij wordt ook opgemerkt dat het werken vanuit één gemeenschappelijke taal niet letterlijk hoeft te worden genomen. Het gaat meer om de visie en aanpak. Kijken we naar de samenwerkingen in Brabant dan zijn aanbieders in 2024 vaker van mening (74%) dat zij hetzelfde doel voor ogen lijken te hebben in de samenwerking met intermediairs, scholen en trainers als in de tussenmeting (61%). Intermediairs zijn hierover verdeeld; 29% geeft aan dat zij hetzelfde doel voor ogen lijken te hebben, maar een vergelijkbaar aandeel (32%) geeft aan van niet.

Een klein deel van de scholen (9%) maakt op dit moment gebruik van een leerlingvolgsysteem. De meeste scholen (60%) volgen de ontwikkelingen van hun leerlingen in cultuureducatie niet, anderen doen dit op andere manieren – waaronder een papieren of digitaal portfolio. Tot de zomer van 2025 biedt Kunstloc Brabant nog het Culturele Zelfportret aan.

2.2 Kansengelijkheid

Kansengelijkheid vormt naast curriculumvernieuwing en visievorming een onderdeel van de derde Cmk-periode. Dit houdt in dat gezamenlijk wordt gewerkt aan het verlagen van drempels voor cultuurdeelname in de leer- en leefomgeving van leerlingen.

Een verbreed cultuuraanbod, passend bij alle leefwerelden

- Alle scholen houden rekening met de belevingswereld en belangstelling van al hun leerlingen.
- Scholen leggen verbanden tussen kansengelijkheidsuitdagingen binnen cultuureducatie en andere vakken.
- Er is een verbreed cultuuraanbod waarin iedere leerling zijn leefwereld kan herkennen (zowel binnen- als buitenschools) én weten waar ze het aanbod kunnen vinden.

Perspectief van de scholen

Een derde van de bevroegde scholen (34%) geeft aan dat zij in grote mate leerlingen stimuleren om cultuurbezoek en -beoefening via school eigen te maken, 60% doet dit in beperkte mate. Scholen bieden gesubsidieerde of gratis naschoolse programma's aan, zoals muziek-, dans- en kunstlessen, om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk leerlingen kunnen deelnemen aan culturele activiteiten. Ouders worden geïnformeerd over beschikbare activiteiten en subsidies.

De helft van de scholen zet zich in grote mate in om ervoor te zorgen dat alle leerlingen zich in het aanbod kunnen herkennen en verrast kunnen worden, circa de andere helft doet dit in beperkte mate. De meeste scholen geven aan bewust rekening te houden met de diversiteit van de leefwerelden van hun leerlingen (67%) en dat leerkrachten de omgeving van hun leerlingen en hun toegang tot cultuureducatie kennen (75%). Minder scholen (40%) besteden aandacht aan cultuur(educatie) in de thuisomgeving.

Perspectief van de intermediairs

Intermediairs hebben aandacht voor kansengelijkheid binnen cultuureducatie door een divers en toegankelijk aanbod aan te bieden. Ze werken hierin samen met scholen en gemeenten. Ze richten zich op bewustwording en training van docenten, en betrekken speciaal onderwijs en bijzondere doelgroepen. Het bevorderen van kansengelijkheid in cultuureducatie blijft een onderwerp van gesprek met scholen. De ruimte die hiervoor is verschilt per school.

Over het algemeen hebben ervaren scholen vaker bewuster aandacht voor kansengelijkheid binnen cultuureducatie dan nieuwe scholen. Meer dan de helft (58%) van de intermediairs geeft aan dat leerkrachten de sociale omgeving van leerlingen kennen, bij de meeste of alle nieuwe scholen die zij begeleiden. Voor 68% van de intermediairs geldt dit voor de ervaren scholen. De helft (48%) geeft aan dat de meeste of alle nieuwe scholen bewust rekening houden met de leefwerelden van leerlingen bij het formuleren van het cultuuraanbod. Dit geldt voor 54% van de intermediairs bij de ervaren scholen. Bijna de helft van de intermediairs (45%) geeft aan dat de meeste of alle nieuwe scholen die zij begeleiden leerlingen stimuleren om cultuurbezoek- en beoefening eigen te maken. Dit geldt voor 58% van de intermediairs bij ervaren scholen. Met name bij de nieuwe scholen zien we dat intermediairs vaker aangeven dat er aandacht is voor de genoemde activiteiten ten opzichte van de tussenmeting in 2022. Dit is een positieve ontwikkeling.

Intermediairs merken in de duiding sessie op dat de diversiteit van het aanbod, om aan te sluiten bij de leefwereld van alle leerlingen en ervoor te zorgen dat alle leerlingen verrast worden, bij veel scholen nog verbeterd kan worden. Dit heeft deels te maken door een beperkt aanbod, maar dit komt ook doordat scholen vaak het aanbod kiezen dat ze al kennen. Ook blijft bereiken van alle doelgroepen in buitenschoolse cultuureducatie een aandachtspunt.

Perspectief van aanbieders van cultuureducatie

De meeste aanbieders (83%) houden bewust rekening met de diversiteit van de leefwerelden bij het ontwikkelen van zowel het binnenschoolse als buitenschoolse cultuuraanbod. Zij besteden vooral aandacht aan cultuureducatie in de thuisomgeving bij de ontwikkeling van buitenschoolse activiteiten (64%). Aanbieders houden rekening met behoeften van verschillende leerlingen en besteden aandacht aan verschillende werkvormen zodat iedere leerling zijn of haar creativiteit kan ontdekken en ontwikkelen. Ze hebben aandacht voor kansengelijkheid en toegankelijkheid in buitenschoolse cultuureducatie door laagdrempelige activiteiten aan te bieden, ouders te betrekken en bijvoorbeeld samen te werken met organisaties zoals 'Gelijke kansen' en het Jeugdfonds Sport en Cultuur.

Meer verbinding tussen binnen- en buitenschoolse culturele activiteiten

- De cultuurcoördinator kent de weg naar het buitenschoolse aanbod.
- Er is een sterkere doorstroom tussen binnen- en buitenschoolse culturele activiteiten.

Bij de meeste bevraagde scholen (85%) kent de cultuurcoördinator de (sociale) leefomgeving van leerlingen. Bij een groot deel van de scholen (68%) is de cultuurcoördinator bekend met de toegang tot buitenschoolse cultuureducatie van leerlingen. Bij minder dan de helft (40%) scholen speelt de cultuurcoördinator een belangrijke rol bij de toegang tot buitenschoolse cultuureducatie van leerlingen en werkt hij of zij vaak tot regelmatig aan projecten om toegang tot cultuureducatie voor alle leerlingen te vergroten. Bij de meeste scholen (61%) werkt de cultuurcoördinator vaak of regelmatig samen met culturele organisaties in de wijk of stad, bij een derde (34%) gebeurt dit af en toe. Ten opzichte van de eerdere meting in 2022 wordt er vaker samengewerkt. Via de cultuurcoördinator is er bij ruim de helft van de scholen (wel eens) contact met de ouders van leerlingen over de toegang tot cultuureducatie. Bij 43% van de scholen is dit contact er nooit.

Verbinding tussen stad en omliggende gemeenten

- Stad en gemeenten maken deel uit van elkaars brede culturele omgeving.
- De culturele infrastructuur en netwerken worden met elkaar verbonden.

Over het algemeen is er meer cultuuraanbod in de stad dan in kleine en middelgrote gemeenten. Kansengelijkheid vanuit geografisch perspectief is in deze CmK-periode onder de aandacht gebracht in Brabant. Zo is het vervoersprobleem aangestipt. Vanuit kleinere kernen is het niet altijd even eenvoudig om bijvoorbeeld een hele schoolklas naar een theater of museum te vervoeren, vanwege de kosten of omdat ouders niet kunnen of willen rijden. De themagroep Kansengelijkheid heeft op basis van een inventarisatie in de regio geconstateerd dat het vervoersprobleem herhaaldelijk is genoemd en als een urgent probleem werd ervaren, omdat dit ervoor zorgt dat scholen niet deelnemen aan culturele activiteiten buiten de deur. Dit belemmert de ambitie dat steden en gemeenten deel uitmaken van elkaars bredere omgeving en dat de culturele infrastructuur en netwerken met elkaar verbonden worden. Zij hebben dit onder de aandacht gebracht middels een manifest voor bestuurders en beleidsmakers waarin vervoersarmoede naar culturele activiteiten zichtbaar wordt gemaakt en waarbij beleidsmakers opgeroepen worden om in het kader van kansengelijkheid het vervoer bij cultuureducatie mogelijk te maken. Het manifest heeft het probleem onder de aandacht gebracht bij beleidsmakers.

Meer kennis en kunde over kansengelijkheid en inzicht in hiaten

- Inzicht in de status van kansenongelijkheid binnen cultuureducatie in Brabant.
- Kansengelijkheid is een structureel aandachtspunt binnen cultuureducatie.
- Versterkte samenwerking en kennisdeling tussen uitvoeringsorganisaties in cultuur en andere organisaties.

De themagroep Kansengelijkheid heeft een aantal stappen ondernomen om meer inzicht te krijgen in de status van kansenongelijkheid binnen cultuureducatie in Brabant. Het begrip kansengelijkheid is met deskundigen en regionale dialoogtafels verder verkend en afgebakend. Dit heeft geleid tot een aantal concrete onderwerpen binnen dit brede begrip, waarover men kennis met elkaar heeft uitgewisseld. Het ging hier onder andere over onderwerpen als dorp en stad, aanbod van aanbieders, vervoer en speciaal onderwijs. De resultaten van deze verkenning zijn vastgelegd in verslagen. Doordat er in CmK3 op verschillende momenten en manieren (artikelen, dialoogtafels) informatie over dit thema is gedeeld, is er een versterkte samenwerking en kennisdeling tussen uitvoeringsorganisaties in cultuur en andere organisaties ontstaan.

Als we kijken naar de resultaten van de vragenlijsten onder scholen, intermediairs en aanbieders die in de voorgaande paragrafen zijn beschreven, dan kunnen we constateren dat scholen zich enerzijds bewust zijn van uitdagingen op het gebied van kansengelijkheid maar dat er ook nog veel te winnen valt. De mate waarin kansengelijkheid onder de aandacht komt bij scholen varieert sterk. Ervaren scholen hebben over het algemeen vaker aandacht voor kansengelijkheid binnen cultuureducatie dan nieuwe scholen. De opgehaalde inzichten over kansengelijkheid in cultuureducatie in Brabant en gedeelde kennis zorgen voor meer aandacht voor en grip op het onderwerp.

2.3 Professionalisering

Professionalisering is het laatste onderdeel dat centraal stond in de derde CmK-periode. Hierin ligt de nadruk op het op passende wijze adviseren en begeleiden van zowel nieuwe als oude CmK-scholen bij hun CmK-trajecten. Hierbij worden eveneens trainers, kunstvakdocenten en het hoger onderwijs aangehaakt om ook hier een professionaliseringsslag te maken.

Gezamenlijk ontwikkelen, organiseren en uitzetten van professionaliseringsaanbod in Brabant

- Ervaren scholen leren cultuureducatie te borgen in het curriculum, door middel van scholing.
- Nieuwe scholen, ervaren scholen en het culturele veld hebben toegang tot scholing.
- Ontwikkeling van scholingsaanbod in gemeenschappelijke visie en taal. Het scholingsaanbod wordt via een centraal platform ontsloten.
- Er wordt meer gebruikgemaakt van scholingsaanbod door scholen en aanbieders.

Perspectief van de scholen

Het merendeel van de scholen heeft één of meerdere gecertificeerde ICC'ers (63%) of leerkrachten op het gebied van kunst en cultuur (60%) in huis. Vier op de tien scholen hebben één of meerdere kunstvakleerkrachten in dienst. Om het cultuuronderwijs op peil te houden organiseren scholen workshops of studiedagen. In de vorm van coaching, waarbij vakleerkrachten of externe deskundigen worden ingezet, proberen scholen eveneens om hun teams bij te spijkeren op het gebied van cultuureducatie.

Scholen zijn blij met de ondersteuning die ze ontvangen van intermediairs bij de professionalisering van het cultuuronderwijs op hun school. Intermediairs inspireren scholen om cultuur meer in te bedden in de praktijk (74%), inspireren om het cultuurprogramma beter vorm te geven (68%) en inspireren om een visie op cultuureducatie te formuleren of aan te dragen (60%).

Perspectief van de intermediairs

Intermediairs geven aan dat ervaren scholen vaker voldoende deskundigheid in huis hebben dan nieuwe scholen. Zo geeft 35% van de intermediairs aan dat de meeste of alle ervaren scholen die zij begeleiden voldoende deskundigheid in huis hebben. Dit geldt voor 9% van de intermediairs voor nieuwe scholen.

Uit de duiding sessie met de intermediairs horen we terug dat zij positief gestemd zijn over scholingsaanbod zoals als georganiseerde inspiratiesessies voor aanbieders, studiedagen voor ICC'ers. Ze geven aan dat scholen in de afgelopen CmK-periode gerichtere keuzes maken aangaande professionalisering. Scholen zetten vaker in op het verder professionaliseren van leerkrachten die hier interesse in hebben, dan op het gehele team, waarbij er bewuster ingezet wordt op thema's waarop een school wil verdiepen. Intermediairs merken op dat duurzame kennisontwikkeling binnen cultuuronderwijs een aandachtspunt is. Dit komt vooral door wisselingen in een team en omdat veel kennis en ervaring bij de wat oudere leerkrachten ligt.

Perspectief van de stuurgroep

Kijken we naar de ontwikkeling van het scholingsaanbod dan zijn er binnen CmK3 verschillende stappen gezet. Bij de tussentijdse meting werd duidelijk dat de themagroep Professionalisering in beeld heeft gebracht welk scholingsaanbod er is en wat er nodig is aan professionele kennis. Vervolgens zijn hier, per type cultuurprofessional, benodigde competenties gekoppeld. Hier wordt verschillend gebruik van gemaakt. Het scholingsaanbod is te vinden via het platform www.cultuurtrajectbrabant.nl, maar verwijst op dit moment nog naar de website van Kunstloc Brabant.

Schaalvergroting van het CmK-aanbod

- Professionalisering van de rest van de keten.
- Kunstvakonderwijs en pabo's zijn steviger aangehaakt bij CmK.

Perspectief van de stuurgroep

Als we kijken naar de schaalvergroting van het CmK-aanbod in de tweede helft van deze CmK-periode, dan zien we dat de samenwerkingen met het kunstvakonderwijs en pabo's nog niet overal goed van de grond komt. Het wordt als lastig ervaren om duidelijke afspraken te maken om het kunstvakonderwijs en de pabo's te betrekken bij ontwikkeling van cultuuronderwijs. Het hangt nu nog vaak af van toevallige contacten of een individuele docent, die cultuuronderwijs belangrijk vindt, of er aandacht voor is binnen de kunstvakopleidingen of pabo's. De ambitie om hier als stuurgroep gezamenlijk stappen in te zetten is (nog) niet gelukt.

Perspectief van de intermediairs

Ook intermediairs lopen er tegenaan dat cultuuronderwijs niet goed geborgd is binnen de huidige lerarenopleidingen, zo komt naar voren in de duiding sessie. Intermediairs geven, net als de stuurgroep aan, dat er op deze opleidingen weinig aandacht is voor cultuureducatie.

3 Scholen

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten het vragenlijstonderzoek onder scholen in Noord-Brabant die meedoen aan CmK3. We hebben hen bevraagd over hun visie op cultuureducatie, de aanwezige deskundigheid bij de school, de invulling van hun cultuureducatieprogramma, samenwerking met organisaties en aandacht voor kansengelijkheid.

Leeswijzer resultaten

We presenteren de resultaten van de eindmeting in 2024. Waar relevant vergelijken we de resultaten met die van de eerdere meting in 2022. Bij iedere vraag is aangegeven hoeveel scholen de vraag hebben ingevuld (n). Door afrondingsverschillen is het mogelijk dat het totaal van een tabel niet op 100% uitkomt.

Naast onze vragenlijst bestaat er nog een ander meetinstrument, namelijk Evi. Waar mogelijk beschrijven we de resultaten uit ons vragenlijstonderzoek in relatie tot resultaten uit Evi. We hebben hierbij gekeken naar het overkoepelende rapport, waarin resultaten van 107 scholen die Evi in 2024 hebben ingevuld, beschreven zijn. Vanwege de lage respons dienen de conclusies in het rapport met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.⁵

3.1 Achtergrond

Tabel 1 Door wie is de vragenlijst ingevuld? (%) (n=243)

	%
ICC'er(s) van onze school	59
De directeur van onze school	16
De ICC'er(s) en de directeur van onze school	14
Anders	11

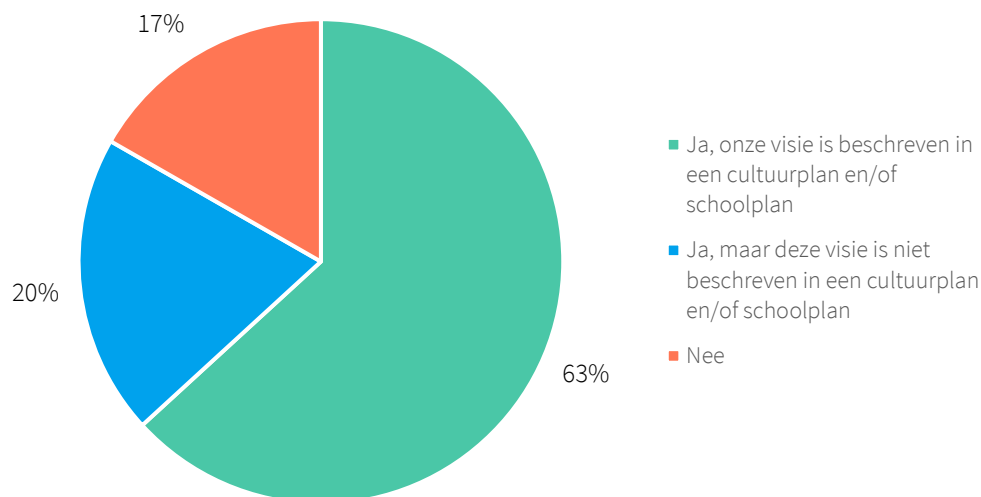
De vragenlijst is met name is ingevuld door de ICC'ers van de school, gevolgd door de directeur of de ICC'er en de directeur samen. Scholen die 'anders' ingevuld hebben, geven vaak aan betrokken te zijn bij de cultuureducatie van hun school.

De vragenlijst van Evi is in 2024 veelal door zowel de ICC'er als de directeur van de school ingevuld. Bij de dataverzameling van Evi is daar ook bewust op ingezet, dat is bij deze vragenlijst niet het geval.

⁵ Van Meerkerk, 2024. Onderzoeksrapport 2024. Een kwalitatief onderzoek met behulp van Evi. Nijmegen: Radboud Universiteit

3.2 Visie

Figuur 1 Heeft jouw school een visie op cultuureducatie? (%) 2024 (n=268)

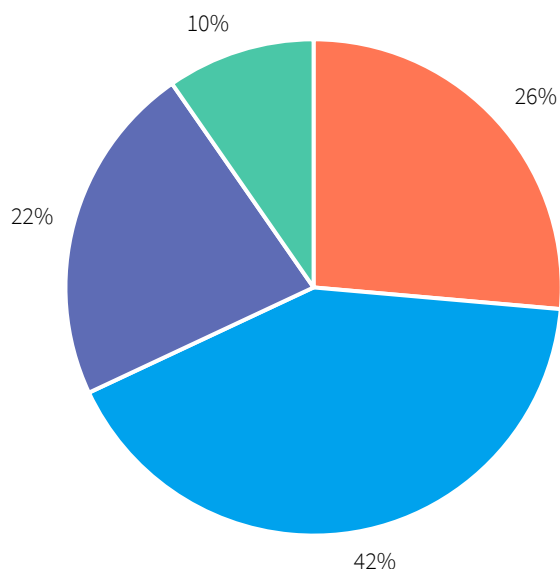

We zien dat de meerderheid van de scholen (63%) een visie heeft op cultuureducatie en dat deze visie beschreven is in een cultuurplan en of het schoolplan. Dit is vergelijkbaar met de eerdere meting in 2022. Een op de vijf van de respondenten geeft aan dat er een visie is maar dat deze niet beschreven is en 17% van de respondenten geeft aan dat de school geen visie heeft op cultuureducatie. De vragenlijst lijkt nu iets vaker in gevuld te zijn door scholen die geen visie op cultuureducatie hebben, bij de eerdere meting in 2022 gaf 13% geen visie te hebben.

Toelichting op de visie

Aan de respondenten is gevraagd of zij de visie van hun school op cultuureducatie kort konden beschrijven. De visie op cultuureducatie varieert per school, maar gemeenschappelijke thema's zijn; het belang van toegankelijkheid, diversiteit, creativiteit, en de integratie van cultuur in het bredere onderwijsprogramma. Scholen streven ernaar om leerlingen niet alleen kennis te laten maken met cultuur, maar ook om hen te helpen hun eigen talenten en interesses te ontdekken en te ontwikkelen.

Figuur 2 Kijkend naar jullie visie op cultuureducatie, welke beschrijving past het beste bij jouw school? (%) 2024 (n=268)

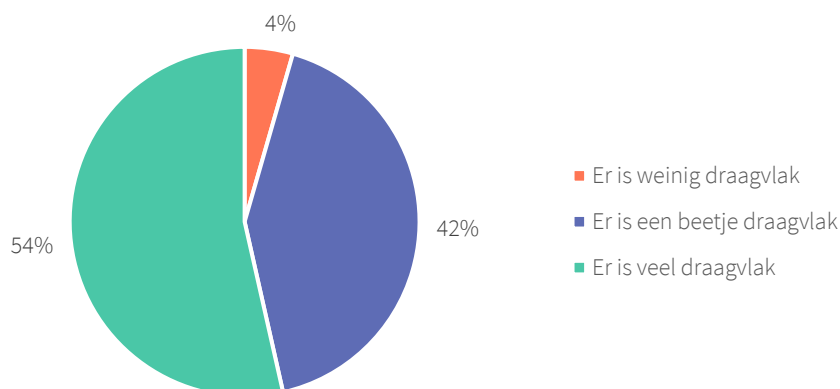

- Scenario 1** we hebben onze visie niet beschreven
- Scenario 2** we hebben een eigen visie vastgelegd, de visie wordt gedragen en geëvalueerd door directeur en cultuurcontactpersoon, het team wordt door hen op de hoogte gehouden
- Scenario 3** we hebben een eigen visie opgenomen in ons schoolplan, deze is ontwikkeld en gedragen door het team en wordt jaarlijks met het team geëvalueerd
- Scenario 4** we hebben een visie op cultuuronderwijs geïntegreerd in onze bredere onderwijsvisie, het team voelt zich eigenaar van de visie en plannen, en deze zijn vast onderdeel van de kwaliteitszorg van de school

Vervolgens zijn de scholen verschillende scenario's over hun visie en het draagvlak hiervoor voorgelegd, zoals die ook in de Evi-vragenlijst wordt voorgelegd. Twee vijfde van de respondenten (42%) geeft aan dat hun school een eigen cultuurvisie heeft vastgelegd die wordt gedragen en geëvalueerd door de directeur en de cultuurcontactpersoon. 26% van de respondenten geeft aan dat de visie op cultuureducatie niet beschreven is. Deze percentages zijn vergelijkbaar met de eerdere meting in 2022.

De percentages zijn redelijk vergelijkbaar met de resultaten van de Evi vragenlijst, hoewel het aandeel respondenten bij scenario 2 iets hoger ligt (50%). Scenario 1 (geen beschreven visie) ligt bij Evi op 23%, en scenario 3 (een visie gedragen en ontwikkeld door het team) komt in 17% van de gevallen voor. Net als bij deze vragenlijst, komt scenario 4 bij 10% van de invullers voor.

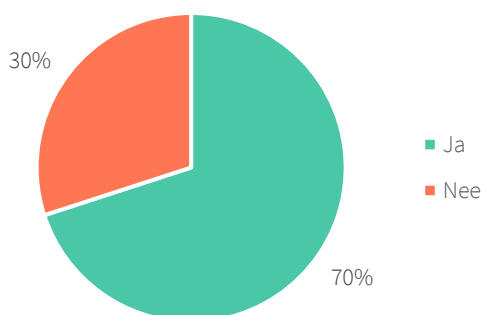
Figuur 3 Hoe ervaar je de mate van draagvlak in het team voor cultuureducatie op jouw school? (%) (n=268)

Ruim de helft van de respondenten (54%) ervaart veel draagvlak vanuit het team voor cultuureducatie op hun school. Dit aandeel ligt iets hoger dan in de eerdere meting in 2022 (49%). Ruim twee op de vijf (42%) ervaart een beetje draagvlak en 4% ervaart geen draagvlak.

In de Evi vragenlijst konden scholen uit net andere antwoordcategorieën kiezen om aan te geven in welke mate zij draagvlak in het team ervaren voor cultuureducatie op hun school. 51% van de Evi-invullers ervaart ruim voldoende of (erg) veel draagvlak. Dit aandeel is vergelijkbaar met het aandeel dat veel draagvlak ervaart in onze vragenlijst (54%). Eveneens ervaart 4% weinig draagvlak. 21% van de Evi-invullers ervaart een beetje draagvlak. In de Evi-vragenlijst is er echter ook een neutrale antwoordoptie “er is draagvlak”. Invullers die dit ervaren (14%), zijn bij de resultaten van vragenlijst mogelijk onder “een beetje draagvlak” te scharen. 9% weet het niet precies.

Figuur 4 Wil jouw school de visie op cultuureducatie verder ontwikkelen? (%) (n=268)

Zeven op de tien scholen (70%) willen hun visie op cultuureducatie verder ontwikkelen. Dit aandeel lag in de eerdere meting in 2022 nog hoger (81%).

De voornaamste reden waarom scholen die hun visie op cultuureducatie niet verder willen ontwikkelen, is dat zijn omdat zij zich momenteel richten op andere

(basis)vaardighedenprioriteiten, zoals taal, rekenen en burgerschap. Daarnaast geeft ongeveer een kwart van deze scholen aan verdere ontwikkeling op dit moment niet nodig is omdat tevreden te zijn met hun huidige cultuurvisie en/of dat cultuur al voldoende terugkomt in de lesprogramma's. Andere redenen zijn dat scholen weinig ruimte voelen voor doorontwikkeling vanwege een gebrek aan tijd, middelen of draagvlak.

De respondenten die eerder hebben aangegeven dat hun school de visie op de cultuureducatie wél verder wil ontwikkelen (70%), doen dit door nieuwe materialen aan te schaffen, samen te werken met externe partners, en inspiratiesessies en coaching te organiseren. Ze integreren cultuureducatie in het curriculum, plannen cultuurweken, en werken met cultuurcoördinatoren en werkgroepen. Ook betrekken ze ouders en de lokale gemeenschap bij culturele activiteiten.

Ook in de Evi-resultaten is een afname zichtbaar in de bereidheid van scholen om de visie verder te ontwikkelen (van 71% in 2022 naar 55% in 2024). De redenen hiervoor zijn niet bekend.⁶ Het is aannemelijk dat ook een deel van deze scholen de visie niet verder wil ontwikkelen omdat zij hierover tevreden zijn.

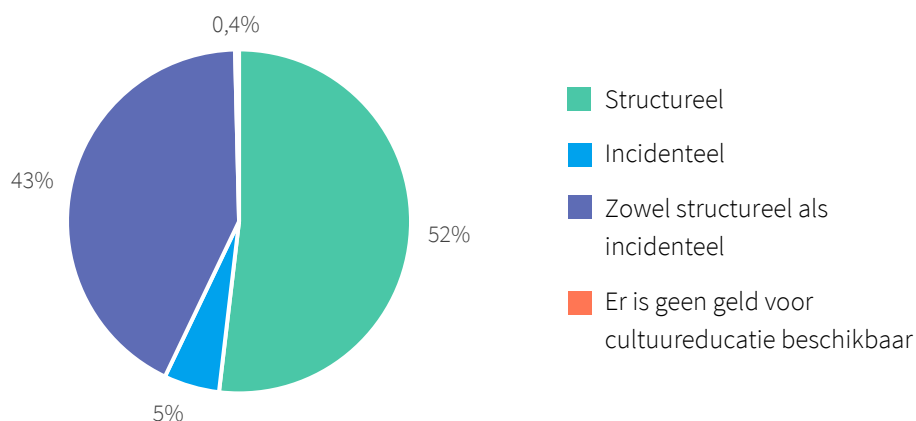
Tabel 2 Is cultuureducatie opgenomen als post in de begroting van jouw school? (%) (n=268/273)

	2024 %	2022 %
Ja, in de begroting van dit schooljaar	46	53
Ja, in de meerjarenbegroting	46	41
Nee	9	6

Op het overgrote merendeel van de scholen is cultuureducatie opgenomen in de begroting van dit jaar (46%) of in de meerjarenbegroting (46%). Bij slechts één op de tien scholen (9%) is cultuureducatie niet opgenomen als post in de begroting van de school. Het gaat hierbij zowel om scholen die wel en geen visie op cultuureducatie hebben. Bij de eerdere meting in 2022 ging dit om 6%. Het aandeel scholen dat cultuureducatie in de meerjarenbegroting heeft opgenomen is in 2024 iets groter dan in 2022 (41%).

⁶ Door het verwijderen van enkele vragen in de Evi-vragenlijst is niet te achterhalen wat de reden hiervoor kan zijn.

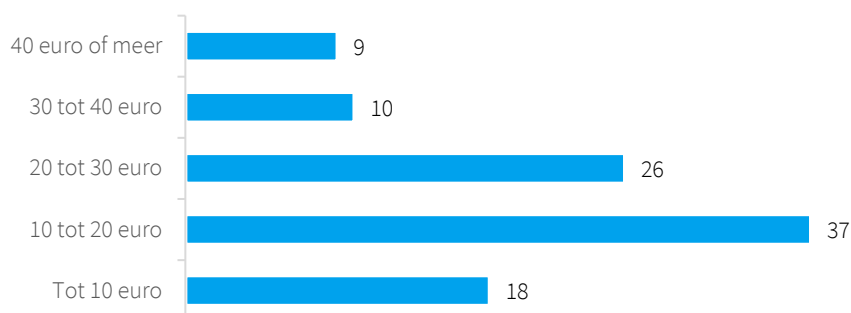
Figuur 5 Is er structureel of incidenteel geld beschikbaar voor cultuureducatie op jouw school? (%) (n=267)

Bij de helft van de scholen (52%) is structureel geld beschikbaar voor cultuureducatie en bij 43% is er zowel structureel als incidenteel geld hiervoor beschikbaar. Bij een klein deel van de scholen (5%) is hier alleen incidenteel geld voor beschikbaar. Net als in de eerdere meting in 2022 geeft één respondent aan dat er geen geld voor cultuureducatie beschikbaar is op diens school (0,4%).

In de Evi-resultaten zijn geen percentages opgenomen wat betreft de beschikbaarheid van structureel en/of incidenteel geld voor cultuureducatie, waardoor deze vraag niet goed vergeleken kan worden. De meerderheid van de Evi-invullers geeft aan dat het jaarlijkse bedrag structureel is, een klein deel geeft aan (ook) met incidentele bedragen te werken en het overige deel heeft niet gespecificeerd of het om structureel of incidenteel geld gaat.

Figuur 6 Hoeveel geld is per leerling structureel per jaar beschikbaar? (%)
(n=196⁷)

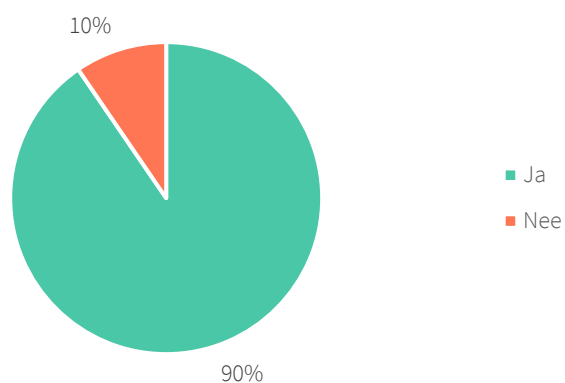

Aan de scholen die structureel of zowel structureel als incidenteel geld beschikbaar hebben voor cultuureducatie, hebben we gevraagd hoeveel geld er per leerling structureel per jaar beschikbaar is. De genoemde geldbedragen variëren enorm; van 1,70 tot 150, met een gemiddelde van 22 euro. De meerderheid van de scholen (37%) heeft een bedrag tussen de 10 en 20 euro beschikbaar.

Ook uit de Evi-vragenlijst blijkt dat de meerderheid van de scholen (49%) een bedrag tussen de 10 en 20 euro per leerling per jaar beschikbaar heeft, gevolgd door een bedrag tussen de 20 en 30 euro (37%). In vergelijking zijn er onder de Evi invullers minder uitschieters naar beneden (2% heeft minder dan 10 euro beschikbaar) en naar boven (12% heeft 30 euro of meer beschikbaar). Het gemiddelde bedrag van 21,37 euro (of 19,60 als de uitschieter van 100 euro niet wordt meegenomen) is vergelijkbaar met het gemiddelde bedrag in onze vragenlijst.

⁷ Niet alle scholen die structureel of structureel en incidenteel geld beschikbaar hebben voor hun leerlingen konden deze vraag invullen, omdat dit varieert of onbekend is bij degene die de vragenlijst invulde.

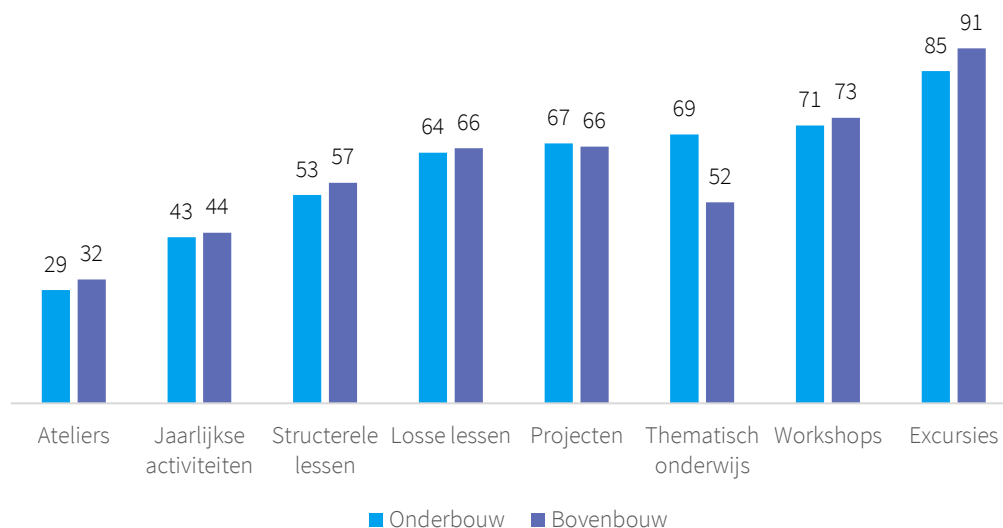
Figuur 7 Is cultuureducatie vanzelfsprekend een vast onderdeel van het curriculum van jouw school? (%) (n=262)

Bij het overgrote deel van de scholen (90%) is cultuureducatie vanzelfsprekend een vast onderdeel van het curriculum. Dit was in 2022 ook het geval. Deze vraag kan niet worden vergeleken met uitkomsten uit Evi, omdat deze vraag specifiek toegevoegd is naar aanleiding van doelen van de stuurgroep voor de CmK3-periode.

3.3 Invulling van cultuureducatie

Figuur 8 Op welke manier wordt cultuureducatie op jouw school in de onderbouw én bovenbouw ingevuld? (%) (n=268) (meerdere antwoorden mogelijk)

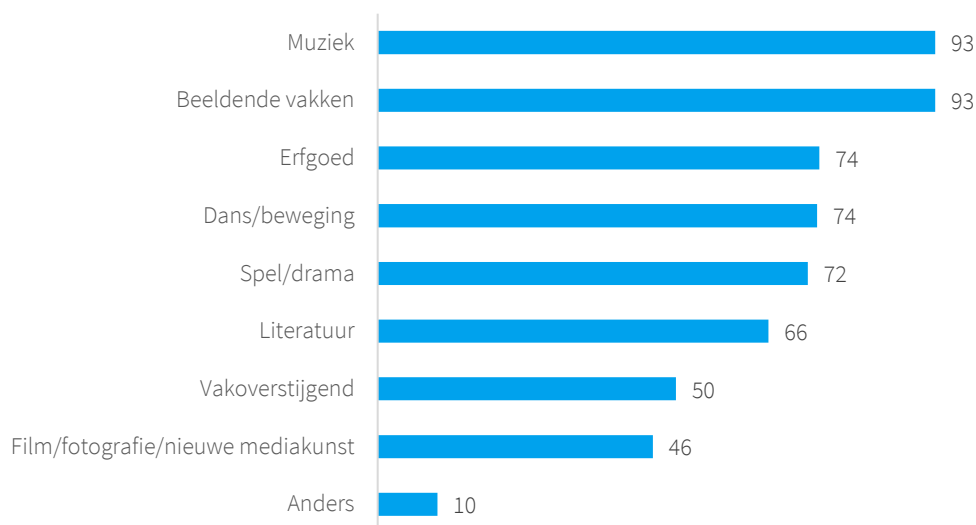

Als we kijken naar hoe cultuureducatie in de onderbouw en bovenbouw op de scholen van de respondenten wordt ingevuld, dan zien we dat dit vooral gedaan wordt door middel van excursies (85% en 91%), workshops (71% en 73%), projecten (67% en 66%) en losse lessen (64% en 66%). Bij de onderbouw wordt vaker invulling gegeven via thematisch onderwijs (69%) dan bij de bovenbouw (52%). Ateliers (29% en 32%) en jaarlijkse activiteiten (43% en 44%) komen het minst vaak voor.

Ten opzichte van de vorige meting wordt cultuureducatie in de onderbouw vaker ingevuld via workshops (71% in 2024, t.o.v. 59% in 2022). Dit geldt ook voor jaarlijkse activiteiten, zowel voor de onderbouw (43% in 2024, t.o.v. 19% in 2022) als bovenbouw (44% in 2024, t.o.v. 19% in 2022).

Ook in de Evi-vragenlijst is gevraagd welke onderwijsvormen scholen in de onder- en bovenbouw aanbieden. De resultaten hiervan zijn voor de meeste vormen redelijk vergelijkbaar, met excursies als meest voorkomend en ateliers als minst voorkomend. Opvallend is wel het verschil in resultaten voor jaarlijkse activiteiten: uit de vragenlijst van Evi blijkt dat, na excursies, de meest voorkomende invulling van cultuureducatie jaarlijkse activiteiten is (onderbouw: 79%, bovenbouw: 91%) – terwijl dit in volgens de respondenten van onze vragenlijst een stuk minder vaak het geval is (onderbouw: 43%, bovenbouw: 44%).

Figuur 9 Welke vormen van cultuureducatie biedt jouw school leerlingen aan? (%) (n=258) Meerdere antwoorden mogelijk

Disciplines die het vaakst worden aangeboden op scholen van de respondenten zijn beeldende vakken en muziek (beide 93%). Daarna volgen lessen in erfgoed, spel/drama (beide 74%) en dans/beweging (72%). Minder vaak, maar bij toch ongeveer de helft van de scholen, worden lessen in film/fotografie/nieuwe mediakunst aangeboden (46%) evenals vakoverstijgende lessen (50%). Deze percentages komen redelijk overeen met de eerdere meting in 2022, hoewel de discipline literatuur in de eindmeting in 2024 door meer scholen wordt aangeboden (66% t.o.v. 58%).

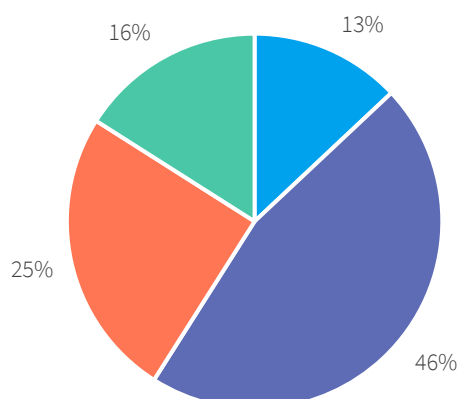
De resultaten van Evi zijn redelijk vergelijkbaar, hoewel dans naar verhouding minder vaak wordt aangeboden als discipline (60%). Mogelijk heeft dit ook te maken met een verschil in antwoordoptie (dans versus dans/beweging). Daarnaast komt vakoverstijgend/thematisch vaker voor onder de scholen die Evi hebben ingevuld (63%) en wordt film/fotografie minder vaak aangeboden als kunstdiscipline (36%), hoewel ook hier de kanttekening moet worden geplaatst dat de antwoordoptie iets verschilt ten opzichte van die in onze vragenlijst (film/fotografie/nieuwe mediakunst).

Tabel 3 Hoeveel uur wordt er gemiddeld per maand per klas aan cultuureducatie besteed in de onderbouw, en in de bovenbouw? (2022: n onderbouw = 234, n bovenbouw = 259 en 2024: n onderbouw = 239, n bovenbouw = 241)

	Onderbouw 2024 %	Bovenbouw 2024 %	Onderbouw 2022 %	Bovenbouw 2022 %
0 tot 2 uur	13	14	12	16
2 tot 4 uur	24	29	32	35
4 tot 8 uur	41	41	37	36
8 uur of meer	23	16	19	13

In de onderbouw wordt er gemiddeld iets meer tijd besteed aan cultuureducatie, waarbij 23% van de klassen 8 uur of meer in de maand aan cultuureducatie krijgt, ten opzichte van 15% in de bovenbouw. Ruim een derde (41%) van zowel de onderbouw- als bovenbouwklassen besteed volgens de respondenten 4-8 uur per maand aan cultuureducatie. Ongeveer een tiende van de leerlingen in de onderbouw (13%) en in de bovenbouw (14%) moeten het doen met 2 uur of minder per maand aan cultuureducatie. Ten opzichte van de eerdere meting in 2022, worden er in de eindmeting in 2024 gemiddeld meer uren per klas per maand aan cultuureducatie besteedt.

Figuur 10 Kijkend naar het cultuureducatieprogramma, welke beschrijving past het beste bij jouw school? (%) (n=257)

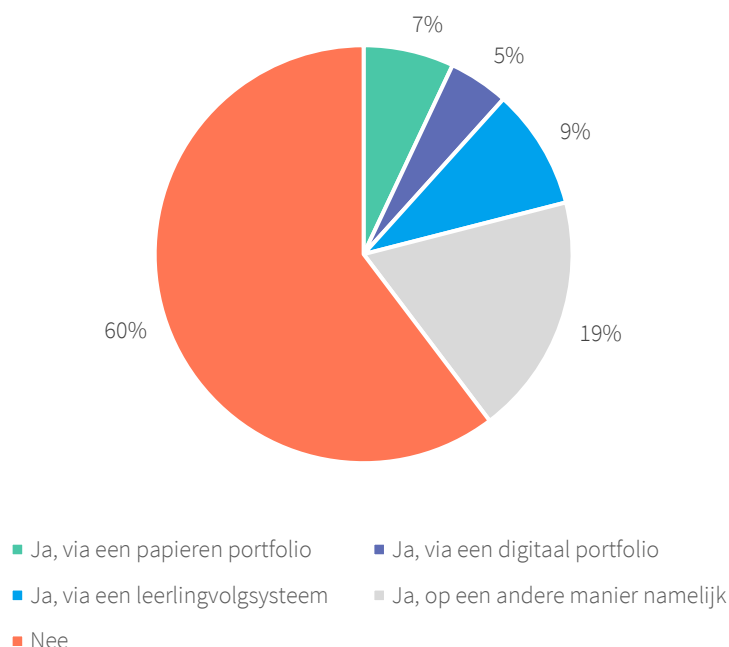
- Scenario 1** de programmaonderdelen vertonen geen samenhang
- Scenario 2** de programmaonderdelen zijn enigszins op elkaar afgestemd, hiervoor reserveren we tijd en middelen
- Scenario 3** we brengen – vanuit zelfbenoemde doelen – bewust samenhang in de programmaonderdelen door bijvoorbeeld verbinding met andere vakken of een leerlijn van groep 1 t/m 8
- Scenario 4** We brengen – vanuit de zelfbenoemde doelen – bewust samenhang aan in de programmaonderdelen door bijvoorbeeld samenhang met andere vakken en een leerlijn van groep 1 t/m 8. Ook maken we een verbinding met buitenschoolse activiteiten

We zien dat bij iets minder dan de helft van de scholen de verschillende programmaonderdelen enigszins op elkaar zijn afgestemd en dat daarvoor tijd en middelen worden gereserveerd (46%). Bij 41% van de scholen wordt bewust samenhang in programmaonderdelen gebracht, waarvan 16% ook verbinding maakt met buitenschoolse activiteiten. Ten opzichte van de eerdere meting in 2022, maken scholen in de eindmeting in 2024 vaker een verbinding met buitenschoolse activiteiten (16% t.o.v. 6%).

De percentages zijn redelijk vergelijkbaar met de resultaten uit de Evi-vragenlijst en kent eenzelfde rangorde, hoewel een iets groter deel zich kan herkennen in scenario 2 (51%) en in scenario 3 (33%). Een kleiner deel herkent zich in scenario 1 (7%) en scenario 4 (9%).

3.4 Leren en ontwikkelen

Figuur 11 Volgt jouw school de ontwikkelingen van leerlingen in cultuureducatie en zo ja, hoe? (%) (n=257)

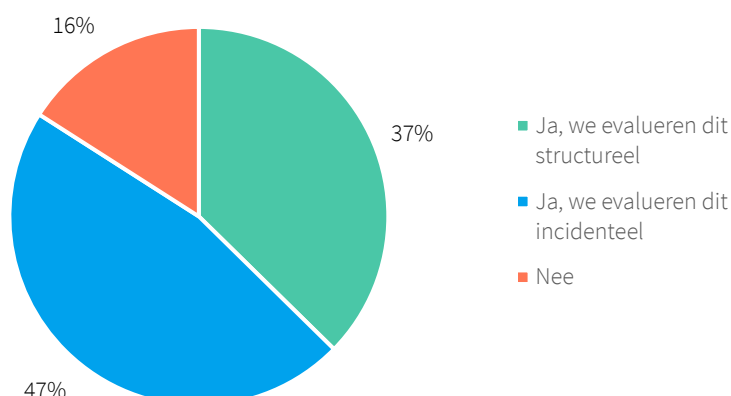

Het merendeel van de respondenten (60%) geeft aan dat de school de ontwikkelingen van hun leerlingen in cultuureducatie niet volgen. Een deel van de scholen doet dit wel, via een leerlingvolgsysteem (9%), papieren portfolio (7%), digitaal portfolio (5%) of op een andere manier (19%). Veelgenoemde andere manieren waarop ontwikkelingen van leerlingen worden gevolgd zijn bijvoorbeeld door middel van rapporten en door observaties en notities van leerkrachten.

Ook in de Evi-vragenlijst geeft het merendeel van de respondenten aan de ontwikkelingen van de leerlingen niet te volgen. De resultaten zijn in de Evi-vragenlijst uitgesplitst per scenario⁸, waardoor de exacte percentages niet vergeleken kunnen worden (71% van de scholen die in scenario 1 of 2 vallen en 51% van de scholen die in scenario 3 of 4 vallen).

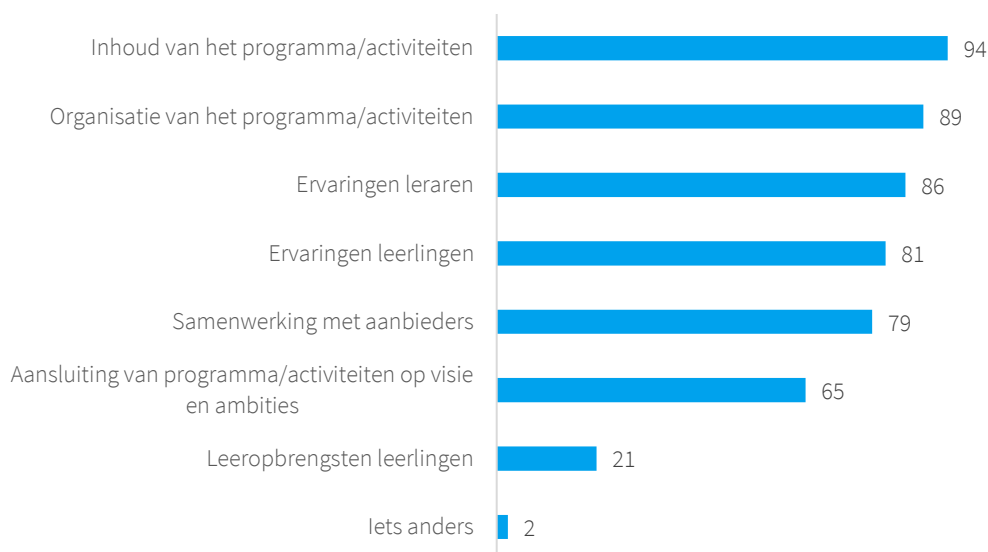
⁸ Scenario 1 en 2: programmaonderdelen vertonen geen samenhang of zijn enigszins op elkaar afgestemd. Scenario 3 en 4: scholen brengen bewust samenhang aan in cultuureducatie.

Figuur 12 Evalueert jouw school de manier waarop cultuureducatie binnen de school wordt ingevuld? (%) (n=257)

Bijna de helft van de scholen (47%) evalueert incidenteel de manier waarop de cultuureducatie binnen de school wordt ingevuld. Ruim een derde van de scholen (37%) evalueert dit structureel. Ongeveer een zesde van de scholen (16%) evalueert dit helemaal niet. Dit verschilt weinig van de eerdere meting in 2022, hoewel het percentage scholen dat dit structureel evalueert iets hoger ligt in de eindmeting in 2024 (37% t.o.v. 32%).

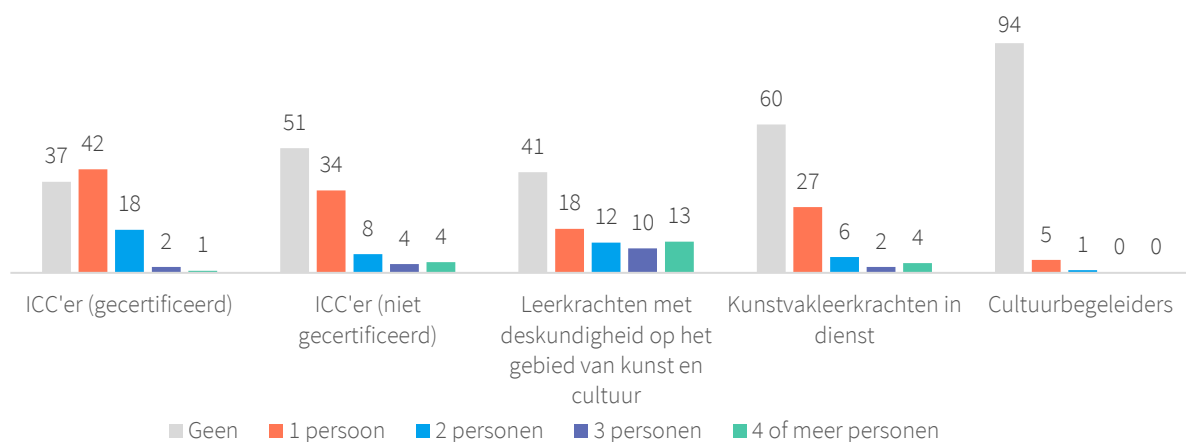
Figuur 13 Welke aspecten neemt jouw school mee in de evaluatie? (%) (n=215)
(meerdere antwoorden mogelijk)

Bij het evalueren van cultuureducatie binnen school wordt vooral aandacht geschonken aan de inhoud van het programma/activiteiten (94%), de organisatie van het programma/activiteiten (89%) en de ervaring van de leraren (86%) en leerlingen (81%). Net als in 2022 wordt de leeropbrengst van leerlingen het minst vaak geëvalueerd (21%). Dit kan samenhangen met het feit dat het merendeel van de scholen de ontwikkeling van de leerlingen niet volgt. Ten opzichte van de vorige meting in 2022, geven respondenten in de eindmeting van 2024 vaker aan aandacht te besteden aan de samenwerking met aanbieders (79% in 2024 t.o.v. 69% in 2022).

3.5 Deskundigheid

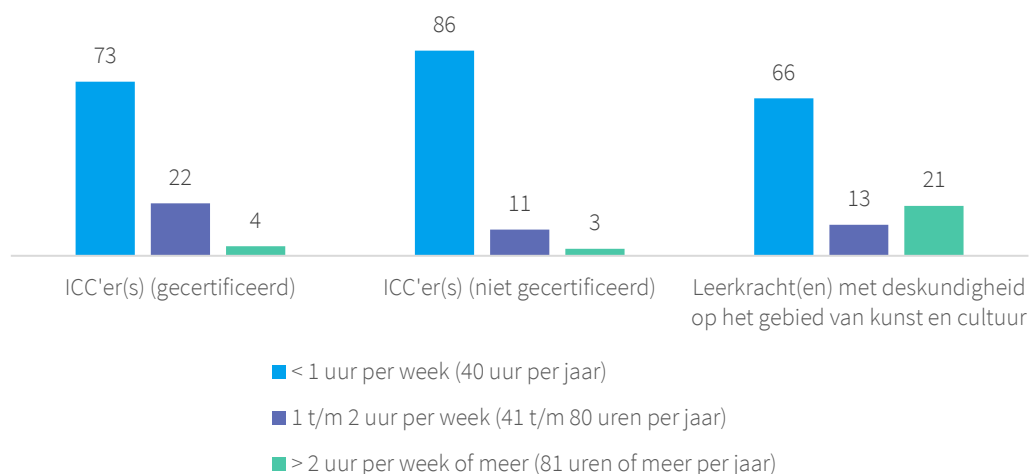
Figuur 14 Welke deskundigheid hebben jullie zelf in huis? (%) (n=250/251)

We hebben gevraagd welke deskundigheid de scholen zelf in huis hebben. De deskundigheid is vooral aanwezig in de vorm van een of meerdere gecertificeerde ICC'ers (63%) en een of meerdere leerkrachten met deskundigheid op het gebied van kunst en cultuur (60%). Circa de helft van de scholen (49%) heeft een of meerdere niet gecertificeerde ICC'ers in huis. Vier op de tien scholen (40%) hebben een of meerdere kunstvakleerkrachten in dienst. Een klein aandeel (6%) heeft een cultuurbegleiter in huis.

De resultaten van Evi zijn redelijk vergelijkbaar. Het aantal scholen dat een of meerdere personen in huis heeft lijkt voor iedere functie net iets hoger te liggen, met uitzondering van de leerkrachten met deskundigheid op het gebied van kunst en cultuur. Dit aandeel is juist iets lager (30%). Het aantal scholen dat een of meerdere cultuurbegleiters in huis heeft is opvallend veel hoger (29%). Het is de vraag of de functie cultuurbegleiter (iemand die deze Post-HBO opleiding heeft afgerond) door de invullers juist geïnterpreteerd is.

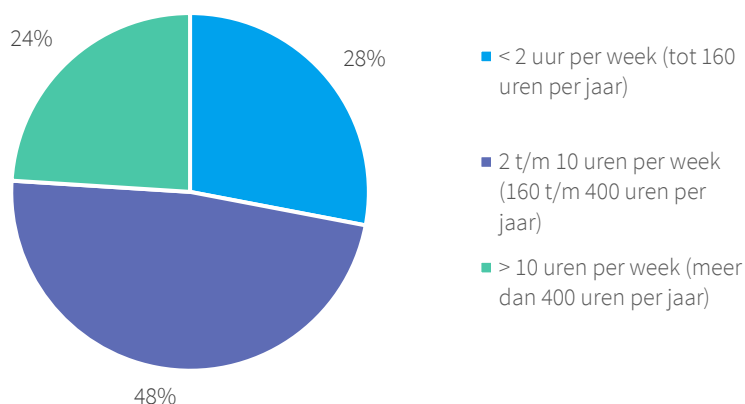
Figuur 15 Aantal uren per jaar beschikbaar per functie(s) – deze vraag is alleen ingevuld door de scholen die bij de vorige vraag hebben aangegeven één of meerdere personen in huis te hebben (%) (n=138/102//0)

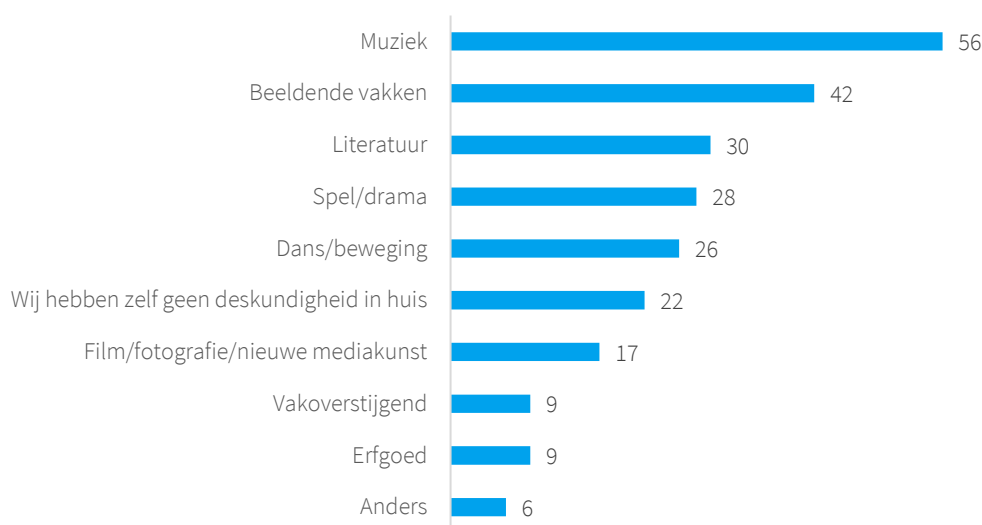
Kijken we naar het aantal uren dat ICC'ers per jaar beschikbaar hebben voor cultuureducatie, dan zien we dat de meesten van hen (73% en 86%) minder dan 1 uur per week te besteden hebben. Leerkrachten met deskundigheid op het gebied van kunst en cultuur hebben hier iets vaker meer uren voor beschikbaar; 66% heeft minder dan 1 uur per week beschikbaar, 34% heeft hier meer uren voor beschikbaar (zie figuur 15).

Omdat het aantal uren dat kunstvakdocenten beschikbaar hebben voor cultuureducatie niet in verhouding staat tot het aantal uren dat de andere deskundigen beschikbaar hebben, hebben we voor een andere indeling van het aantal uren gekozen (zie figuur 16). Ongeveer de helft (48%) van de kunstvakdocenten 2 tot en met 10 uur per week tijd besteedt aan cultuureducatie. Ruim een kwart heeft hier minder uren per jaar voor beschikbaar en een kwart meer uren per jaar.

Figuur 16 Aantal uren beschikbaar kunstvakdocenten (%) (n=80)

Figuur 17 Op welke vormen en disciplines van cultuureducatie heeft jouw school deskundigheid in huis? (%) (n=252) (meerdere antwoorden mogelijk)

Scholen die zelf deskundigheid in huis hebben, hebben vooral deskundigheid op het gebied van muziek (56%) en beeldende vakken (42%). Ruim één op de vijf scholen (22%) heeft geen deskundigheid in een bepaald discipline in huis, en zijn dus afhankelijk van externe aanbieders. Deskundigheid op het gebied van erfgoed en vakoverstijgende deskundigheid (beide 9%) hebben scholen het minst vaak in eigen huis. In figuur 9 zagen we dat erfgoed als discipline bij relatief veel scholen (74%) wordt aangeboden en literatuur juist in iets mindere mate (66%). We weten echter niet in welke mate of frequentie de desbetreffende vormen worden aangeboden.

Scholen die aangeven dat zij andere disciplines van cultuureducatie in huis hebben, geven hier aan dat zij geen deskundigen in huis hebben maar wel leerkrachten met affiniteit voor bepaalde cultuurdisciplines of dat ze hiervoor samenwerken met externen. De resultaten zijn vergelijkbaar met die van de eerdere meting in 2022.

De resultaten op het gebied van de aanwezige deskundigheid per discipline zijn in grote lijnen vergelijkbaar. Opvallend is dat het percentage vakoverstijgend/thematisch daar een stuk hoger ligt (23%). Anderzijds is er in de Evi-vragenlijst geen antwoordcategorie “wij hebben zelf geen deskundigheid in huis”, hetgeen mogelijk een vertekend beeld geeft.

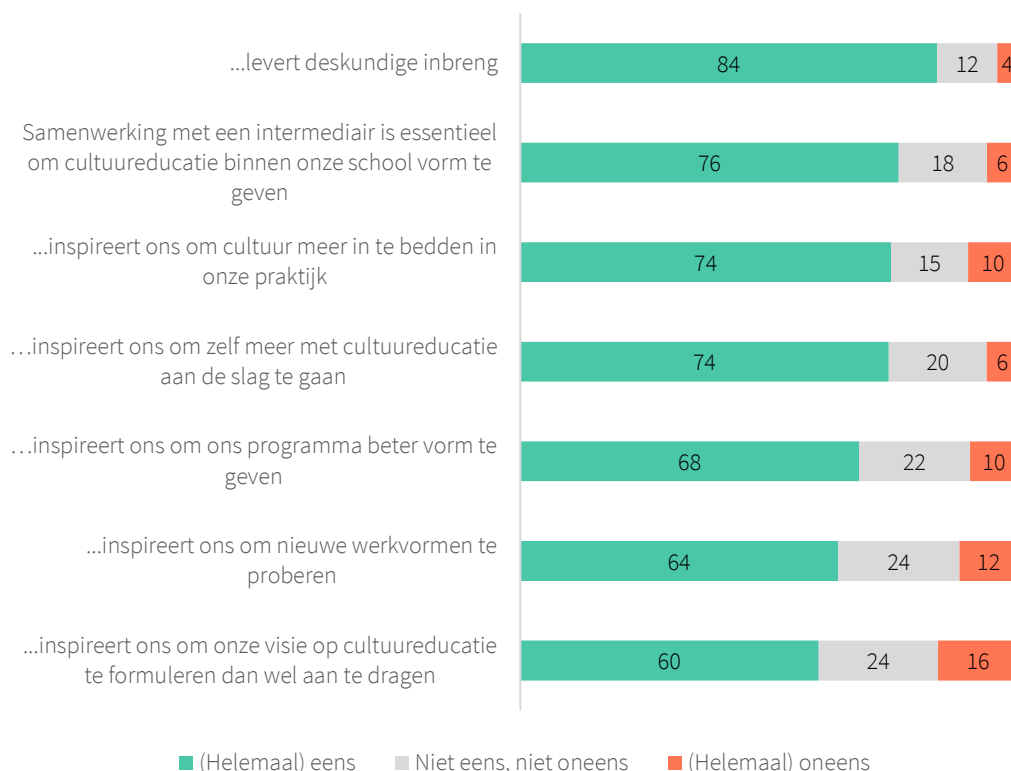
Toelichting welke stappen ondernemen scholen om deskundigheid op peil te houden of te verbeteren

Scholen ondernemen verschillende stappen om de deskundigheid van hun team op peil te houden of te verbeteren. Veel scholen organiseren workshops en scholing tijdens studiedagen, vaak in samenwerking met culturele organisaties. Er is ook aandacht voor coaching, waarbij vakleerkrachten en externe deskundigen worden ingezet om het team te ondersteunen. Daarnaast volgen leerkrachten cursussen en nemen deel aan netwerkbijeenkomsten. Sommige scholen maken gebruik van persoonlijke

ontwikkelingsbudgetten voor bijscholing. Ook wordt er regelmatig overleg gevoerd binnen het team en met externe partners om de deskundigheid te bevorderen. Tot slot worden er methodes en materialen aangeschaft om de deskundigheid te ondersteunen en te verbeteren.

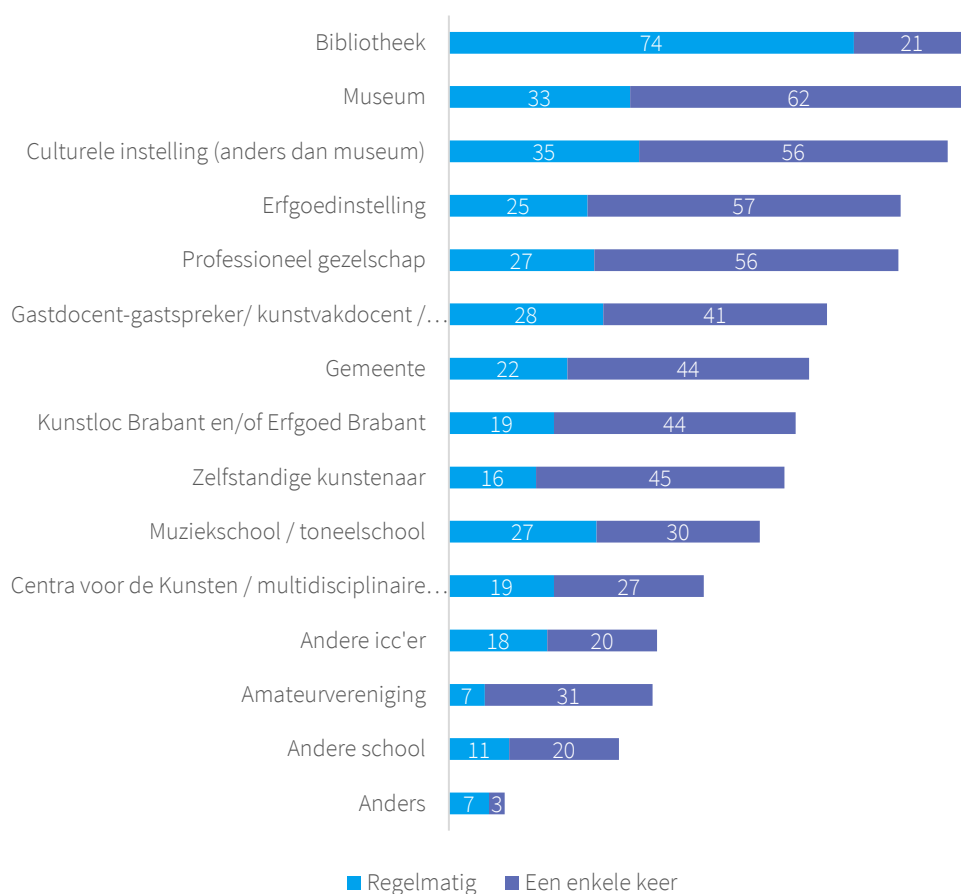
3.6 Samenwerking

Figuur 18 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen over de samenwerking met de intermediair, consultant of adviseur in jouw gemeente? De intermediair waar wij mee samenwerken... (%) (n=239/242)

Van de respondenten die samenwerken met intermediairs, geeft 84% aan dat zij vinden dat de intermediair waarmee zij werken deskundige inbreng levert. We zien dat scholen het minst vaak vinden dat hun intermediair hen inspireert om hun visie op cultuureducatie te formuleren dan wel aan te dragen (60%) en nieuwe werkvormen te proberen (64%). De resultaten zijn vergelijkbaar met die van de meting in 2022.

Figuur 19 Met welke partners heeft jouw school het afgelopen jaar samengewerkt op het gebied van cultuureducatie? (%) (n=245)
(Meerdere antwoorden mogelijk)

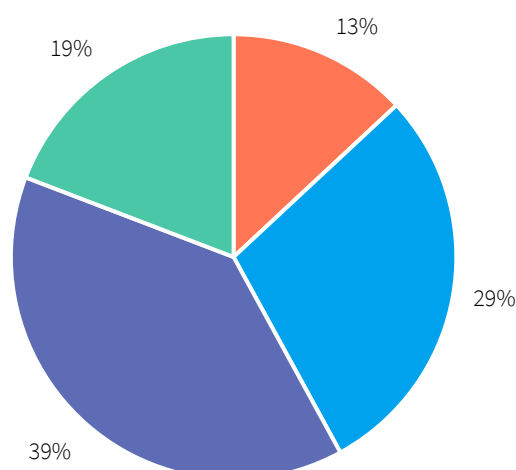
Veel scholen werken op het gebied van cultuureducatie samen met bibliotheken (95%), musea (95%), culturele instellingen (91%), erfgoedinstellingen, professionele gezelschappen (beide 82%) en gast- of kunstvakdocenten (69%).

Met de bibliotheek werken scholen het vaakst regelmatig samen (74%). Variërend van een kwart (25%) tot ruim een derde van de scholen werkt regelmatig samen met culturele instellingen, musea, gast- of kunstvakdocenten, muziek- of toneelscholen, professionele gezelschappen of erfgoedinstellingen. (Bijna) een op de drie scholen heeft in het afgelopen jaar een enkele keer of regelmatig samengewerkt met de gemeente (66%), Kunstloc en/of Erfgoed Brabant (63%) en/of met een zelfstandig kunstenaar (61%). Minder vaak, maar toch ongeveer een derde van de scholen, heeft samengewerkt andere ICC'ers (38%), amateurverenigingen (37%) en/of andere scholen (30%).

Aangezien de vraagstelling en antwoordcategorieën in de Evi-vragenlijst enigszins verschillen is er voorzichtigheid geboden met het vergelijken van resultaten. Zo zijn de resultaten niet uitgesplitst naar “regelmatig” of “een enkele keer” en zijn bijvoorbeeld museum en gastdocent geen keuzeopties. Uit de resultaten van Evi blijkt dat scholen het vaakst samenwerken met bibliotheken, erfgoedinstellingen en cultuurcoaches/intermediairs/consulenten. Het minst vaak wordt er, zoals ook hierboven bleek, samengewerkt met andere scholen (16%).

In een open vraag konden respondenten in de vragenlijst van Het PON & Telos toelichten hoe de samenwerking met deze partners eruitzag. De samenwerking met partners uit zich op veel verschillende manieren, van bezoeken tot specifieke activiteiten en projecten. De meest genoemde activiteiten zijn museumbezoeken, gastlessen en workshops, projecten met muziekverenigingen, deelname aan culturele routes en projecten vanuit organisaties voor cultuureducatie. Er wordt volgens de scholen veel aandacht besteed aan de voorbereiding en afstemming van programma's en activiteiten, waarbij regelmatig, zowel intern als extern, overleg wordt gevoerd met ICC'ers en culturele aanbieders.

Figuur 20 Kijkend naar samenwerking, welke beschrijving past het beste bij jouw school? (%) (n=245)

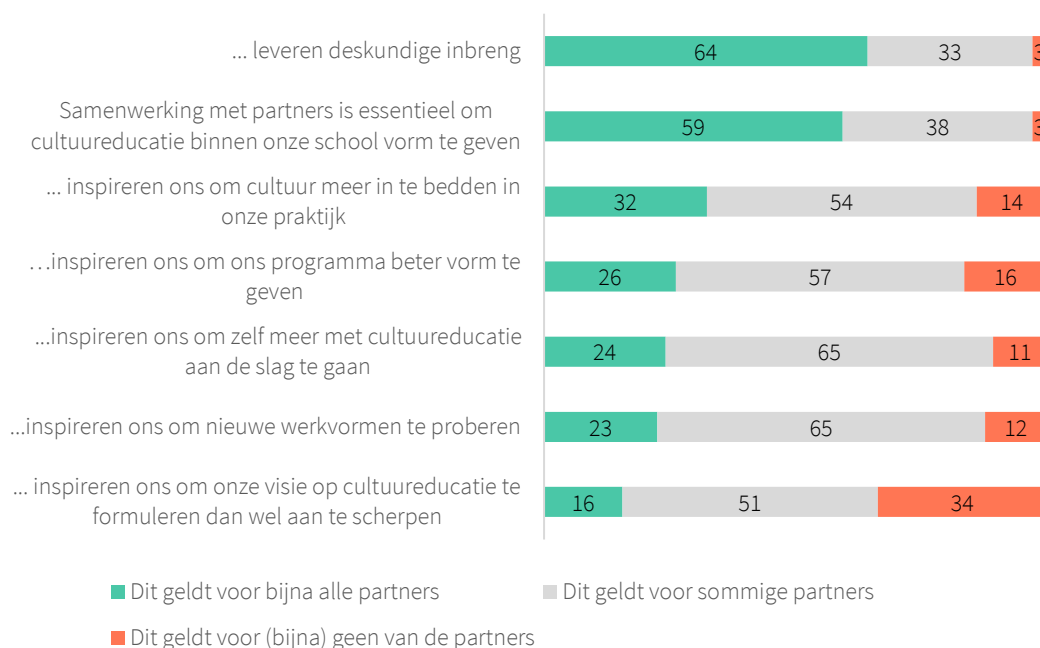

- Scenario 1** we hebben geen of hoogstens incidenteel samenwerking of contacten met partners
- Scenario 2** wij werken samen met partners, de externe partner maakt veelal de inhoudelijke keuzes
- Scenario 3** we werken structureel samen met partners, we onderzoeken samen met de partner hoe het aanbod kan aansluiten bij wat wij de leerlingen willen meegeven
- Scenario 4** we werken structureel samen met partners en leggen de afspraken over samenwerking met hen vast, de samenwerking is erop gericht de inhoud van het programma optimaal te laten aansluiten bij wat wij de leerlingen willen meegeven, wij voeren zelf actief de regie over de samenwerking

We vroegen de scholen ook hoe de samenwerking met partners eruit ziet wat betreft inhoudelijke keuzes en programma's. Het merendeel van de respondenten (39%) geeft aan samen met de partner te onderzoeken hoe het aanbod kan aansluiten bij wat de scholen de leerlingen willen meegeven (scenario 3). Bijna een derde (29%) geeft aan dat de inhoudelijke keuzes veelal bij de externe partner ligt (scenario 2), en een vijfde (19%) voert zelf actief de regie over de samenwerking en legt de afspraken hierover met de externe partner vast (scenario 4).⁹ Dit percentage hoger ten opzichte van de meting in 2022 (12%). Een deel van de scholen (13%) heeft geen of hoogstens incidenteel samenwerking en contacten met partners.

Als we deze resultaten vergelijken met de percentages uit Evi, zien we dat daar een kleiner aandeel geen of hoogstens incidenteel samenwerkt partners (scenario 1: 3%), en een groter aandeel structureel samenwerkt met partners (scenario 3: 45% en scenario 4: 23%).

Figuur 21 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen over de samenwerking met culturele partners? De partners waarmee wij samenwerken... (%) (n=244)

Het merendeel van de respondenten geeft aan dat (bijna) alle culturele partners waarmee zij samenwerken deskundige inbreng geven (64%), en dat samenwerking met partners als essentieel wordt gezien bij het vormgeven van cultuureducatie binnen de school (59%). Of partners ook scholen inspireren om bijvoorbeeld zelf aan de slag te gaan met cultuureducatie, nieuwe werkvormen of om cultuur meer in te bedden in de praktijk, geldt voor sommige partners meer dan voor andere partners.

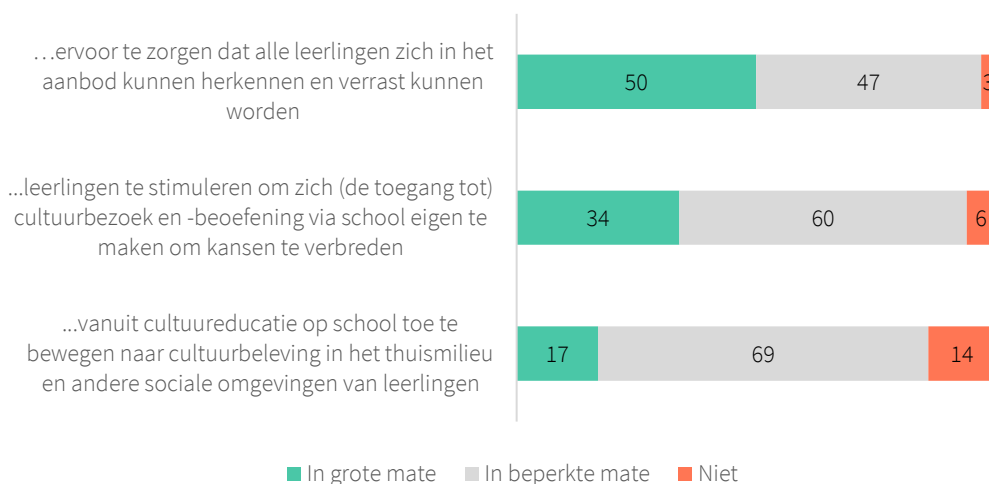
⁹ Scenario 4: we werken structureel samen met partners en leggen de afspraken over samenwerking met hen vast, de samenwerking is erop gericht de inhoud van het programma optimaal te laten aansluiten bij wat wij de leerlingen willen meegeven, wij voeren zelf actief de regie over de samenwerking

3.7 Kansengelijkheid

Kansengelijkheid is een breed begrip dat op diverse manieren geïnterpreteerd kan worden. In de vragenlijst is de definitie als volgt omschreven: “met kansengelijkheid wordt bedoeld dat alle leerlingen, ongeacht hun achtergrond gelijke, laagdrempelige toegang hebben tot kunst en cultuur, zowel op school als in de vrije tijd”.

Aan de scholen zijn een aantal vragen gesteld over kansenongelijkheid. In een open vraag konden de respondenten aangeven op welke manier hun school hier aandacht aan besteed binnen cultuureducatie. Veel scholen besteden aandacht aan kansengelijkheid door ervoor te zorgen dat alle leerlingen kunnen deelnemen aan culturele activiteiten, zowel tijdens als na schooltijd. Dit gebeurt vaak door het aanbieden van gratis of gesubsidieerde naschoolse programma's, zoals muziek-, dans- en kunstlessen. Scholen werken samen met lokale culturele organisaties en maken gebruik van subsidies om financiële drempels weg te nemen. Daarnaast worden ouders geïnformeerd over beschikbare activiteiten en subsidies, en worden er inspanningen geleverd om alle leerlingen, ongeacht hun achtergrond, gelijke kansen te bieden om deel te nemen aan culturele activiteiten. Sommige scholen organiseren ook speciale programma's tijdens vakanties, zoals zomerscholen, om de toegang tot cultuureducatie verder te vergroten.

Figuur 22 In hoeverre zet jouw school zich in om...? (%) (n=244)

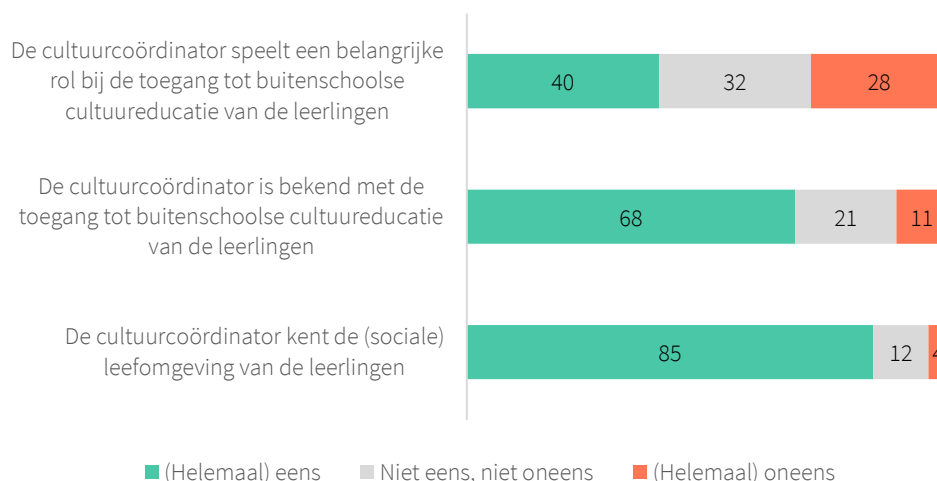
Vrijwel alle respondenten geven aan dat de school zich inzet om ervoor te zorgen dat alle leerlingen zich in het aanbod kunnen herkennen en verrast kunnen worden, zij het in grote (50%) of beperkte (47%) mate. Een op de drie scholen (34%) zetten zich in grote mate in om leerlingen te stimuleren om zich cultuurbezoek- en beoefening via school eigen te maken en kansen te verbreden, 60% doet dit in beperkte mate. Twee op de drie (69%) zetten zich in beperkte mate in om cultuureducatie thuis en in andere sociale omgevingen van de kinderen te bevorderen. 17% geeft aan dat hun school dit in grote mate doet, terwijl 14% aangeeft dat de school zich hier niet voor inzet.

Figuur 23 In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen?
(%) (n=239/241/243)

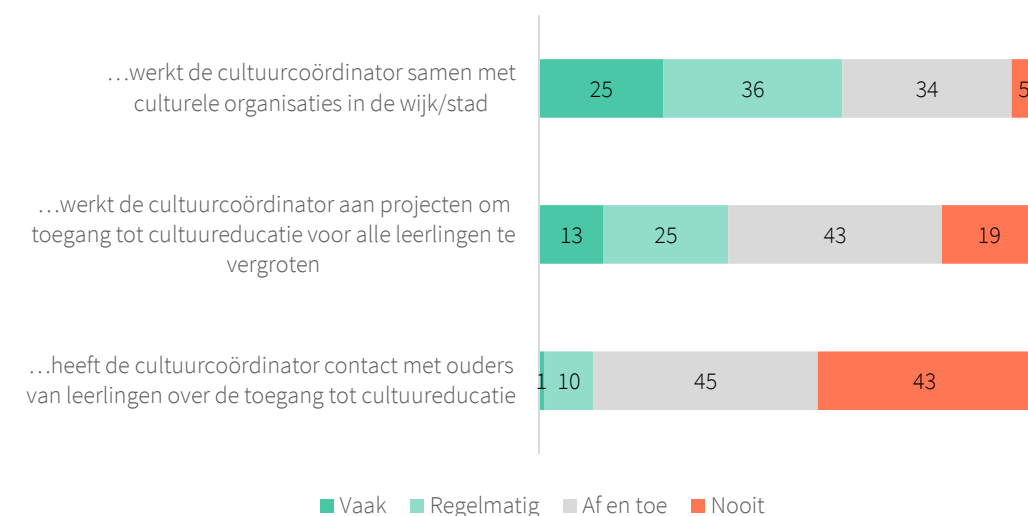
Twee derde van de scholen (67%) houdt volgens de respondenten bewust rekening met diversiteit van de leefwerelden van de leerlingen bij het formuleren van cultuuraanbod. Daarnaast geeft driekwart van de respondenten (75%) aan dat de leerkrachten bekend zijn met de sociale omgeving van hun leerlingen en hun toegang tot cultuureducatie. Een kwart (24%) geeft aan dat leerkrachten hier niet (goed) van op de hoogte zijn. Eveneens een kwart van de respondenten (24%) geeft aan dat bij de cultuureducatie op hun school géén aandacht besteedt aan cultuur(onderwijs) in de thuisomgeving. Vier op de tien scholen doen dit wel (40%). De resultaten zijn vergelijkbaar met de eerdere meting in 2022.

Figuur 24 In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen?
(%) (n=180/182)

We hebben scholen met een cultuurcoördinator gevraagd welke rol de ICC'er speelt in de samenwerking met culturele organisaties en het bevorderen van buitenschoolse cultuureducatie. 85% van de respondenten geeft aan dat de cultuurcoördinator bekend is met de (sociale) leefomgeving van de leerlingen. Ruim twee derde van de respondenten (68%) geeft aan dat de cultuurcoördinator bekend is met de toegang tot de buitenschoolse cultuureducatie. Minder dan de helft van de respondenten (40%) is van mening dat de cultuurcoördinator een belangrijke rol speelt bij de toegang tot buitenschoolse cultuureducatie. De overige 60% is het hier mee oneens, of noch eens, noch oneens. Bij de vorige meting in 2022 was deze verhouding 50/50.

Figuur 25 Stellingen over kansengelijkheid in relatie tot de ICC'er. In welke mate... (%) (n=182/173/176)

Meer dan de helft van de respondenten (61%) geeft aan dat de cultuurcoördinator regelmatig of vaak samenwerkt culturele organisaties in de stad of wijk, 34% doet dit af en toe. Daarnaast geeft het merendeel van de respondenten (81%) aan dat de cultuurcoördinator af en toe, regelmatig of vaak aan projecten werkt om toegang tot cultuureducatie voor alle leerlingen te vergroten. Ongeveer een vijfde (19%) geeft echter aan dat de cultuurcoördinator hier nooit aan werkt. Verder heeft de cultuurcoördinator volgens 43% van de respondenten nooit contact met ouders van leerlingen over de toegang tot cultuureducatie. De resultaten zijn vergelijkbaar met de eerdere meting in 2022. Wel werkt een groter aandeel van de cultuurcoördinatoren vaak samen met culturele organisaties in de wijk/stad ten opzichte van 2022 (14%).

3.7.1 Verankeringsmaat

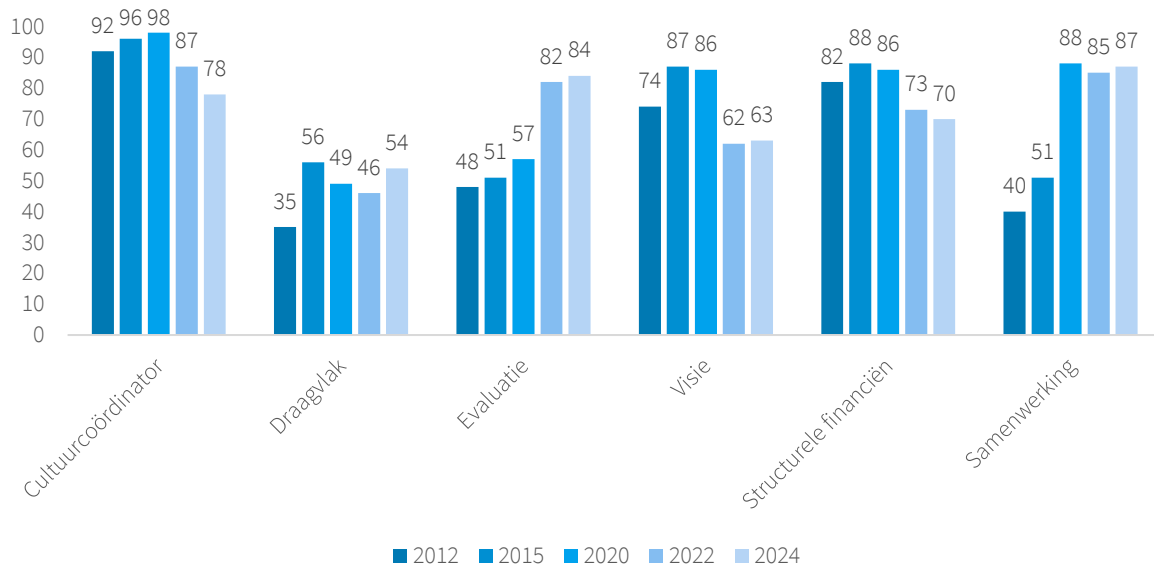
In de eerdere CmK-periodes verzorgde Kunstloc Brabant hun eigen monitoring onder de scholen. Hiermee werd onder andere de verankeringsmaat van scholen in beeld gebracht. Deze samengesteld aan de hand van de volgende zes dimensies;

- 1 Cultuurcoördinator: verankerd als op school een cultuurcoördinator aanwezig is.
- 2 Vastgelegde visie: verankerd als scholen een visie op cultuureducatie hebben die is vastgelegd in het schoolplan, de schoolgids of in een apart cultuurbeleidsplan.
- 3 Structurele samenwerking: verankerd als scholen met in ieder geval één partner gezamenlijk één of meerdere activiteiten ontwikkelen.
- 4 Evaluatie: verankerd als cultuureducatie geëvalueerd wordt.
- 5 Structurele financiën: verankerd als cultuureducatie als aparte post is opgenomen in de begroting van de school.
- 6 Breed draagvlak: verankerd als het draagvlak zowel bij directie als bij groepsleerkrachten hoog is.¹⁰

Ook in deze monitor hebben we de verankeringsmaat berekend. In de tussentijdse rapportage hebben we de resultaten van de meting in 2022 vergeleken met de eerdere jaren. Nu hebben we ook de resultaten van de eindmeting in 2024 toegevoegd. Zoals eerder in het tussentijdse rapport is beschreven, dient de vergelijking met voorgaande jaren met voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. De vergelijking is namelijk gemaakt op basis van verschillende onderzoeken; de eerdere monitor van Kunstloc Brabant (2012, 2015, 2020), scholen die Evi hebben ingevuld (2021) en scholen die de vragenlijst van Het PON & Telos hebben ingevuld (2022, 2024) als onderdeel van deze monitor. Omdat de resultaten van de laatste twee metingen om eenzelfde wijze verzameld zijn, kunnen we deze resultaten wel met elkaar vergelijken.

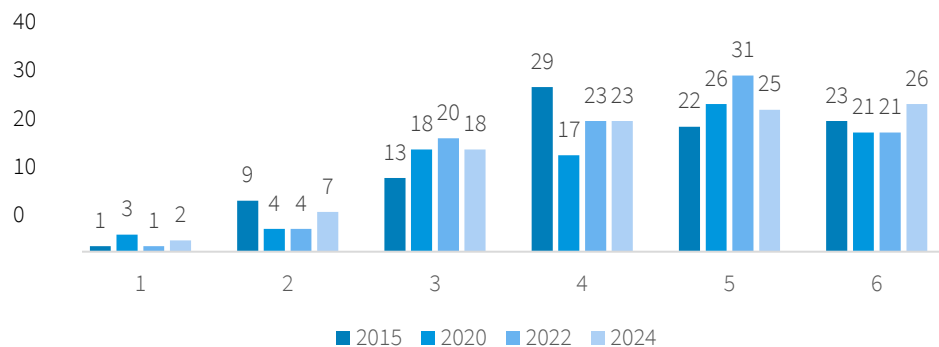
¹⁰ Hoogeveen, K. Beekhoven, S., Kieft, M. et al. 2014. Monitor cultuureducatie in het primair onderwijs & programma Cultuureducatie met Kwaliteit. Sardes & Oberon. In: Timmermans, R. 2021. De Cultuur Loper acht jaar verder. O+A Onderzoek-Advies.

Figuur 26 Verankering van de verschillende dimensies van de verankeringsmaat (2012, 2015, 2020 (monitoring Kunstloc Brabant), en (2022, 2024 (Monitor CmK, Het PON & Telos)) (%) (n=verschillend per dimensie)

Kijken we naar de verschillende dimensies dan kunnen we opnieuw constateren dat samenwerking, evaluatie en cultuurcoördinator het vaakst verankerd zijn. Het aandeel scholen dat een cultuurcoördinator heeft, is echter in de eindmeting in 2024 iets lager dan in de meting van 2022. Alhoewel breed draagvlak nog steeds het minst vaak verankerd is, zien we wel een toename ten opzichte van de eerdere meting; 54% van de scholen ervaart veel draagvlak in 2024 ten opzichte van 46% in 2022.

Figuur 27 De hoeveelheid verankerde dimensies van de verankeringsmaat per school (2015, 2020 (monitoring Kunstloc Brabant) en (2022, 2024 (Monitor CmK, Het PON & Telos)) (%) (n in 2024=242)

Kijken we naar het aantal verankerde dimensies per school, dan zien we dat in de eindmeting van 2024 iets meer scholen 6 dimensies hebben verankerd en iets minder scholen 5 dimensies hebben verankerd dan in 2022.

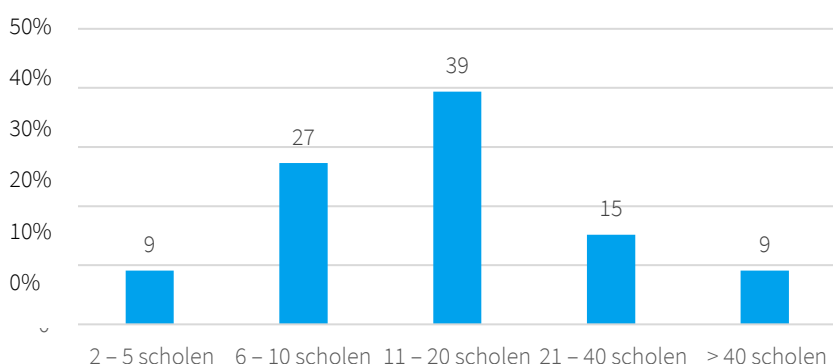
4 Intermediairs

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van de vragen die gesteld zijn aan intermediairs, consultants en adviseurs die cultuureducatie op scholen begeleiden. Zij hebben antwoord gegeven op vragen over de arbeidsinzet, visie op het onderwijs, soort ondersteuningsrollen, samenwerking met (andere) organisaties en aandacht voor kansengelijkheid. Voor iedere aan CmK3-deelnemende gemeente is gepoogd een intermediair namens de hele gemeente de vragenlijst in te laten vullen. In de eindmeting in 2024 is dit voor 37 van de 51 Brabantse CmK-gemeenten¹¹ gelukt. Bij de eerdere meting in 2022 geldt dit voor 47 aan CmK deelnemende gemeenten. In december 2024 vond een duiding sessie met intermediairs plaats. De resultaten van deze werksessie zijn opgenomen in het laatste deel van dit hoofdstuk.

4.1 Achtergrondvragen

Aan de intermediairs is gevraagd hoeveel scholen in de gemeente waar zij werkzaam zijn, worden begeleid door een intermediair. Ook is gevraagd hoeveel fte en uren er beschikbaar zijn voor de inzet van intermediairs.

Figuur 28 Hoeveel scholen in jouw gemeente worden begeleid door intermediairs? (%) (n=33)

39% van de intermediairs geeft aan dat 11 tot 20 scholen in hun gemeente begeleid worden door een intermediair. Ruim een kwart (27%) geeft aan dat dit voor 6 tot 10 scholen in hun gemeente geldt, en 15% dat er 21 tot 40 scholen door een intermediair worden begeleid. In bijna een tiende van de gevallen (9%) worden meer dan 40 scholen begeleid – en even vaak 2 tot 5 scholen. In algemene zin geldt hoe groter de gemeente, hoe meer scholen begeleid worden. Ten opzichte van de tussenmeting in 2022 zien we een verschuiving in het aantal scholen dat begeleid wordt. Dit sluit aan bij het gegeven dat het aantal scholen dat bereikt wordt met CmK3 is toegenomen.

¹¹ De vragenlijst is ingevuld door 33 intermediairs, 2 van hen zijn voor 3 gemeenten werkzaam.

Tabel 4 Hoeveel fte (voltijdsequivalent) is er voor de inzet van de intermediair(s) in jouw gemeente? (N = aantal & %) (n=33)

	N	%
< 0,5 fte	18	55
0,5 – 1 fte	6	18
1 – 2 fte	6	18
≥ 2 fte	3	9

Er is een grote variatie in de hoeveelheid fte's (voltijdsequivalent) dat per gemeente beschikbaar is voor de inzet van intermediair(s). De laagst genoemde hoeveelheid is 0,04 fte, wat neerkomt op ongeveer 1,5 uur per week. Het hoogst genoemde aantal fte is 4. De meeste respondenten geven echter aan dat er in hun gemeente 0,5 fte of minder beschikbaar is voor de inzet van de intermediair.

Tabel 5 Hoeveel uren per week wordt er besteed voor de inzet als intermediair gemiddeld per school? In aantallen en % (n=33)

	N	%
Tot 1 uur per week	10	30
Meer dan 1 uur per week	23	70

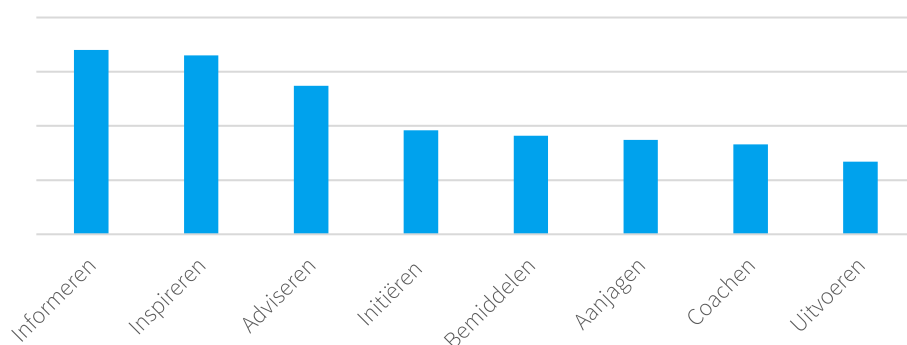
Ongeveer een derde van de respondenten (30%) geeft aan dat dat zij scholen gemiddeld tot 1 uur per week begeleiden. Zeven op de tien respondenten (70%) geven aan dat zij hier meer tijd aan besteden. De inzet kan variëren van ongeveer 1 uur tot een halve dag per week.

4.2 Visie en werkwijze

Aan de intermediairs is gevraagd of zij vanuit een bepaalde visie werken. De intermediairs ondersteunen de scholen bij het verbeteren en borgen van hun cultuuronderwijs. Dit doen ze door hen te begeleiden in het ontwikkelen en uitvoeren van hun eigen visie op cultuuronderwijs. Het eigenaarschap ligt bij de school, de intermediairs stimuleren, informeren en leggen verbindingen. Zowel inhoudelijk, bijvoorbeeld door de verbinding te zoeken met andere onderwijsdoelen of lessen, als in de samenwerking tussen scholen en aanbieders van cultuureducatie. Ook kijken ze naar wat scholen nodig hebben als het gaat om professionalisering van leerkrachten.

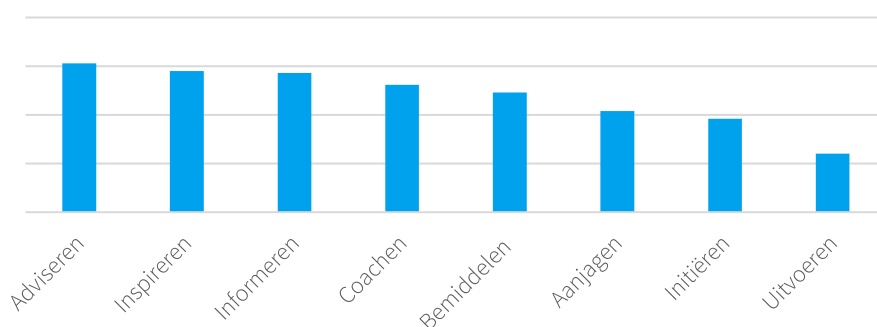
We hebben de intermediairs ook specifiek gevraagd hoe zij hun rol zien in de samenwerking tussen scholen en culturele aanbieders. Zoals in de visie en werkwijze al genoemd is, zien zij hierin vooral een verbindende rol. Door contacten te leggen, vraag en aanbod bij elkaar te brengen, te informeren, te adviseren en te bemiddelen.

Figuur 29 Kun je in volgorde van belangrijkheid aangeven welke rollen in jouw werk als intermediair het belangrijkste zijn bij de ondersteuning van nieuwe scholen?¹⁰ (n=33)

De intermediairs zijn gevraagd om de verschillende rollen die zij kunnen hebben op volgorde van belangrijkheid te sorteren bij de begeleiding van nieuwe scholen. De belangrijkste rollen van de intermediair bij nieuwe scholen zijn informeren en inspireren. In de eindmeting in 2024 zien we dat intermediairs vaker adviseren als een belangrijke rol en aanjagen en coachen als een iets minder belangrijke rol zien, dan in de meting in 2022.

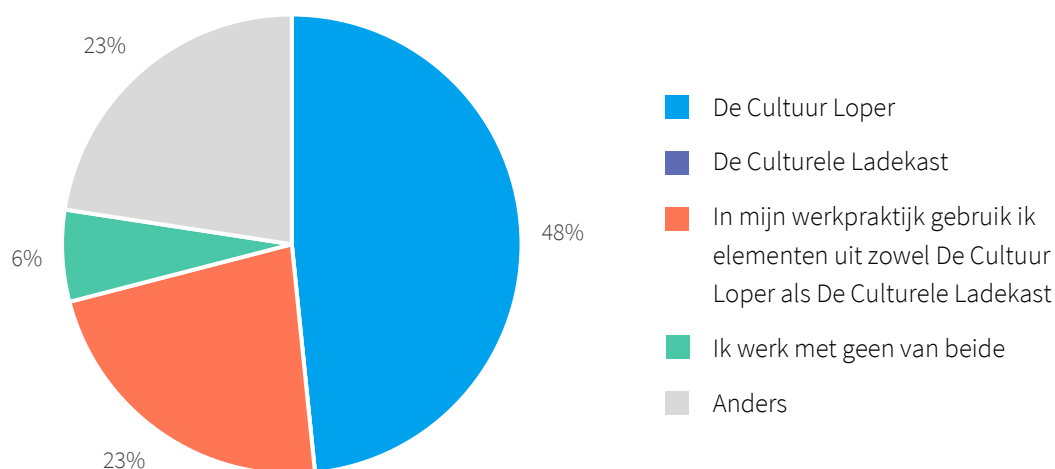
Figuur 30 Kun je in volgorde van belangrijkheid aangeven welke rollen in jouw werk als intermediair het belangrijkste zijn bij de ondersteuning van ervaren scholen? (n=33)

Kijken we naar de begeleiding bij ervaren scholen, dan zijn de belangrijkste rollen van de intermediair adviseren, inspireren en informeren. In 2022 zagen we een vergelijkbare verdeling, met uitzondering van coaching als rol die eerder op de tweede plek stond.

De intermediairs lichten toe dat het begeleiden van scholen altijd maatwerk is en de rollen dus per school kunnen verschillen.

Figuur 31 Werk je via De Cultuur Loper, De Culturele Ladekast of gebruik je elementen uit beide instrumenten? (%) (n=31)

Net als bij de vorige meting in 2022, werkt bijna de helft van de intermediairs (48%) met De Cultuur Loper als instrument en maakt géén van de intermediairs uitsluitend gebruik van De Culturele Ladekast. Ongeveer een kwart van de respondenten (23%) gebruikt elementen uit beide instrumenten, en eveneens een 23% heeft ‘anders’ aangegeven. Uit de bijbehorende toelichting blijkt dat intermediairs veelal elementen uit de Cultuur Loper nemen, maar dit aanvullen met eigen inzichten en maatwerk. Een klein deel van de intermediairs (6%), werkt met geen van beide instrumenten.

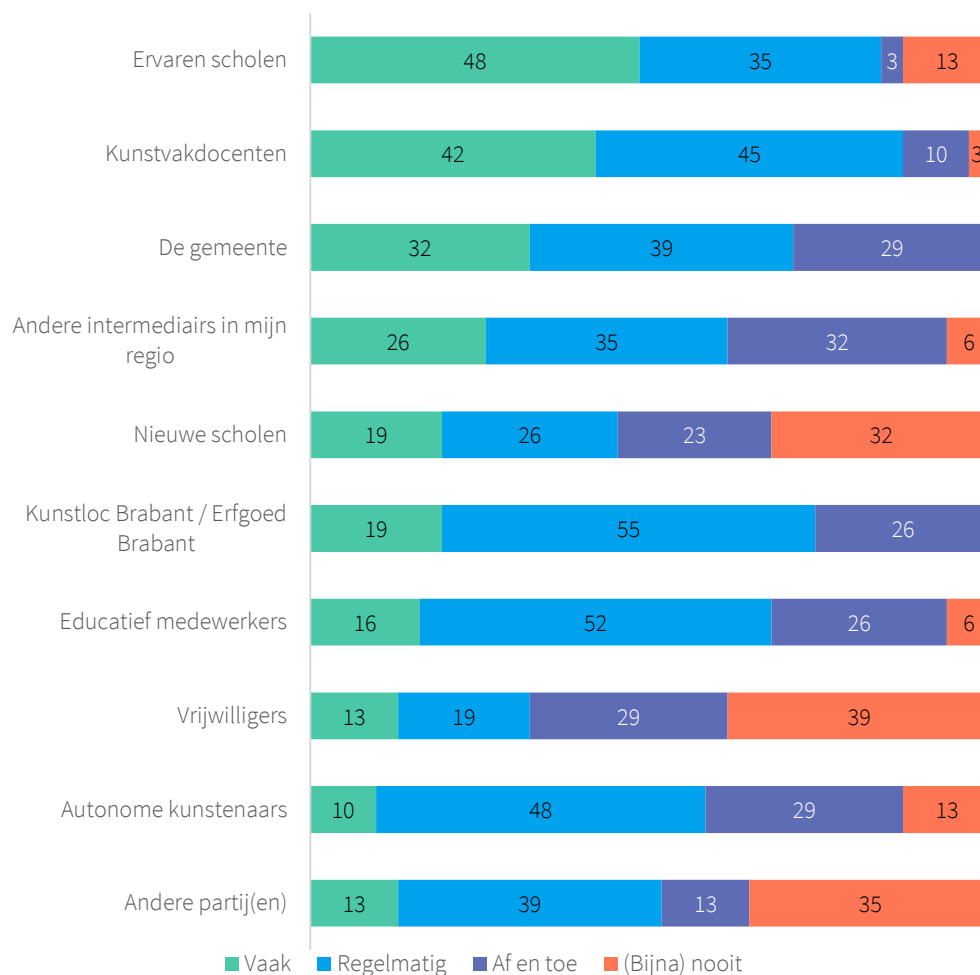
Ook is aan de intermediairs gevraagd hoe zij komen tot een passend traject voor een school. De keuze voor een bepaalde werkwijze hangt af van de specifieke situatie en behoeften van de school. Sommige intermediairs kiezen voor De Cultuur Loper vanwege de structuur en de tools die het biedt, terwijl anderen elementen uit verschillende instrumenten combineren om maatwerk te leveren. De ervaring en voorkeur van de intermediair zelf, evenals de bekendheid en vertrouwdsheid van de scholen met een bepaald instrument, spelen ook een belangrijke rol in deze keuze.

4.3 Samenwerking

De mate en aard van samenwerkingen tussen de Brabantse intermediairs en andere partijen is erg divers. Alle intermediairs werken in meerdere of mindere mate samen met Kunstloc Brabant en/of Erfgoed Brabant en gemeenten. De meeste van de intermediairs werken vaak of regelmatig samen met kunstvakdocenten (87%) en ervaren scholen (84%). Ook met andere intermediairs en educatief medewerkers wordt veel samengewerkt, zij het af en toe, regelmatig of vaak. Met vrijwilligers en nieuwe scholen wordt relatief minder vaak samengewerkt: een derde (32%) werkt nooit met nieuwe scholen samen, en vier op de tien

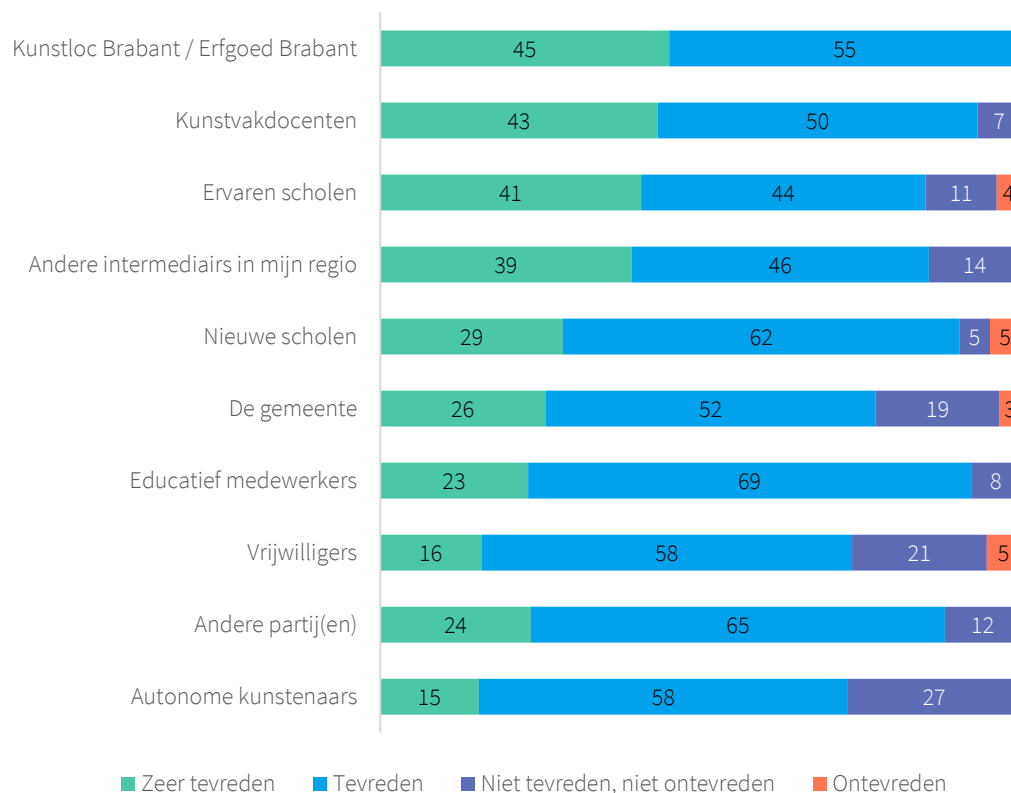
(39%) werkt nooit samen met vrijwilligers. Intermediairs die aangeven dat ze met andere partijen samenwerken doen dat vooral met culturele instellingen en/of lokale partijen.

Figuur 32 In welke mate werk je samen met...? (%) (n=31)

De intermediairs zijn gevraagd om per type samenwerkingspartner aan te geven in hoeverre zij tevreden of ontevreden zijn over de samenwerking. Deze vraag is alleen gesteld aan de intermediairs die hebben aangegeven hier vaak, regelmatig of af en toe mee samen te werken. Ook konden zij een toelichting geven.

Figuur 33 Hoe tevreden ben je over de samenwerking met...? (%) (n=33) Vraag is alleen gesteld aan de intermediairs die met deze partij samengewerkt hebben)

Over het algemeen zijn de intermediairs tevreden over de samenwerking met andere partijen. Over de samenwerking met Kunstloc Brabant en/of Erfgoed Brabant zijn alle respondenten (zeer) tevreden. In de toelichting geven respondenten aan dat ze deze samenwerking waarderen vanwege de toegankelijkheid, expertise, ondersteuning, continuïteit, inspiratie, en professionaliteit van de organisaties.

Het overgrote deel van de intermediairs (93%) geeft aan (zeer) tevreden te zijn over de kunstvakdocenten waarmee zij samenwerken. In de toelichting geeft men aan tevreden te zijn over de professionaliteit, brede expertise, goede communicatie, en het feit dat ze iets unieks/aanvullends bieden ten opzichte van de reguliere lessen. Het netwerk is vertrouwd en goed onderhouden. Eveneens een groot deel (92%) is (zeer) tevreden over de samenwerking met de educatief medewerkers. Onder andere vanwege hun professionaliteit, enthousiasme, en goede communicatie. De ondersteuning wordt gewaardeerd, de samenwerking verloopt soepel en er is een netwerk waarop men kan bouwen en vertrouwen.

Ook over de samenwerking met scholen zijn de intermediairs over het algemeen (zeer) tevreden. We zien in hierin een verschil tussen de samenwerking met de ervaren en nieuwe scholen; 41% is zeer tevreden over de samenwerking met ervaren scholen, 44% is tevreden.

Voor nieuwe scholen geldt dat 29% zeer tevreden is en 62% tevreden. Intermediairs lichten toe tevreden te zijn over de samenwerking met scholen vanwege het goede contact, het wederzijds vertrouwen, de soepele samenwerking en betrokkenheid. Ervaren scholen hebben vaak een duidelijke visie en door de langdurige samenwerking zijn te lijntjes kort. Nieuwe scholen tonen veel enthousiasme, denken positief mee en staan open voor advies. Een enkeling heeft aangegeven niet tevreden te zijn over de samenwerking, vanwege een gebrek aan continuïteit en verschuivingen bij de ICC'ers waardoor de betrokkenheid wordt gemist.

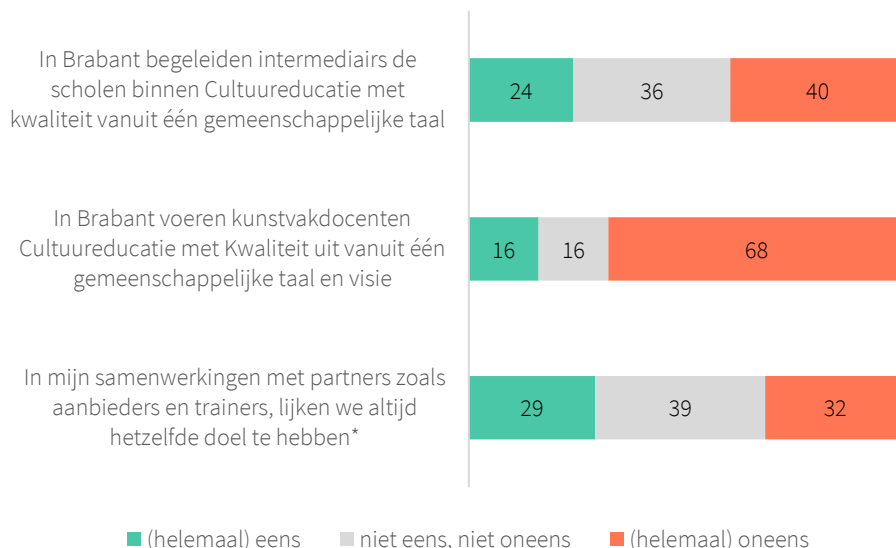
86% is (zeer) tevreden over de samenwerking met andere intermediairs in de regio. Het kunnen delen van kennis en ervaringen, en de uitwisseling van ideeën wordt gewaardeerd. Het netwerk biedt mogelijkheden om van elkaar te leren, gezamenlijke thema's aan te pakken en elkaar te ondersteunen. Regelmatig overleg en korte lijntjes zorgen voor goede contacten en een prettige samenwerking.

Ruim drie kwart (77%) is tevreden over de samenwerking met de gemeente, één op de vijf geeft een neutraal antwoord. De gemeente wordt door intermediairs over het algemeen als een ondersteunende samenwerkingspartner die goed bereikbaar is en meedenkt. Er zijn korte lijntjes met beleidsambtenaren en wethouders, en er is wederzijds vertrouwen en waardering. Eén intermediair geeft aan ontevreden te zijn over de samenwerking met de gemeente, vanwege onduidelijk beleid en het ontbreken van een vast aanspreekpunt.

Drie kwart (74%) is tevreden over de samenwerking met vrijwilligers, één op de vijf geeft een neutraal antwoord. Intermediairs geven aan dat de vrijwilligers betrokken en enthousiast zijn. Over de samenwerking met autonome kunstenaars zijn intermediairs over het algemeen ook (zeer) tevreden (73%). Een relatief groter aandeel geeft een neutraal antwoord (27%). Men licht onder andere toe dat de samenwerking inspirerend is, prettig verloopt en dat de autonome kunstenaars waar zij mee samenwerken kundig zijn.

We hebben de intermediairs verschillende stellingen voorgelegd over de manier waarop zij samenwerken in Brabant.

Figuur 34 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen? (%) (n=31)

*vanwege de leesbaarheid van de figuur, hebben we ervoor gekozen om de resultaten positief te formuleren. De daadwerkelijke stelling was 'in mijn samenwerkingen met partners zoals aanbieders en trainers, lijken we niet altijd hetzelfde doel te hebben.

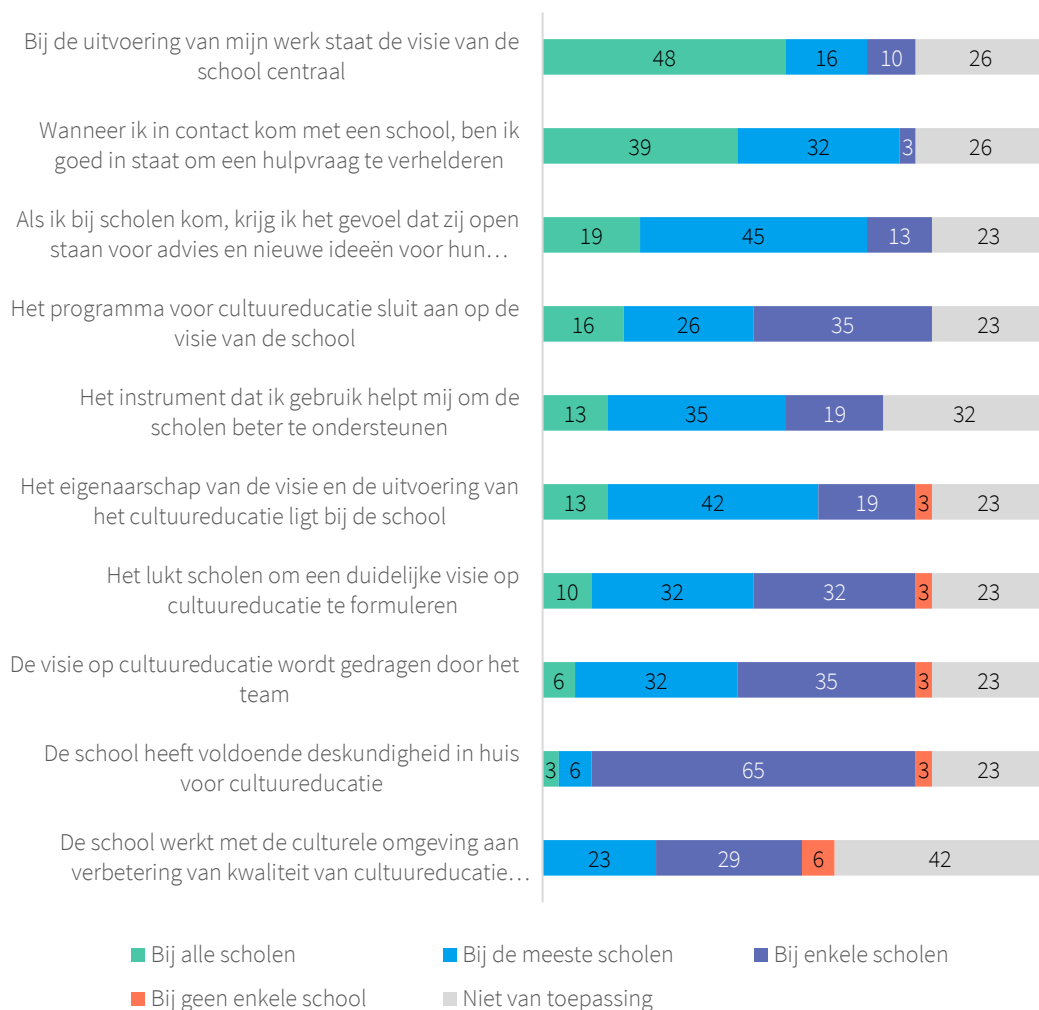
De meeste intermediairs (68%) zijn van mening dat kunstvakdocenten in Brabant niét vanuit een gemeenschappelijke taal en visie binnen het CmK3-programma werken. 16% vindt van wel. Over of de intermediairs de scholen vanuit een gemeenschappelijke taal begeleiden, zijn de meningen eveneens verdeeld – ongeveer vier op de tien (40%) is het hiermee oneens, een kwart is het hiermee eens (25%), en een ruim derde (36%) staat hier neutraal tegenover.

Over of samenwerkingspartners altijd hetzelfde doel voor ogen hebben verschillen de intermediairs van mening. Ongeveer een op de drie (32%) respondenten vindt dat dit niet het geval is, een vergelijkbaar aandeel vindt juist van wel (29%). In de eerdere meting in 2022 was een aanzienlijk groter aandeel (62%) van mening dat samenwerkingspartners wel hetzelfde doel voor ogen hadden.

4.4 Ervaringen op scholen

Aan de intermediairs zijn verschillende stellingen voorgelegd over de communicatie, programmering en ondersteuning met zowel ervaren als nieuwe scholen.

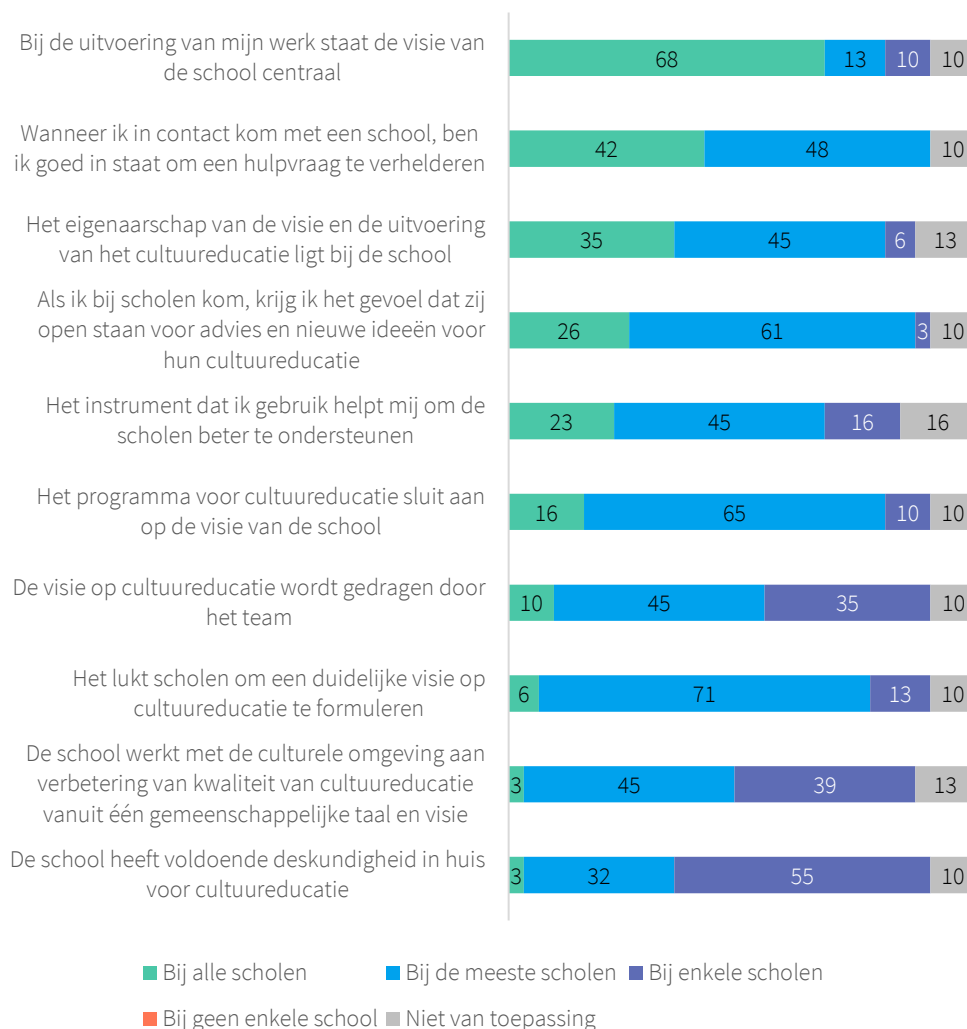
Figuur 35 Kun je voor de onderstaande stellingen aangeven in hoeverre dit van toepassing is bij de nieuwe scholen die je ondersteunt? (%) (n=31)

De intermediairs geven aan dat ze bij de meeste nieuwe scholen goed in staat zijn om de hulpvraag te verhelderen en stellen zij de visie van de scholen centraal. Ook hebben de meeste intermediairs het gevoel dat nieuwe scholen open staan voor advies en nieuwe ideeën voor hun cultuureducatie, waarbij de visie van de school weliswaar centraal staat in de uitvoering van hun werk. Het eigenaarschap van de visie op cultuureducatie en de uitvoering ervan ligt volgens de meeste intermediairs dan ook bij de scholen zelf.

Bij nieuwe scholen wordt minder vaak ervaren dat de school voldoende deskundigheid in huis heeft voor cultuureducatie, alsook dat het programma voor cultuureducatie aansluit op de visie van de school en de visie voor cultuureducatie wordt gedragen door het team.

Figuur 36 Kun je voor de onderstaande stellingen aangeven in hoeverre dit van toepassing is bij de ervaren scholen die je ondersteunt? (%) (n=31)

Ook bij de ervaren scholen hebben intermediairs het gevoel dat zij goed in staat zijn om de hulpvraag te beantwoorden en dat de scholen open staan voor advies en nieuwe ideeën. Volgens de intermediairs lukt het bij ervaren scholen beter om een duidelijke visie te formuleren dan bij nieuwe scholen. Daarnaast sluit het programma van cultuureducatie over het algemeen ook beter aan op de visie van de school. Hoewel in mindere mate dan bij nieuwe scholen, zien intermediairs ook bij ervaren scholen dat er minder vaak vanuit één gemeenschappelijke taal en visie wordt gewerkt, het team de visie draagt, en de school deskundigheid in huis heeft voor cultuureducatie.

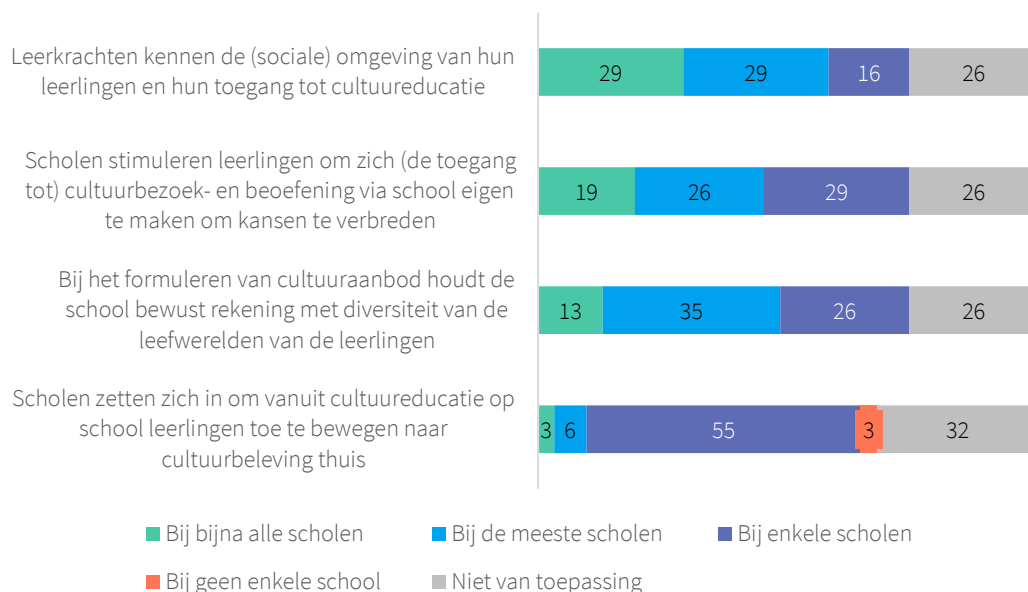
4.5 Kansengelijkheid

Aan de intermediairs is een open vraag voorgelegd hoe zij (of hun organisatie) aandacht hebben voor kansengelijkheid binnen cultuureducatie. Intermediairs besteden aandacht aan kansengelijkheid door een divers en toegankelijk aanbod te bieden, vaak in samenwerking met scholen en gemeenten. Ze organiseren gratis en laagdrempelige activiteiten, richten zich op bewustwording en training van docenten, en betrekken het speciaal onderwijs en bijzondere doelgroepen. Bij het bevorderen van kansengelijkheid komen intermediairs echter ook uitdagingen tegen. Intermediairs geven aan dat het soms moeilijk is om een gemeenschappelijk begrip van kansengelijkheid te ontwikkelen, en dat de vertaling van beleid naar concrete acties soms lastig is.

Naast dat intermediairs is gevraagd of zij aandacht hebben voor kansengelijkheid konden ze aangeven in hoeverre ze dit thema bespreken met de scholen. Sommige intermediairs geven aan dat kansengelijkheid een terugkerend onderwerp is in ambitiegesprekken en projectontwikkelingen. Het wordt ook besproken tijdens scholingen en in gesprekken met directies en ICC'ers. Andere intermediairs merken op dat het onderwerp wel aan de orde komt, maar niet diepgaand wordt besproken. Er zijn projectmatige initiatieven om kansengelijkheid in het curriculum te integreren, maar er is een gebrek aan tools en inspiratie om dit effectief te doen. Een aantal intermediairs geven aan dat ze nauwelijks gesprekken over kansengelijkheid hebben met scholen. Soms wordt het onderwerp alleen incidenteel aangestipt of helemaal niet besproken. Het thema kansengelijkheid wordt soms ook met aanbieders en andere partners besproken, bijvoorbeeld in het kader van buitenschoolse programmering en brede schoolactiviteiten of bij het opzetten van programma's voor meerdere scholen. Sommige intermediairs geven aan dat kansengelijkheid wel aan bod komt, maar vaak alleen wanneer het relevant is voor de context.

De intermediairs zijn een aantal stellingen voorgelegd over kansengelijkheid bij nieuwe en ervaren scholen.

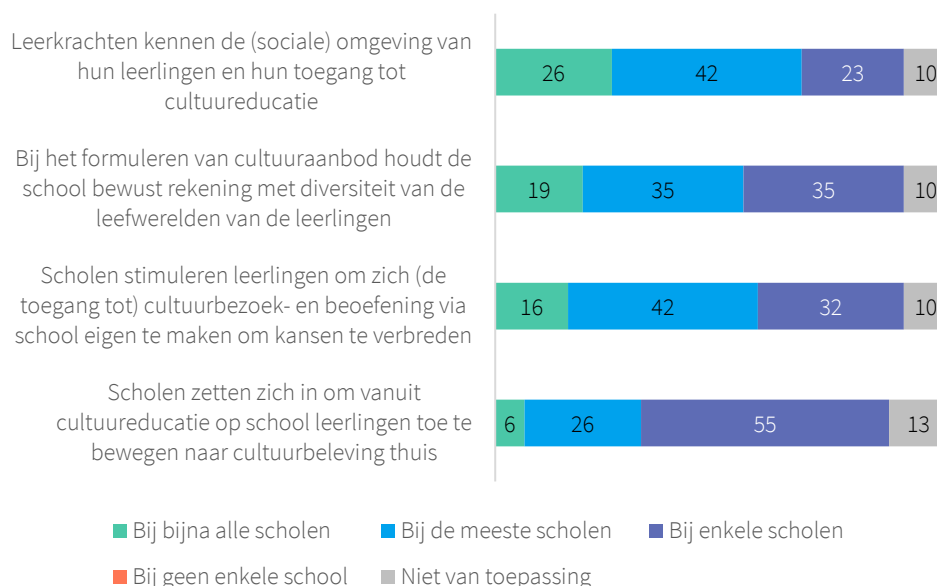
Figuur 37 Kun je voor de onderstaande stellingen aangeven in hoeverre dit van toepassing is bij de nieuwe scholen die je ondersteunt? (%) (n=31)

De meerderheid van de intermediairs (58%) geeft aan dat er bij de meeste of alle nieuwe scholen aandacht is voor het kennen van de sociale omgeving van de leerling door de leerkracht en (daarmee) hun toegang tot cultuureducatie. Dit is een toename ten opzichte van de tussenmeting in 2022 (47%). (Bijna) de helft van de intermediairs geeft aan dat bij de meeste of alle nieuwe scholen leerlingen gestimuleerd worden om cultuurbezoek- en beoefening via de school eigen te maken en kansen te verbreden (45%) en dat er bewust rekening wordt gehouden met diversiteit van leefwerelden van de leerlingen bij het formuleren van cultuuraanbod (48%). Ook deze percentages zijn gestegen ten opzichte van de eerdere meting (toen 34% en 30%). Volgens de intermediairs zetten minder scholen zich in om vanuit cultuureducatie op school toe te bewegen naar cultuurbeleving thuis – ruim de helft (55%) geeft aan dat dit bij enkele scholen gebeurt, slechts 9% geeft aan dat dit bij de meeste of alle scholen gebeurt.

Intermediairs geven aan dat de vraag of het thema kansengelijkheid aan bod komt bij nieuwe scholen vaak afhankelijk is van het type onderwijs en de mate waarin dit wordt besproken varieert sterk. Scholen zien het weliswaar als hun taak om leerlingen met cultuur te verrijken, vooral als dit thuis niet vanzelfsprekend is, maar het beïnvloeden van de thuissituatie wordt als een te grote stap gezien. Er is nog veel te winnen op het gebied van bewustzijn en zichtbaarheid van cultuurbeoefening thuis. Speciaal onderwijs zet cultuurbeoefening soms centraal, maar reguliere scholen hebben vaak te weinig tijd en middelen om hier diepgaand op in te gaan. Scholen willen er wel aandacht voor hebben, maar weten niet altijd goed hoe.

Figuur 38 Kun je voor de onderstaande stellingen aangeven in hoeverre dit van toepassing is bij de ervaren scholen die je ondersteunt? (%) (n=31)

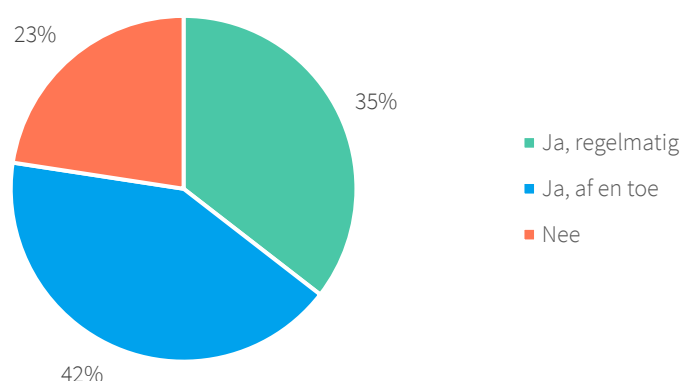
Kijken we naar de ervaren scholen, dan zien we een redelijk vergelijkbaar beeld, hoewel er volgens de intermediairs bij ervaren scholen over het algemeen meer aandacht is voor kansengelijkheid dan bij de nieuwe scholen. Net als bij nieuwe scholen, zien we dat ruim de helft (55%) van de intermediairs aangeeft dat enkele scholen zich inzetten om vanuit binnenschoolse cultuureducatie toe te bewegen naar cultuurbeleving thuis, hoewel ook een kwart (26%) aangeeft dat dit bij de meeste/alle scholen het geval is. Ook stimuleren veel scholen leerlingen om cultuurbezoek- en beoefening via school eigen te maken en kansen te verbreden (bij de meeste/alle scholen: 58%). Bij ervaren scholen wordt dit vaker gestimuleerd dan bij nieuwe scholen. Deze resultaten zijn vergelijkbaar met die van de tussenmeting in 2022. Bij het formuleren van het cultuuraanbod houdt de meerderheid van de scholen rekening met de diverse leefwerelden van leerlingen (bij de meeste/alle scholen: 54%), hoewel dit bij minder scholen het geval is dan bij de eerdere meting in 2022 (bij de meeste/alle scholen: 63%). Intermediairs geven nu iets vaker aan dat dit niet van toepassing is (10% ten opzichte van 4%).

Intermediairs konden in een open vraag aangeven of ze het idee hebben dat het binnenschoolse en buitenschoolse cultuuraanbod alle leerlingen voldoende aanspreekt op de scholen die zij ondersteunen. De antwoorden hierop variëren sterk, en laten zien de ervaringen en inzichten kunnen verschillen per school en per gemeente. Over het algemeen wordt het cultuuraanbod positief ontvangen. Het aanbod wordt in samenspraak met de school op maat gemaakt en afgestemd op de behoeften van de school. Het aanbod is divers en men probeert dit zo goed mogelijk te laten aansluiten op de leefwereld van leerlingen. Er blijft echter altijd ruimte voor verbetering op gebied van diversiteit, inclusie en kansengelijkheid. Het betrekken van het perspectief van leerlingen hierin wordt belangrijk gevonden.

Het buitenschoolse cultuuraanbod is divers maar bereikt niet altijd alle doelgroepen. We zien veel variatie in antwoorden op deze vraag. Een aantal intermediairs geven aan de vraag in relatie tot het buitenschoolse cultuuraanbod niet te kunnen beantwoorden omdat

zij hier onvoldoende bij betrokken zijn. Een enkeling geeft aan dat er geen buitenschools aanbod in de gemeente is vanwege een tekort aan aanbieders en financiële middelen. Anderen geven aan dat het buitenschoolse aanbod gewaardeerd wordt en leerlingen aanspreekt, onder andere omdat het aanbod wordt afgestemd in samenspraak met de wijk en er voldoende inschrijvingen zijn. Ook wordt opgemerkt dat cultuuraanbod kostbaar kan zijn voor gezinnen. Er worden verschillende voorbeelden genoemd van gemeenten die subsidies aanbieden of gratis projecten in het kader van kansengelijkheid.

Figuur 39 Werk je wel eens met partijen uit andere domeinen (bijvoorbeeld sport, milieu of taal) samen op het gebied van cultuureducatie? (%) (n=31)

Onder de intermediairs werkt een grote groep regelmatig (42%) ofwel af en toe (36%) samen met partijen uit andere domeinen zoals sport, milieu of taal. Ongeveer een kwart van de respondenten (23%) werkt niet samen met partijen uit andere domeinen. Deze percentages zijn vergelijkbaar met de vorige meting in 2022.

Intermediairs geven aan dat ze samenwerken met een breed scala aan organisaties, waaronder bibliotheken, theaters, sportcoaches, erfgoedinstellingen, en welzijnsorganisaties. Deze samenwerkingen leiden tot projecten die verschillende aspecten van cultuur, sport, erfgoed, natuur, en sociaal welzijn omvatten, vaak met een focus op lokale behoeften en mogelijkheden. Zo worden bijvoorbeeld jaarlijkse schrijfwedstrijden of voorstellingen tijdens de Kinderboekenweek georganiseerd in samenwerking met de bibliotheek. Op gebied van sport worden programma's zoals Sjors Sportief en Sjors Creatief genoemd. Projecten rondom erfgoed richten zich vaak op lokaal erfgoed of de herdenking van oorlog en het vieren van vrijheid. Met welzijnsorganisaties wordt bijvoorbeeld samengewerkt om kinderen in armoede en jeugdzorg te ondersteunen.

4.6 Resultaten duidingssessie met intermediairs

Om de resultaten van de metingen onder scholen, aanbieders en intermediairs te duiden heeft een duidingssessie met intermediairs plaatsgevonden. Deze sessie was georganiseerd door Kunstloc Brabant en werd begeleid door Het PON & Telos. Samen met de intermediairs reflecteerden we op de resultaten van het onderzoek en op ontwikkelingen in de afgelopen CmK-periode. Dit deden we aan de hand van zes thema's. In deze paragraaf presenteren we de resultaten per thema. Meer informatie over de opzet van de duiding sessie lees je in de bijlage onderzoeksverantwoording.

1. **Kansengelijkheid:** Alle leerlingen hebben gelijke laagdrempelige toegang tot kunst en cultuur, zowel op school als in de vrije tijd. Voor alle leerlingen is er herkenning en verrassing.
2. **Visie(vorming) en programma:** Ontwikkeling van visie en mate van draagvlak, invulling van programma en aansluiting op de visie.
3. **Professionalisering:** Hoe verloopt de professionalisering van het cultuuronderwijs binnen de scholen voor de aanbieders en voor intermediairs?
4. **Gemeenschappelijke taal en visie in Brabant:** Binnen CmK3 in Brabant wordt er gewerkt met één gemeenschappelijke taal en visie.
5. **Samenwerking (school, aanbieders, intermediairs):** Hoe verloopt de samenwerking tussen scholen, aanbieders en intermediairs?
6. **Algemeen:** Welke niet gevraagde onderwerpen wil je nog bespreken?

Resultaten per thema

Kansengelijkheid

De intermediairs zijn zich bewust van het onderwerp kansengelijkheid in hun werk en besteden daar ook aandacht aan. Wel geven ze aan dat het soms een onduidelijke term is, een 'containerbegrip' waarbij het zoeken is naar wat eenieder hier onder verstaat. Hoe hard de intermediairs hun best ook doen om de kansengelijkheid binnen scholen te vergroten, ze lopen toch tegen zaken aan. Verschillende keren wordt kansen(on)gelijkheid vanuit geografisch perspectief benoemd. Over het algemeen is er meer cultuuraanbod in de stad dan in kleine en middelgrote gemeenten. Zo wordt het vervoersprobleem aangestipt. Vanuit kleinere kernen is het niet altijd even eenvoudig om bijvoorbeeld een hele schoolklas naar een theater of museum te vervoeren, vanwege de kosten of omdat ouders niet kunnen of willen rijden. Kansengelijkheid uit zich ook in de verschillen tussen scholen. Dat betekent dat leerlingen op de ene school meer toegang hebben tot cultuuronderwijs dan op andere scholen. Het aspect dat geformuleerd is als onderdeel van kansengelijkheid dat leerlingen verrast moeten worden bij het cultuuronderwijs, is iets dat niet altijd lukt. Dit komt deels door een te beperkt aanbod als het gaat om diversiteit én scholen zijn toch vaak geneigd om het aanbod te kiezen dat ze al kennen. Het is soms lastig om scholen te overtuigen om iets nieuws te proberen. Toch constateren de intermediairs dat er in de afgelopen periode meer aandacht is geweest voor het thema kansengelijkheid, waardoor er meer bewustwording is ontstaan en daarmee ook iets meer grip. Kansengelijkheid gaat over allerlei thema's, zowel over armoede, gender en westers versus niet-westers aanbod.

Visie(vorming) en programma

Scholen zijn volgens de intermediairs bewuster van wat ze kunnen bereiken met cultuureducatie en met wat het de leerling brengt. Doordat ICC'ers trainingen doen ontstaat er tegelijk meer draagvlak voor cultuureducatie binnen scholen. De vraag blijft volgens de intermediairs wel of cultuureducatie echt vast opgenomen is in het curriculum. Ook al geeft een groot deel van de scholen (90%) dit in de vragenlijst aan. Zo zag men tijdens en direct na de coronacrisis dat andere schoolvakken toch prioriteit kregen. Tegelijkertijd merken de intermediairs op dat wisselingen in het team of in de directie soms invloed hebben op de visie waardoor de aandacht voor cultuuronderwijs verslapt. Eén van de intermediairs merkt op: 'ik zie weinig visie; er is een vast menu wat al jaren als succesvol wordt ervaren.'

Professionalisering

Kijken we naar de professionalisering van de scholen en de aanbieders, dan zien we dat de intermediairs positief gestemd zijn over zaken als georganiseerde inspiratiesessies voor aanbieders, studiedagen voor ICC'ers en het inzetten van meer kunstvakdocenten. Ook geeft men aan dat er in de afgelopen jaren minder wordt ingezet op het versterken van alle leerkrachten en dat de focus komt te liggen op mensen die écht willen. Scholen maken bewustere keuzes waarop ze willen verdiepen en er is meer maatwerk. Tegelijkertijd benoemen ze dat er vaak de intentie is om te professionaliseren, maar dat de uitvoering soms best lastig is. Dit komt mede doordat de borging een punt van aandacht blijft: wisselingen in het team maken borging van kennis en ervaring lastig. Ook is er vanuit de huidige lerarenopleidingen (Pabo) erg weinig aandacht voor cultuureducatie en ligt de kennis en ervaring hierdoor vaak bij de wat oudere leerkrachten.

Gemeenschappelijke taal en visie in Brabant

Over het algemeen vinden de intermediairs het lastig om te werken vanuit één gemeenschappelijke taal en visie. Iedere intermediair benadert dit op een eigen manier en scholen verschillen erg van elkaar. Juist het maatwerk dat intermediairs kunnen leveren is iets dat hen aanspreekt. De instrumenten die ze inzetten zijn voor de scholen wel hetzelfde en ze hebben in eerste instantie ook allemaal dezelfde aanpak, middels een ambitiegesprek waarin wordt gekeken naar de 'waarom-hoe-wat'.

Samenwerking (school, aanbieders, intermediairs)

De intermediairs zijn positief gestemd over de samenwerking als het lukt om de juiste match tussen aanbieder en school tot stand te brengen of als de visie op cultuureducatie helder is. Het tegenovergestelde komt echter ook voor. Zodra er geen match is tussen aanbieders en scholen, verloopt de samenwerking stroef. Dit komt ook voor wanneer het aanbod van aanbieders schaars is. Een samenwerking wordt als positief ervaren als het juiste gesprek gevoerd wordt, als er echt een dialoog ontstaat tussen scholen en intermediairs waarin men durft door te vragen en afspraken worden nagekomen.

Tot slot

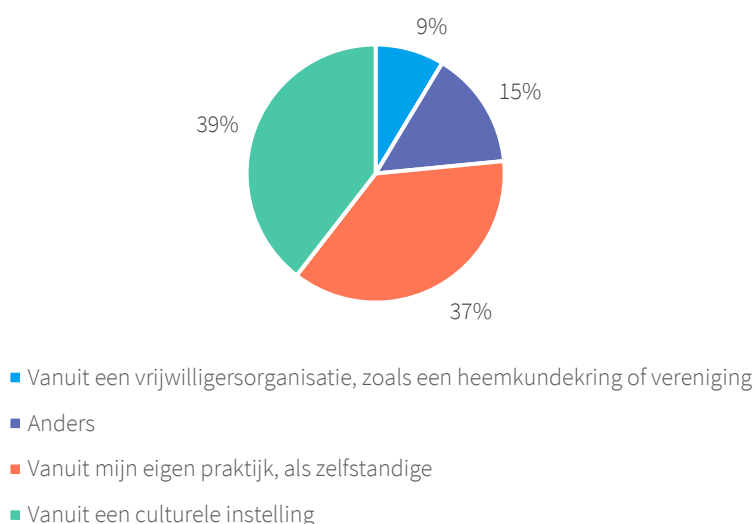
Hoewel scholen vaker een visie hebben op cultuureducatie, merken de intermediairs ook op dat zij zich soms afvragen in hoeverre dit wel écht opgenomen is in het curriculum. Ze geven aan dat een vak als rekenen altijd doorgaat en dat dit bij cultuureducatie niet automatisch het geval is. De werkdruk is hoog en speelt hierin mee. Er is, kortom, minder tijd voor cultuureducatie op scholen.

5 Aanbieders van cultuureducatie

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van de vragen die we stelden aan aanbieders van cultuureducatie op scholen in Noord-Brabant. Dit zijn aanbieders van bijvoorbeeld muzieklessen of kunstworkshops, maar ook theaters die een educatieprogramma aanbieden. We hebben een vragenlijst verzonden naar aanbieders van cultuureducatie waarmee Brabantse gemeenten vanuit CmK contacten hebben. 81 aanbieders van cultuureducatie op scholen in Noord-Brabant vulden de vragenlijst in 2024 in. De vragenlijst gaat in op hun visie en programma, samenwerking, evaluatie en aandacht voor kansengelijkheid. Zie de bijlage met de onderzoeksverantwoording voor meer informatie over hoe deze vragenlijst uitgezet is onder aanbieders.

5.1 Achtergrondvragen

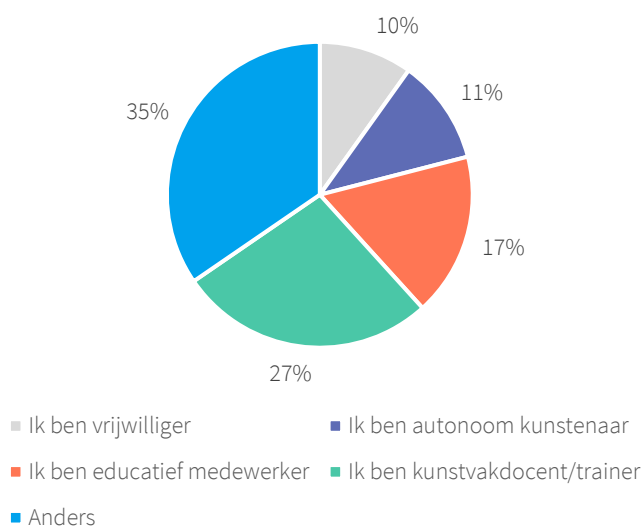
Figuur 40 Vanuit welke organisatie of praktijk doe je je werk? (%) (n=81)

We vroegen aanbieders vanuit welke functie en organisatie of praktijk zij hun werk doen, of zij actief zijn binnen binnenschoolse en/of buitenschoolse cultuureducatie en welke functie op hen van toepassing is. Veel aanbieders werken vanuit een culturele instelling (40%) of vanuit hun eigen praktijk als zelfstandige (37%). Aanbieders die 'anders' hebben ingevuld, geven aan dat ze bijvoorbeeld vanuit de gemeente werkzaam zijn of dat ze zowel vanuit een culturele instelling als vanuit hun eigen praktijk als zelfstandige, werkzaam zijn.

Het merendeel van de aanbieders (74%) is zowel actief binnen de binnenschoolse als buitenschoolse cultuureducatie. Een kwart (26%) is alleen actief binnen binnenschoolse cultuureducatie.

Figuur 41 Welke situatie is op jou van toepassing? (%) (n=81)

Verder is ruim een kwart van de respondenten (27%) kunstvakdocent/trainer, is 17% educatief medewerker, is 11% zelfstandig kunstenaar en is 10% vrijwilliger. Het overige deel (35%) heeft 'anders' aangegeven, waarbij de antwoorden uiteenlopen van zakelijk/creatief leider of medewerker van een culturele instelling of gezelschap, tot een combinatie van autonoom kunstenaar en kunstvakdocent.

5.2 Visie en programma

De aanbieders van cultuureducatie in Brabant richten zich op diverse doelgroepen. De meeste respondenten richten hun activiteiten op basisscholen, met 93% die lesgeeft in de bovenbouw en 88% in de onderbouw (zie tabel 6). Meer dan de helft van de aanbieders biedt (ook) cultuureducatie aan de onderbouw op het voortgezet onderwijs (58%), en 41% geeft les aan de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Ongeveer de helft van de aanbieders ontwikkelt aanbod voor speciaal basisonderwijs (51%). Aanbod en trainingen voor docenten aan het voortgezet onderwijs worden over het algemeen minder vaak ontwikkeld door aanbieders: hoewel 41% dit doet voor het basisonderwijs, doet slechts 19% dit voor docententeams op het voortgezet onderwijs. De doelgroepen van aanbieders komen grotendeels overeen met de doelgroepen zoals in de eerdere meting van 2022.

Tabel 6 Voor welke doelgroep(-en) heb je aanbod ontwikkeld? (%) (n=81)
Meerdere antwoorden mogelijk

	%
Basisonderwijs – bovenbouw	93
Basisonderwijs – onderbouw	88
Voortgezet onderwijs – onderbouw	58
Speciaal basisonderwijs	51
Voortgezet onderwijs – bovenbouw	41
Basisonderwijs – aanbod/trainingen voor docenten(-teams)	41
Speciaal voortgezet onderwijs	20
Voortgezet onderwijs – aanbod/trainingen voor docenten(-teams)	19
Speciaal basisonderwijs – aanbod/trainingen voor docenten(-teams)	11
Speciaal voortgezet onderwijs – aanbod/trainingen voor docenten(-teams)	5
Geen activiteiten voor specifieke doelgroepen (deze antwoordoptie is uitsluitend)	0

Diverse disciplines

Culturele aanbieders bieden het vaakst beeldende vakken (38%) aan. Dit aandeel is groter dan in de meting in 2022 (29%). Daarna volgen erfgoed (32%), spel/drama (32%) en muziek (30%). Literatuur en film/fotografie/nieuwe mediakunst komen, net als bij de vorige meting, het minst vaak voor in het aanbod van de respondenten (respectievelijk 10% en 16%). In de meting in 2022 waren aanbieders die vakoverstijgend aanbod hadden meer vertegenwoordigd (35%).

Respondenten die nog andere vormen of disciplines in aanbieden (20%), geven aan dat ze ook lessen geven in bijvoorbeeld (cultuur-)geschiedenis, architectuur, persoonsvorming, natuur en choreografie. Daarnaast geven enkele respondenten aan dat ze zich niet specifiek richten op aanbod voor leerlingen maar op het begeleiden of coördineren van leerkrachten.

Tabel 7 Welke vormen of disciplines van cultuureducatie biedt je leerlingen aan? (%) (n=99/ n=81) Meerdere antwoorden mogelijk

	2024 %	2022 %
Beeldende vakken	38	29
Erfgoed	32	32
Spel/drama	32	27
Muziek	30	26
Vakoverstijgend	25	35
Dans/beweging	20	21
Anders	20	17
Film/fotografie /nieuwe mediakunst	16	13
Literatuur	10	11

Aanbod van activiteiten

De respondenten hebben aangegeven wat voor soort activiteiten zij wel of niet aanbieden, en of dit standaard aanbod of maatwerk is. Over het algemeen wordt er vaker maatwerk dan standaard aanbod aangeboden. Het type aanbod hebben we in onderstaande tabel gesorteerd van het vaakst naar het minst vaak aangeboden – op basis van maatwerk aanbod.

Tabel 8 Wat voor soort activiteiten heb je in jouw aanbod? (%) (n=79)
Meerdere antwoorden mogelijk

	Maatwerk aanbod %	Standaard aanbod %
Losse projecten of projectweken	73	27
Losse lessen	66	42
Lessenserie	57	44
Trainingen aan docenten	51	14
Co-teaching trajecten	42	11
Kunstenaar in de klas-project	42	10
Lesbrieven	38	32
Een bezoek aan mijn/onze locatie	35	25
Voorstelling/tentoonstelling op locatie	30	25
Voorstelling/tentoonstelling op school	27	27
Iets anders	11	8

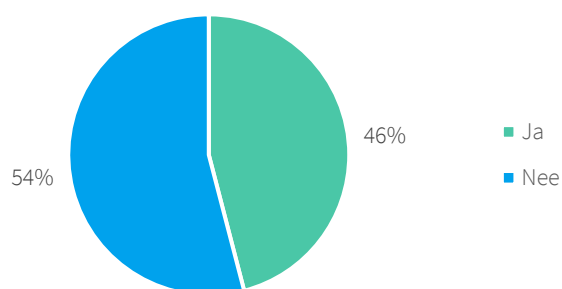
Visie op cultuureducatie en aanbod

In een open vraag werden de respondenten gevraagd wat zij met de activiteiten die ze aanbieden willen bereiken. Aanbieders streven verschillende doelen na, waarbij een veelvoorkomend doel het stimuleren van creativiteit is. Dit omvat het aanmoedigen van leerlingen om creatief te denken en te werken. Daarnaast wordt er veel belang gehecht aan culturele bewustwording leerlingen kennis maken met kunst en cultuur. Muziekeducatie wordt door een aantal aanbieders specifiek genoemd. Geschiedenis en erfgoed worden eveneens door een aantal aanbieders genoemd, met als doel leerlingen bewust te maken van hun historische en culturele omgeving. Respondenten noemen daarnaast het stimuleren van persoonlijke ontwikkeling en samenwerking tussen leerlingen als een van hun doelen.

Daarnaast vroegen we de respondenten of het hen lukt om hun doelen en visie in de activiteiten die zij aanbieden te verwerken, en wat daarbij goed en minder goed gaat. Uit de antwoorden blijkt dat de meeste respondenten erin slagen om hun visie te verwerken in hun activiteiten, hoewel dit soms gepaard gaat met uitdagingen. Wat er nu al goed gaat is onder andere de samenwerking met scholen, het enthousiasme van leerlingen, leerkrachten en de kwaliteit van het lesmateriaal. Aanbieders merken echter ook op dat er ruimte is voor verbetering, bijvoorbeeld wat betreft de faciliteiten op scholen, de werving en zichtbaarheid van programma's en de betrokkenheid van leerkrachten. Sommige aanbieders voelen zich niet helemaal in staat om hun visie in hun activiteiten te verwerken vanwege beperkingen in beschikbare tijd en budget.

We vroegen de respondenten ook in hoeverre ze zicht hebben op de visie van de school, en of het hen lukt om deze visie in hun activiteiten te verwerken. Dit verschilt per aanbieder; iets minder dan de helft heeft hier wel zich op (46%) en iets meer dan de helft niet (54%).

Figuur 42 Heb je zicht op de visie op cultuureducatie van de scholen waar je voor werkt? (%) (n=74)

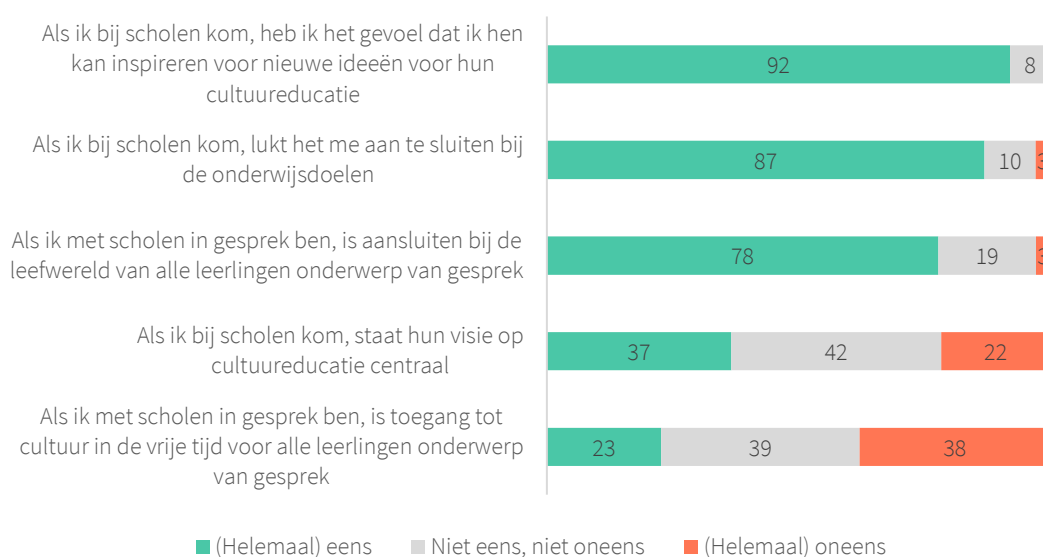
Van de aanbieders die wél zicht hebben op de visie van de scholen, geeft men onder andere aan dat het goed lukt om de visie van de scholen te integreren, zeker bij grotere projecten en maatwerkactiviteiten. Bij losse activiteiten, workshops of kortlopende trajecten is het vaak lastiger om de visie van de school hierin te verwerken. Factoren die daarbij een rol spelen zijn werkdruk, tijdgebrek en de beperkte beschikbaarheid van vakdocenten.

Sommige respondenten geven aan dat er een kloof bestaat tussen de theoretische visie en de praktische uitvoering. Communicatie, afstemming en evaluatiemomenten worden als belangrijke punten genoemd voor het integreren van de visie van de school in het aanbod. Daarnaast wordt de rol van intermediairs en cultuurcoördinatoren als waardevol ervaren.

5.3 Ervaring op scholen

We vroegen de aanbieders wat hun ervaring met betrekking tot de houding van scholen richting cultuureducatie. Vrijwel alle respondenten (92%) hebben het gevoel dat zij scholen kunnen inspireren voor nieuwe ideeën voor de invulling van cultuureducatie. Tevens het merendeel van de respondenten (87%) geeft aan dat het lukt om aan te sluiten bij de onderwijsdoelen van de school. De visie op cultuureducatie van scholen staat minder vaak centraal, evenals de buitenschoolse toegang tot cultuur voor leerlingen.

Figuur 43 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen? (%) (n=60) 2024

Aanbieders geven in hun toelichting hierop aan dat het, bij het inspireren van scholen voor nieuwe ideeën binnen cultuureducatie, vaak goed gaat met het enthousiasmeren van zowel docenten als leerlingen. Zij reageren positief op de aangeboden creatieve lessen. Er worden echter ook zaken genoemd die minder goed gaan hierbij, zoals een gebrek aan budget en tijd, hoge werkdruk, en beperkte middelen, die de implementatie van nieuwe ideeën op scholen bemoeilijken. Genoemd wordt dat cultuureducatie vaak als eerste wordt wegbezuinigd wanneer het erop aankomt. Communicatieproblemen en logistieke uitdagingen vormen ook obstakels, en niet alle scholen en leerkrachten staan ervoor open cultuureducatie te prioriteren, wat volgens aanbieders vaak komt door een gebrek aan kennis en betrokkenheid. Hoewel inspireren goed lukt, is het door het ontbreken van een vervolg of check-in moment vaak onduidelijk in hoeverre scholen ook daadwerkelijk aan de slag gaan met de aangereikte ideeën.

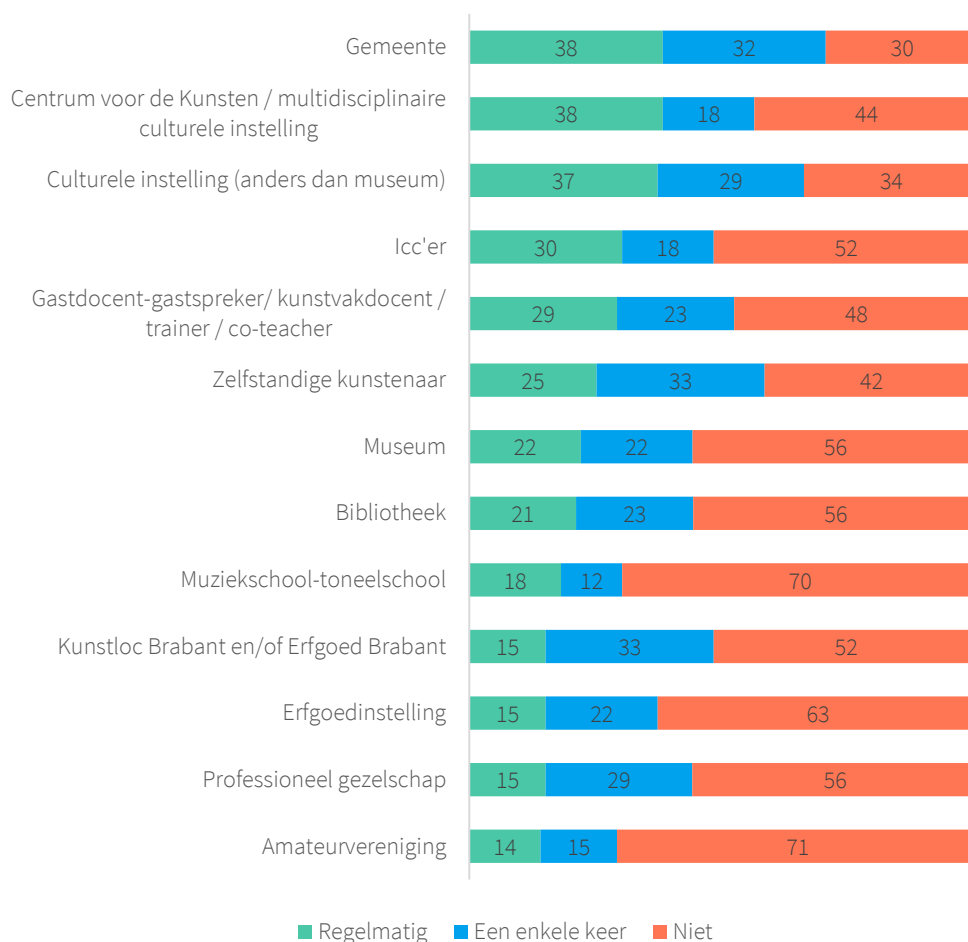
De aard van structurele samenwerking met scholen is divers onder de aanbieders. Veel van de aanbieders werken structureel samen met meerdere scholennetwerken of koepels (38%). Een vijfde van de respondenten (20%) geeft aan niet structureel samen te werken met scholen of scholennetwerken. Dit aandeel ligt lager dan in de tussenmeting van 2022 (29%). Daarnaast heeft ongeveer een derde (31%) aan dat zij zich in een ander soort samenwerkingsverband bevinden. Aanbieders geven in hun toelichting hierbij aan dat zij met meerdere individuele scholen samenwerken of in opdracht werken via andere culturele partners.

Tabel 9 Werk je structureel samen met scholen of scholennetwerken (koepels)?
(%) (n=80 / n=74) Meerdere antwoorden mogelijk

	2024 %	2022 %
Ja, met één school	9	3
Ja, met één scholennetwerk/-koepel	1	14
Ja, met meerdere scholennetwerken/-koepels	38	45
Nee	20	29
Anders	31	29

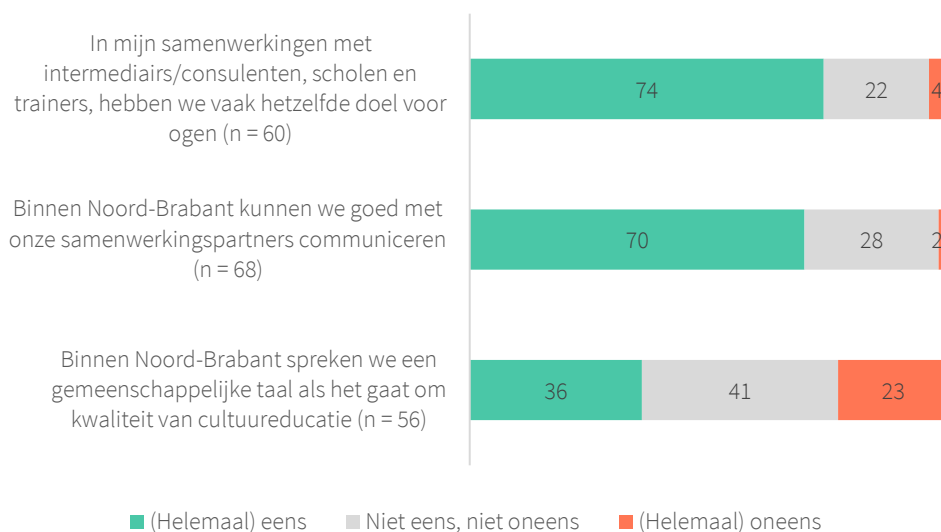
Samenwerking met andere partners

Figuur 44 Met welke partners heb je in het afgelopen jaar samengewerkt op het gebied van cultuureducatie? (%) (n=73) Meerdere antwoorden mogelijk

Het vaakst werken de aanbieders regelmatig samen met de gemeente en Centrum voor de Kunsten (of multidisciplinaire culturele instelling) (beide 38%). Ook werken ze regelmatig samen met een culturele instelling (37%), ICC'ers (30%) en gastdocenten, kunstvakdocenten, trainers en co-teacher (29%). Aanbieders werken op regelmatige basis het minst vaak samen met amateurverenigingen, professionele gezelschappen, erfgoedinstellingen en Kunstloc Brabant en/of Erfgoed Brabant. Een kwart tot een derde heeft met deze drie laatstgenoemde partners wel een enkele keer samengewerkt.

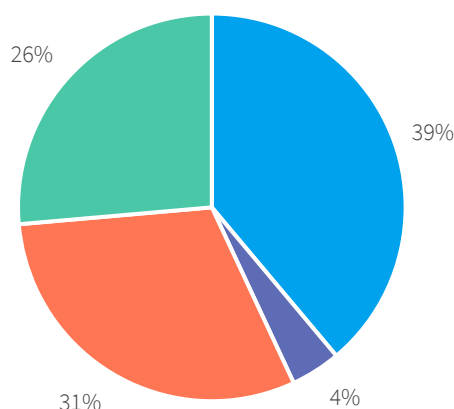
Figuur 45 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen? (%)

Er zijn verschillende stellingen voorgelegd aan de aanbieders over de communicatie tussen samenwerkingspartners binnen cultuureducatie in Brabant. Het merendeel van de aanbieders (74%) vindt dat zij vaak hetzelfde doel voor ogen hebben in de samenwerking met intermediairs/consulenten, scholen en trainers. Dit percentage is gestegen ten opzichte van de eerdere meting in 2022, toen 61% het hier (helemaal) mee eens was. Ruim twee derde van de aanbieders geeft aan dat er binnen Noord-Brabant goed wordt gecommuniceerd met hun samenwerkingspartners (70% is het hier (helemaal) mee eens). Ook dit percentage is gestegen ten opzichte van de eerdere meting, toen slechts 47% het hiermee (helemaal) eens was. Net als bij de vorige meting, zijn de meningen verdeeld over de stelling of er binnen Noord-Brabant in een gemeenschappelijke taal wordt gesproken over de kwaliteit van cultuureducatie.

In de vragenlijst werden vier scenario's geschetst over de samenwerking met partners. De respondenten gaven aan welk scenario het beste hun samenwerking beschrijft.

Figuur 46 Welk beschrijving past het beste bij de manier waarop je samenwerkt met andere partners? (%) (n=72)

- Ik heb geen of hoogstens incidenteel samenwerking of contacten met partners
- Ik werk samen met partners, de externe partner maakt veelal de inhoudelijke keuzes
- Ik werk structureel samen met partners, we onderzoeken samen met de partner hoe het aanbod kan aansluiten bij wat wij de leerlingen willen meegeven
- Ik werk structureel samen met partners en leg de afspraken over samenwerking met hen vast, de samenwerking is erop gericht de inhoud van het programma optimaal te laten aansluiten bij wat wij de leerlingen willen meegeven, ik voer zelf actief de regie over de samenwerking

De meeste respondenten geven aan dat zij niet of hoogstens incidenteel samenwerken of contact hebben met partners (39%). Dit aandeel ligt hoger dan in de tussenmeting in 2022 (23%). Ongeveer een derde geeft aan structureel samen te werken met partners, waarbij in samenspraak wordt onderzocht welk aanbod het best aansluit bij wat beide partijen aan de leerlingen willen meegeven (31%). Een kwart van de aanbieders (26%) geeft aan een soortgelijke samenwerking aan te gaan, maar legt de afspraken vast en voert zelf de regie hierover (30%). Een klein gedeelte van de respondenten (4%) geeft aan dat de externe partner voornamelijk de inhoudelijke keuzes maakt.

5.4 Evaluatie van cultuureducatie

Om meer te weten te komen over hoe aanbieders van cultuureducatie hun evaluatie inrichten, is gevraagd welke activiteiten zij evalueren, en op welke manier deze gemonitord en zo nodig verbeterd worden.

Tabel 10 We zijn benieuwd of je jouw activiteiten evalueert. Kun je per aspect aangeven of en op welke manier je dit evalueert? (n=71) Meerdere evaluatiemethoden mogelijk per te evalueren onderwerp (%)

	niet	zelf en/of binnen mijn organisatie	met de school	met andere aanbieders	door een externe partij	op een andere manier
Inhoud van het programma/activiteiten	3	51	62	25	8	4
Organisatie van het programma/activiteiten	4	49	59	20	4	6
Aansluiting van programma/activiteiten op beleid	20	45	45	14	6	3
Samenwerking met aanbieders	37	30	27	24	1	7
Ervaringen leerlingen	10	24	70	11	4	6
Ervaringen leraren	8	21	75	15	3	6
Leeropbrengsten leerlingen	30	24	48	6	3	4
Iets anders	86	7	6	-	-	1

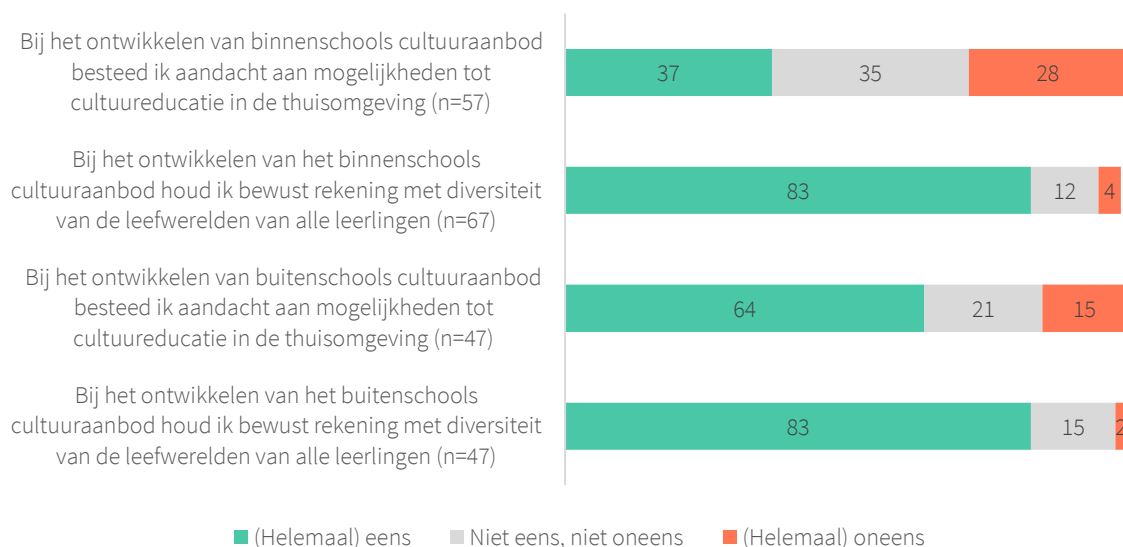
Uit de antwoorden blijkt dat veel respondenten hun activiteiten zelf (of binnen hun eigen organisatie) evalueren of samen met de school. Evaluatie door een externe partij of samen met andere aanbieders gebeurt relatief minder vaak. De inhoud en organisatie van programmaonderdelen wordt door de meeste respondenten geëvalueerd, zowel samen met scholen (respectievelijk 62% en 59%) als door de aanbieders zelf (respectievelijk 51% en 49%). Een deel van de respondenten evalueert dit (ook) met andere aanbieders (respectievelijk 25% en 20%). De ervaringen van de leraren (75%) en leerlingen (70%) wordt voornamelijk samen met de school geëvalueerd. De leeropbrengsten van de leerlingen wordt minder vaak geëvalueerd, en door 30% van de respondenten helemaal niet. Aanbieders die hebben aangeven dat zij hun activiteiten op een andere manier evalueren, doen dit bijvoorbeeld in de klas met de leerlingen zelf, of gaan in gesprek met de intermediairs, scholen of personen in een informelere sfeer.

In een open vraag werden de aanbieders gevraagd wat zij ondernemen om de kwaliteit van hun aanbod te verbeteren. Veel van de respondenten benoemen scholing en training (bijvoorbeeld door het volgen van cursussen, webinars of inspiratiesessies) als een belangrijke manier om dit te doen. Ook evalueren ze regelmatig hun activiteiten en passen ze hun programma aan op basis van feedback van bijvoorbeeld leerlingen en leraren. Het samenwerken met andere instellingen en het deelnemen aan netwerkbijeenkomsten wordt ook vaak genoemd als een manier om nieuwe inzichten te krijgen en het aanbod te verbeteren. Daarnaast helpen zelfreflectie en onderzoek, zoals literatuurstudie en het bezoeken van andere kunstinstellingen, hen om geïnspireerd te blijven en hun aanbod te verbeteren.

5.5 Kansengelijkheid

Net als bij de scholen en intermediairs, is ook aan de aanbieders een aantal stellingen voorgelegd met betrekking tot kansengelijkheid. De stellingen met betrekking tot buitenschools cultuuraanbod zijn alleen ingevuld door de respondenten die ook buitenschoolse cultuureducatie aanbieders.

Figuur 47 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen? (%) (n=verschillend per stelling)

Het merendeel van de aanbieders (83%) houdt rekening met de diversiteit in de leefwereld van leerlingen, zowel bij buitenschoolse als binnenschoolse cultuureducatie. Bij het ontwikkelen van buitenschools cultuureducatie aanbod besteedt 64% van de aanbieders aandacht aan de mogelijkheden die leerlingen hebben voor cultuureducatie in de thuisomgeving, bij binnenschoolse cultuureducatie is dat slechts 37%. Mogelijk wordt dit door aanbieders bij binnenschoolse cultuureducatie minder als hun taak gezien.

Toelichting aandacht voor kansengelijkheid

In een open vraag konden aanbieders aangeven op welke manier zij aandacht besteden aan het bevorderen van kansengelijkheid binnen cultuureducatie. Toegankelijkheid en inclusie zijn hierbij van groot belang. Binnen hun eigen educatieaanbod bieden ze ondersteuning en begeleiding aan leerlingen, en wordt er rekening gehouden met specifieke behoeften van leerlingen, zodat iedere leerling zijn of haar creativiteit kan ontdekken en ontwikkelen. Er is ook aandacht voor kansengelijkheid in de verbinding tussen binnenschools en buitenschools cultuuraanbod - dit doet men onder andere door te zoeken naar manieren om cultuureducatieve aanbod ook buiten schooltijd betaalbaar te houden. Bijvoorbeeld door het geven van gratis lessen of workshops. Daarnaast geven sommige aanbieders aan samen te werken met organisaties zoals 'Gelijke kansen' en het Jeugdfonds Sport en Cultuur, om cultuureducatie te ondersteunen en te financieren.

Cultuuraanbod voor alle leerlingen

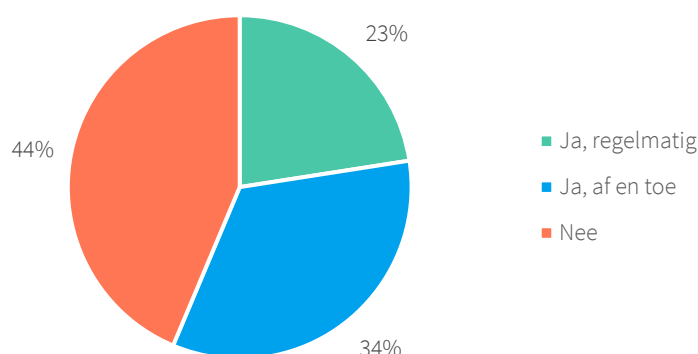
Bij het ontwikkelen van een cultuuraanbod geven aanbieders aan dat zij aandacht hebben voor de leefwereld van leerlingen uit verschillende doelgroepen. Dit doen ze door middel van overleg met docenten, vraag gestuurd aanbod te ontwikkelen, interactieve benaderingen, en moderne middelen zoals sociale media en digitale tools. Diversiteit en inclusie worden bevorderd door aandacht te besteden aan verschillende leerstijlen en door continu feedback te verzamelen. Samenwerking met scholen en regelmatige evaluaties helpen de aanbieders om het aanbod relevant en boeiend te houden.

Daarnaast ondernemen aanbieders verschillende stappen om leerlingen te stimuleren om ook thuis aan cultuurbeoefening te doen. Dit doen ze door bijvoorbeeld door leerlingen instrumenten en materialen mee te geven, ouders te betrekken bij hun activiteiten, te inspireren en enthousiasmeren. Samenwerking met lokale gemeenschappen en het gebruik van digitale middelen spelen daarbij ook een rol, evenals het geven van praktische voorbeelden en het aankaarten van mogelijkheden voor buitenschoolse activiteiten.

Aan de aanbieders is gevraagd of zij het idee hebben dat hun cultuuraanbod alle kinderen voldoende aanspreekt, zowel wat betreft het binnenschoolse als buitenschoolse cultuuraanbod. Aanbieders van cultuureducatie ontvangen over het algemeen positieve reacties op hun binnenschoolse programma's, met enthousiaste deelname van leerlingen en leerkrachten. Ze sluiten aan op de beleavingswereld van leerlingen door relevante thema's te kiezen, interactieve en creatieve methoden te gebruiken, en moderne middelen zoals social media en digitale tools te integreren. Uitdagingen zijn onder andere het bereiken van alle leerlingen, afhankelijk van schoolkeuzes en persoonlijke omstandigheden, en het gebrek aan tijd en middelen voor verdere ontwikkeling. Feedback en evaluatie helpen aanbieders om hun programma's aan te passen en te verbeteren.

Voor buitenschoolse programma's varieert de interesse hierin vanuit leerlingen sterk, wat mede afhankelijk is van locatie, periode en betrokkenheid van de ouders. Aanbieders stimuleren buitenschoolse cultuurbeoefening door laagdrempelige activiteiten aan te bieden en ouders te betrekken. Ook hierbij blijft het bereiken van alle kinderen een uitdaging door financiële barrières en een gebrek aan subsidies. De motivatie van ouders speelt bovendien een belangrijke rol in de deelname van kinderen aan buitenschoolse activiteiten, en er zijn vaak wachtlijsten voor populaire activiteiten, wat wijst op een grote interesse.

Figuur 48 Werk je wel eens met partijen uit andere domeinen (bijvoorbeeld sport, milieu of taal) samen op het gebied van cultuureducatie? (%) (n=71)

Het merendeel van de aanbieders werkt regelmatig of af en toe of regelmatig samen met partijen uit andere domeinen (57%). 44% doet dit niet. Deze resultaten zijn vergelijkbaar met die van de meting in 2022.

De invulling van de samenwerkingen lopen uiteen per domein. Voorbeelden van samenwerkingsdomeinen zijn taal en literatuur (bijvoorbeeld samenwerking met bibliotheken tijdens de Kinderboekenweek), sport en beweging (zoals integratie van cultuur met sportieve activiteiten en samenwerking met sportcoaches), en het sociaal domein (samenwerking met jongerenwerk en organisaties gericht op mentale gezondheid). Andere samenwerkingen omvatten natuur en milieu (bijvoorbeeld met kinderboerderijen), techniek en wetenschap (vakoverstijgende projecten met docenten van verschillende vakken), en gezondheidszorg (muziekprojecten voor palliatieve zorg).

Tot slot werden de aanbieders gevraagd naar hun ondersteuningsbehoeften. Veel respondenten geven aan momenteel geen extra ondersteuning nodig te hebben, terwijl anderen specifieke behoeften noemen zoals hulp bij het aanvragen van subsidies, organiseren van vervoer, diverser maken van docententeams, en marketing en promotie. Er is ook interesse in samenwerking met andere culturele instellingen, professionalisering, en het uitbreiden van programma's.

6 Evaluatie van de stuurgroep

Naast dat aanbieders, intermediairs en scholen zijn bevraagd is er een vragenlijst ter zelfevaluatie voorgelegd aan de leden van de stuurgroep van de Brabantse CmK3-regeling om terug te blikken op CmK3. Deze vragenlijst bevatte uitsluitend open vragen en kon door de leden van de stuurgroep afzonderlijk worden ingevuld. In een online overleg¹² hebben we de antwoorden op de open vragen gezamenlijk besproken en geduid.

6.1 Curriculumvernieuwing en visievorming

De stuurgroep geeft aan dat zij erin geslaagd is om één gezamenlijke taal te formuleren. Dit komt samen op het platform: www.cultuurtrajectbrabant.nl. Dit platform is gelanceerd op 15 oktober 2024 en wordt op dit moment verder uitgerold. In dit platform komen de twee verschillende instrumenten Cultuurloper en de Culturele Ladekast samen. Er wordt gewerkt met één werkwijze met eenduidige stappen en een onderliggende visie en instrumenten. Alles is in één opmaak weergegeven. Hierin wordt een tijdspad van urgentie en prioritering gevolgd. Tijdens het groepsgesprek met de stuurgroep kwam aan de orde dat intermediairs nog niet altijd ervaren dat CmK al daadwerkelijk uitgevoerd wordt vanuit één gemeenschappelijke taal. Daarvoor is het volgens de stuurgroep nog wat vroeg: het platform is pas recentelijk gelanceerd. De eerste stappen zijn hiermee gezet en de intermediairs zijn nu begonnen met het van elkaar leren en zich de gemeenschappelijke taal eigen te maken. Wat wellicht eveneens een vertekend beeld geeft is dat de intermediairs de CmK3-vragenlijst ingevuld hebben vóór de lancering van het nieuwe platform. Ook geven de leden van de stuurgroep aan dat het doorwerken aan een gezamenlijke taal een onderdeel is in de aanvragen voor CmK4.

6.2 Kansengelijkheid

De themagroep Kansengelijkheid heeft gedurende CmK3 een aantal stappen ondernomen om de hiervoor opgestelde doelen te bereiken. Allereerst bleek het noodzakelijk om het begrip kansengelijkheid te verkennen: niet iedereen had hier hetzelfde beeld van en het bleek een erg brede term. Bij deze begripsverkenning (onder meer tijdens een bijeenkomst met deskundigen en regionale dialoogtafels) is gekeken naar een mogelijke afbakening zodat het daarna mogelijk werd om concrete stappen te zetten ten behoeve van verbetering van kansengelijkheid in cultuureducatie.

¹² Dit overleg vond plaats op donderdag 20 maart 2025.

De begripsverkenning leidde tot een aantal concrete onderwerpen binnen het thema kansengelijkheid. Denk aan: vervoer, speciaal onderwijs, dorp/stad, aanbod, profiel/netwerk van de aanbieders. De leden van de themagroep hebben vervolgens in hun regio gevraagd welke onderwerp(en) herhaaldelijk terugkwamen en als meest urgent werd gezien. Daaruit kwam naar voren dat de vervoersproblematiek ervoor zorgt dat veel scholen niet deelnemen aan culturele activiteiten buiten de deur. Dit heeft geleid tot het opstellen van een manifest voor bestuurders en beleidsmakers waarin vervoersarmoede naar culturele activiteiten zichtbaar worden gemaakt en waarbij beleidsmakers opgeroepen worden om in het kader van kansengelijkheid het vervoer bij cultuureducatie mogelijk te maken. Het manifest heeft het probleem onder de aandacht gebracht bij beleidsmakers. Provincie Noord-Brabant ziet op dit moment geen rol voor zichzelf weggelegd wat dit onderwerp betreft, maar geeft wel aan dat zij aanjager kan zijn van lokale of regionale initiatieven

Eveneens kwam uit de begripsverkenning naar voren dat cultuureducatie voor het speciaal onderwijs een uitdaging is omdat de doelgroep heel divers is. Hierdoor is niet elk cultureel aanbod voor iedere doelgroep geschikt en zijn de kosten hoger omdat het veelal kleinere groepen betreft. Om hierover kennis uit te wisselen is een bijeenkomst met sleutelfiguren vanuit het Speciaal Voortgezet Onderwijs gehouden waarbij *best practises* werden uitgewisseld in aanloop naar de opzet van een leergemeenschap rondom cultuureducatie in het speciaal onderwijs in CmK4. Daarbij benadrukt de stuurgroep dat, hoewel niet alles op provinciaal niveau zichtbaar is, er op lokaal niveau al wel het één en ander in gang is gezet.

6.3 Professionalisering

Samenwerking met andere kunstvakopleidingen en Pabo's

Bij de tussentijdse meting van deze monitor werd duidelijk dat via diverse partners contacten gelegd waren met kunstvakopleidingen en Pabo's om het cultuuronderwijs te professionaliseren. De stuurgroep was voornemens om deze samenwerking in het kader van professionalisering in gezamenlijkheid op te pakken. Hierin zijn in de afgelopen periode geen verdere stappen gezet. De samenwerking met kunstvakopleidingen en Pabo's is veelal gebaseerd op lokale contacten. In de ene stad gaat dit gemakkelijker dan in de andere stad. De samenwerking blijft fragiel en heeft nog niet geleid tot (duurzame) afspraken op bestuursniveau.

Inventarisatie

Er heeft een inventarisatie plaatsgevonden op scholingsgebied door de themagroep Professionalisering. Daar kwam uit naar voren dat er een groot professionaliseringsaanbod is voor leraren, maar minder voor aanbieders. Daarbij kwam ook de vraag naar voren waar de behoefte ligt en wat ontwikkeld moet worden. Welke competenties nodig zijn hangt af van wat je in het onderwijs doet. Er zijn competentieprofielen ontwikkeld voor verschillende culturele professionals. Hier wordt verschillend gebruik van gemaakt. Het aanbod van scholing is beschikbaar op het platform www.cultuurtrajectbrabant.nl. Op dit moment verwijst het platform nog naar de website van Kunstloc Brabant voor wat betreft het scholingsaanbod. De stuurgroep geeft aan dat er in de tweede helft van de CmK3 periode weinig nieuwe stappen zijn gezet. Dit heeft onder andere te maken met wisselingen in de samenstelling van de themagroep.

6.4 Algemene terugblik CmK3

De stuurgroep kijkt positief terug op de samenwerking binnen CmK3. Er is een nauwere samenwerking tussen de stedelijke partners, Kunstloc Brabant en Erfgoed Brabant. Ze weten elkaar beter te vinden en kennen elkaar beter. Dit wordt gewaardeerd.

De uitwisseling van kennis die in het kader van CmK3 heeft plaatsgevonden wordt als relevant beschouwd en men geeft aan veel van elkaar te hebben geleerd. Het samenbrengen van de Culturele Ladekast en Cultuurloper en de stappen die zijn gezet om tot één gezamenlijke visie en taal in Brabant te komen worden als positief ervaren.

Er is veel geïnvesteerd om elkaars werkwijze en omgeving te leren kennen. De positie en rol van de stuurgroep werd soms als lastig ervaren. Heldere afspraken over de doelen, inzet en verantwoordelijkheden werden gemist. Dit zijn lessen die de stuurgroep meeneemt naar een volgende periode. In CmK4 doen de vier stedelijke partners eigen penvoering. Op deze wijze kan er meer aandacht zijn voor lokale situaties en kunnen de stedelijke partners meer eigen regie nemen. De wil om samen te blijven werken en kennis met elkaar te blijven delen is er. Geleerde lessen nemen alle partners mee in CmK4.

7 Registratiedata

In dit hoofdstuk tonen we, relatief beknopt, de kencijfers van het CmK3-programma in Brabant van 2021 tot en met 2024.

Bereik scholen en leerlingen

In totaal zijn 775 scholen in Brabant bereikt in CmK3 en 198.650 leerlingen. In de derde CmK-periode zijn in totaal 254 nieuwe scholen gestart.

Bereik professionaliseringsaanbod

We presenteren het bereik van het professionaliseringsaanbod dat is verzorgd door Kunstloc Brabant, Erfgoed Brabant, Cultuurcontact Helmond, CiST, Huis73 en de Nieuwe Veste in het aantal opgeleide, getrainde of begeleide personen. De cijfers zijn gebaseerd op een overzicht van het aantal bereikte personen per training, programma of kennisdelingsbijeenkomst. Dat betekent dat de aantallen geen unieke deelnemers betreffen. Daarnaast dient te worden opgemerkt dat het daadwerkelijke aantal leerkrachten dat met professionalisering bezig is hoger zal liggen, omdat ook lokaal in alle gemeenten in Brabant professionaliseringstrajecten worden ingezet.

Tabel 11 Bereik professionaliseringsaanbod

	2021/2022	2023	2024	Totaal CmK3
Aantal geschoolde leerkrachten, docenten en ICC'ers	121	564	411	1.096
Aantal getrainde intermediairs	189	14	67	599
Aantal begeleide intermediairs		204	125	
Aantal getrainde aanbieders	111	119	194	424

Culturele aanbieders

Verder zien we vanuit de verantwoordingen van de verschillende gemeenten dat in de CmK3-periode in totaal 589 culturele aanbieders verbonden zijn aan scholen in Brabant. Hieronder vallen zowel culturele instellingen als zzp'ers en vakdocenten.

Intermediairs

Tot slot zijn er 63 intermediairs actief in alle gemeenten in Brabant. Soms werkt één intermediair voor meerdere gemeenten, in een aantal gemeenten werken meerdere intermediairs. Zij worden doorlopend begeleid door Kunstloc Brabant door regio-adviseurs die de netwerken van intermediairs begeleiden.

8 Conclusie

Met het opleveren van de resultaten van deze eindmeting onder intermediairs, scholen, aanbieders en de stuurgroep is er een eind gekomen aan het monitoren van deze derde periode van CmK in Brabant.

Kijken we terug op de derde periode van CmK, dan zien we dat er op de drie hoofddoelen (curriculumvernieuwing en visievorming, kansengelijkheid en professionalisering) stappen zijn gezet. Daarbij dient te worden opgemerkt er zowel stappen in gezamenlijkheid zijn gezet, maar dat er ook op lokaal niveau allerlei initiatieven zijn geweest die aan deze doelen bijdragen.

Wat curriculumvernieuwing en visievorming betreft zien we dat deelnemende scholen hebben gewerkt aan het verder vormgeven van hun visie en aan implementatie van cultuureducatie in hun curriculum. De lokale context van de school staat hierin veelal centraal en de intermediairs kijken per school hoe zij via maatwerk cultuureducatie op de scholen op een hoger niveau kunnen brengen. Een ander doel van CmK3 was om te werken aan cultuureducatie vanuit één visie en gemeenschappelijke taal. Hierin zijn belangrijke stappen gezet. Na een intensief traject is in oktober 2024 het platform cultuurtrajectbrabant.nl gelanceerd, waarin onder andere de instrumenten Culturele Ladekast en Cultuur Loper samen komen. De gezamenlijke aanpak die hierin is ontstaan in Brabant wordt gewaardeerd. Het implementeren van cultuureducatie vanuit die gemeenschappelijke taal en visie is iets dat voortgang zal vinden in de toekomst."

Kansengelijkheid binnen cultuureducatie was deels een zoektocht naar de invulling van het begrip. De zoektocht in de afgelopen CmK-periode heeft meer kennis en afbakening van dit begrip opgeleverd. Uit de monitor blijkt dat intermediairs, scholen en ook aanbieders bewust rekening proberen te houden met de leefwerelden van de leerlingen, al worden er ook uitdagingen ervaren zoals het vervoer naar cultureel aanbod en het ontwikkelen van cultuuraanbod voor leerlingen in het speciaal onderwijs. Activiteiten die ontplooid zijn in het kader van kansengelijkheid tijdens deze derde periode van CmK hadden veelal een lokale insteek. Scholen zijn zich er bewust van dat er uitdagingen liggen op het gebied van kansengelijkheid. Ook in de komende CmK periode zal ingezet blijven worden op het vergroten van kansengelijkheid binnen cultuureducatie.

Als we kijken naar het thema professionalisering dan zien we dat scholen tevreden zijn met de ondersteuning die ze ontvangen van intermediairs. Nieuwe scholen hebben minder vaak dan ervaren scholen voldoende deskundigheid in huis op het gebied van cultuureducatie. Intermediairs constateren dat scholen gerichtere keuzes maken als het gaat om professionaliseren. Duurzame kennisontwikkeling blijft echter een aandachtspunt door wisselingen in het team en kennis bij de wat oudere leerkrachten. De inventarisatie van het professionaliseringsaanbod in Noord-Brabant leidde tot een competentielijst van verschillende cultuurprofessionals. Het scholingsaanbod is centraal te vinden via het platform www.cultuurtrajectbrabant.nl. Schaalvergroting van het CmK-aanbod blijft een aandachtspunt. Tot slot wordt de samenwerking met kunstvakonderwijs en pabo's als lastig ervaren.

In de derde periode van CmK is voor het eerst gekozen voor een gezamenlijke regionale aanpak voor CmK binnen de provincie Noord-Brabant. Vanuit Brabantstad werken Kunstloc Brabant, Erfgoed Brabant, Nieuwe Veste (Breda), CiST (Tilburg), CultuurContact (Helmond), Huis73 (Den Bosch) en Muzelinck (Oss) aan CmK3. De samenwerking wordt vanuit de stuurgroep als een leerzaam proces gezien en als waardevol ervaren. De partners hebben elkaar beter leren kennen en weten elkaar nu beter te vinden. Het proces werd niet altijd als gemakkelijk ervaren en heldere afspraken over de doelen, inzet en verantwoordelijkheden werden gemist. Ook werd de lokale context soms gemist. Toch constateert de stuurgroep dat er ‘gaandeweg iets constructiefs is ontstaan’¹³ en dat ze in de toekomst elkaar willen blijven opzoeken en betrekken bij ontwikkelingen. Door de samenwerking die binnen deze CmK-periode is ontstaan, zal dit naar verwachting gemakkelijker gaan.

Inmiddels zijn de aanvragen voor de vierde CmK-periode ingediend en zijn deze gehonoreerd. Er is gekozen om niet verder te gaan met één regionale aanpak voor CmK binnen de provincie Noord-Brabant. Kunstloc Brabant is penvoerder namens 52 gemeenten en Erfgoed Brabant. De vier grote steden Eindhoven, Tilburg, Den Bosch en Breda hebben een eigen aanvraag ingediend.

¹³ De Jong, S. et al. Monitor Cultuureducatie in Brabant 2021-2024, Het PON & Telos, Tilburg 2023, p. 72.

Bijlage: onderzoeksverantwoording

In deze bijlage zullen we per onderzoeksonderdeel de gemaakte keuzes inzichtelijk maken. Ook geven we meer informatie over zaken als het wervingsproces en respons, wanneer van toepassing.

Tabel 12 Gebruikte onderzoeksmethoden per doelgroep

Doelgroep	Onderzoeksmethode	Kwalitatief of kwantitatief
Scholen	Vragenlijst	Kwantitatief
	Koppeling met resultaten Evi	Kwantitatief
	Groepsgesprekken	Kwalitatief
Intermediairs	Vragenlijst	Kwantitatief
	Duiding sessie	Kwalitatief
Aanbieders	Vragenlijst	Kwantitatief
Stuurgroep	Vragenlijst voor zelfevaluatie	Kwalitatief
Algemeen	Registratiecijfers	Kwantitatief

1. Scholen

Totstandkoming vragenlijst

Met een eigen enquête is zo goed mogelijk in kaart gebracht hoe de Brabantse scholen zich op dit moment verhouden tot de in de CmK3-aanvraag gestelde thema's. Bij de ontwikkeling van deze enquête is de vragenlijst van het zelfevaluatieinstrument Evi als uitgangspunt genomen, om vergelijkbaarheid te kunnen waarborgen en om aan te sluiten op landelijke concepten en ontwikkelingen. Deze vragen zijn aangevuld met vragen die Kunstloc Brabant eerder stelde om de mate van verankering van cultuureducatie op scholen te meten. Daarnaast is er een aantal eigen vragen toegevoegd om doelen in de CmK3-aanvraag, die niet in eerdergenoemde vragenlijsten bevraagd worden, inzichtelijk te maken. Deze eigen vragen zijn met name ontwikkeld op het gebied van samenwerkingen tussen de verschillen partijen, rondom het thema van 'een gezamenlijke taal en visie' in Brabant, en kansengelijkheid. Omwille van de lengte van de vragenlijst zijn er vervolgens keuzes gemaakt, waardoor niet de héle Evi-vragenlijst ook onder deze groep scholen uitgezet kon worden – de opdracht is immers om de voortgang op de doelen van de aanvraag te meten, maar die worden niet allemaal door Evi bevraagd. Voor de tweede meting is de vragenlijst herzien en op enkele punten aangepast.

Populatie en steekproef

De werving is gedaan door aan alle intermediairs die in Brabantse gemeenten werkzaam zijn, te vragen om scholen te benaderen om de vragenlijst in te vullen. Kunstloc Brabant heeft begin 2024 een vooraankondiging van het onderzoek gestuurd naar alle intermediairs. Vervolgens heeft Kunstloc Brabant een lijst opgesteld met contactgegevens van scholen die het zelfevaluatie instrument Evi niet hebben ingevuld. Deze lijst is samen met een uitnodigingstekst verspreid aan de intermediairs. De scholen zijn vervolgens door de intermediairs per e-mail uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen. Scholen konden de vragenlijst invullen vanaf maandag 3 juni 2024 tot en met vrijdag 5 juli. In deze periode

hebben we ongeveer een week voor sluitingsdatum een herinnering gestuurd. We hebben ervoor gekozen om een tweede responsperiode te hanteren, na de zomervakantie, om een hogere respons te behalen. Dit betekent dat scholen die zowel onze vragenlijst, als het zelfevaluatie instrument Evi, niet hadden ingevuld een oproep kregen om de vragenlijst alsnog in te vullen. De tweede responsperiode liep van maandag 9 september tot met vrijdag 18 oktober 2024. Dit leverde een uiteindelijke respons op van 242 volledig ingevulde vragenlijsten en 26 vragenlijsten die gedeeltelijk ingevuld waren. De gedeeltelijk ingevulde vragenlijsten zijn meegenomen als men de eerste vijf inhoudelijke vragen beantwoord heeft, wat een begin-n oplevert van 268. Het aantal scholen dat een betreffende vraag ingevuld heeft, staat in het rapport per onderdeel vermeld.

Van iedere gemeente was bij ons bekend hoeveel CmK-scholen zich daar bevinden, hoeveel van hen (bij de start van de responsperiode) Evi ingevuld hadden, en dus wat voor deze vragenlijst de maximaal haalbare respons was. In totaal waren er op het moment van het versturen van de uitnodigingen 752 CmK-scholen, waarvan 102 scholen Evi hadden ingevuld. Dit betekent dat onze potentiële responsgroep uit 650 scholen bestond. Het responspercentage komt daarmee uit op 41%. De 268 geanalyseerde vragenlijsten geven een weergave van 36% van alle CmK-scholen in Noord-Brabant.¹⁴

Evi 2024

Omdat besloten is om scholen die Evi ingevuld hebben niet voor onze vragenlijst uit te nodigen vanwege veronderstelde administratieve druk die dit op zou leveren, hebben we de resultaten van onze vragenlijst vergeleken met de resultaten van Evi in 2024. Gegevens over scholen die Evi in 2024 ingevuld hebben zijn afkomstig uit “Onderzoeksrapport 2024. Een kwalitatief onderzoek met behulp van Evi.”, opgesteld door M. van der Haar, verbonden aan de Radboud Universiteit. Veel kencijfers hieruit zijn bruikbaar voor integratie in deze rapportage, al zijn er wat verschillen in de aanpak van de analyses. Zo worden er scenario’s als ‘onjuist’ aangemerkt, wanneer een door de school aangevinkt scenario op een bepaald onderwerp niet aansluit bij hun daarvoor gegeven antwoorden. Deze scholen worden dan op dat onderwerp niet meegenomen in de analyses. In dit onderzoek maken wij deze analysestap niet binnen onze eigen data. Daarnaast wordt in de rapportage veelal over percentages binnen subgroepen van scholen die zich in een bepaald scenario gerapporteerd. In de vergelijking richten we ons op de gehele groep scholen. In het rapport hebben we in een kader aangegeven wanneer we een vergelijking met de resultaten van Evi maken.

¹⁴ Deze berekening is gebaseerd op het aantal CmK3-scholen dat bij aanvang van de responsperiode bekend was.

2. Aanbieders

Eigen kwantitatieve vragenlijst

Met een eigen enquête is zo goed mogelijk in kaart gebracht hoe de Brabantse intermediairs zich op dit moment verhouden tot de in de CmK3-aanvraag gestelde doelen en thema's. Deze enquête heeft de vragenlijst van het zelfevaluatieinstrument Evi als uitgangspunt genomen, om aan te sluiten op landelijke concepten en ontwikkelingen én omdat het methodologisch interessant is om dezelfde concepten onder drie verschillende doelgroepen (scholen, intermediairs, aanbieders) te meten. Deze vragen zijn aangevuld met een hoeveelheid eigen vragen om doelen in de CmK3-aanvraag die niet in eerdergenoemde vragenlijst bevraagd wordt inzichtelijk te maken. Deze eigen vragen zijn met name ontwikkeld op het gebied van samenwerkingen tussen de verschillen partijen, rondom het thema van 'een gezamenlijke taal en visie' in Brabant, en kansengelijkheid. Voor de tweede meting is de vragenlijst herzien en op enkele punten aangepast.

De werving is gedaan door alle aanbieders die vanuit de CmK-regeling bekend zijn bij de gemeenten per e-mail een uitnodiging voor de vragenlijst te versturen. De stedelijke partners hebben dit in hun eigen gemeenten gedaan, Kunstloc Brabant namens de andere gemeenten. De responsperiode liep van maandag 9 september tot en met vrijdag 18 oktober 2024. In deze periode is tevens een herinnering verzonden. Dit leverde een respons op van 71 volledig ingevulde vragenlijsten en 10 gedeeltelijk ingevulde vragenlijsten. De gedeeltelijk ingevulde vragenlijsten zijn meegenomen als de eerste vijf inhoudelijke vragen ingevuld zijn. Hierdoor zijn uiteindelijk 81 ingevulde vragenlijsten meegenomen bij de analyses.

3. Intermediairs

Eigen kwantitatieve vragenlijst

Met een eigen enquête is zo goed mogelijk in kaart gebracht hoe de Brabantse intermediairs zich verhouden tot de in de CmK3-aanvraag gestelde doelen en thema's. Deze enquête heeft de vragenlijst van het zelfevaluatieinstrument Evi als uitgangspunt genomen, om aan te sluiten op landelijke concepten en ontwikkelingen én omdat het methodologisch interessant is om dezelfde concepten onder drie verschillende doelgroepen (scholen, intermediairs, aanbieders) te meten. Deze vragen zijn aangevuld met een hoeveelheid eigen vragen om doelen in de CmK3-aanvraag die niet in eerdergenoemde vragenlijst bevraagd wordt inzichtelijk te maken. Deze eigen vragen zijn met name ontwikkeld op het gebied van samenwerkingen tussen de verschillen partijen, rondom het thema van 'een gezamenlijke taal en visie' in Brabant, en kansengelijkheid. Voor de tweede meting is de vragenlijst herzien en op enkele punten aangepast.

De vragenlijst is in 2024 door 33 intermediairs, werkzaam in 37 Brabantse gemeenten, ingevuld. In 2022 was de vragenlijst door 47 intermediairs ingevuld, werkzaam in 48 gemeenten.

De werving is gedaan door aan alle betrokken intermediairs uit te nodigen voor de vragenlijst. Er is nadrukkelijk gevraagd om één vragenlijst per gemeente in te vullen, en dus af te stemmen met eventuele mede-intermediairs over wie het invult namens de intermediairs in die gemeente, of om het samen te doen. In twee gevallen bleken intermediairs voor meer dan één gemeente te werken.

De responsperiode liep van maandag 9 september tot en met vrijdag 18 oktober 2024, met enkele herinneringen tussendoor. De vragenlijst is in 2024 door 33 intermediairs, werkzaam in 37 Brabantse gemeenten, ingevuld.

Duidingssessie met intermediairs

Op 10 december 2024 vond een duiding sessie met intermediairs plaats. Deze sessie werd georganiseerd door Kunstloc Brabant en begeleid door Het PON & Telos. Via een dialoogzeil gingen we aan de hand van de volgende vooropgestelde thema's met elkaar in gesprek. Twaalf intermediairs, werkzaam in verschillende regio's in Brabant waren hierbij aanwezig.

1. **Kansengelijkheid:** Alle leerlingen hebben gelijke laagdrempelige toegang tot kunst en cultuur, zowel op school als in de vrije tijd. Voor alle leerlingen is er herkenning en verrassing.
2. **Visie(vorming) en programma:** Ontwikkeling van visie en mate van draagvlak, invulling van programma en aansluiting op de visie.
3. **Professionalisering:** Hoe verloopt de professionalisering van het cultuuronderwijs binnen de scholen voor de aanbieders en voor intermediairs?
4. **Gemeenschappelijke taal en visie in Brabant:** Binnen CmK3 in Brabant wordt er gewerkt met één gemeenschappelijke taal en visie.
5. **Samenwerking (school, aanbieders, intermediairs):** Hoe verloopt de samenwerking tussen scholen, aanbieders en intermediairs?
6. **Algemeen:** Welke niet gevraagde onderwerpen wil je nog bespreken?

In twee groepen gingen de deelnemers vervolgens met elkaar het gesprek aan over de thema's. Vragen die hierbij centraal stonden waren:

1. **Wat zijn positieve ontwikkelingen? Wat gaat goed?**
2. **Aandachtspunten? Waar loop je tegenaan?**

4. Stuurgroep

Vragenlijst voor tussentijdse zelfevaluatie

Omdat veel van de doelen in de Cmk3-aanvraag bestemd zijn voor de stuurgroep (bijvoorbeeld op vlakken die conceptontwikkeling vereisen), is een vragenlijst met uitsluitend open vragen opgesteld om hiervan de voortgang vast te leggen. De antwoorden zijn ingevuld door de verschillende partners in de stuurgroep, tevens vertegenwoordigers van de verschillende themagroepen (curriculumvernieuwing en visievorming, kansengelijkheid en professionalisering). Aanvullend op de vragenlijst heeft er een online overleg plaatsgevonden met de stuurgroep en Het PON & Telos. De bevindingen uit dit gesprek zijn eveneens opgenomen in de antwoorden op deze vragenlijst.

5. Registratiedata

Als penvoerder is Kunstloc Brabant verantwoordelijk voor het indienen van een jaarlijkse verantwoording aan het Fonds voor Cultuurparticipatie. Om deze verantwoording in te kunnen dienen, heeft Kunstloc Brabant informatie nodig van de deelnemende gemeenten. Gemeenten dienen daarom jaarlijks vóór 15 maart de eigen verantwoording over het voorafgaande jaar in bij Kunstloc Brabant. Deze verantwoording bestaat uit een inhoudelijke en financiële informatie en de prestatiegegevens. De kencijfers die hieruit voortkwamen voor de jaren 2024, 2023, 2022 en 2021 zijn opgenomen in deze rapportage.

HET **pon | telos**

OPGERICHT IN
1947

GEVESTIGD IN
TILBURG

KENNISONDERNEMING

STICHTING ZONDER WINSTOOGMERK

AANTAL MEDEWERKERS

30

INTENSIEVE SAMENWERKINGEN

MET UNIVERSEITEN EN ANDERE
KENNISINSTELLINGEN

SPECIFIEKE THEMA'S

- > VEERKRACHT
- > RUIMTE EN ENERGIE
- > OMGEVING
- > ARBEID
- > CULTUUR
- > ERFGOED
- > MIGRATIE
- > PARTICIPATIE
- > JEUGD
- > STURING

ONZE OPDRACHTGEVERS

- > PROVINCIES
- > GEMEENTEN
- > ZORG- EN WELZIJNSINSTELLINGEN
- > FONDSEN

HET
pon | telos

Over het PON & Telos

Maatschappelijke besluitvorming verbeteren

Wij zijn een sociale kennisonderneming in het hart van de samenleving. We beschouwen het als onze opdracht om maatschappelijke besluitvorming te verbeteren. Dat doen we door wetenschappelijke kennis met kennis van de praktijk te verbinden. We zijn van data, feiten en cijfers, maar geven die altijd een gezicht. Waarbij iedere stem telt. Voorkeuren en meningen halen we op, onderzoeken we, analyseren we en duiden we. Met prikkelende aanpakken en innovatieve methoden. Daarbij zijn we altijd gericht op duurzaamheid: de harmonieuze verbinding tussen sociale, ecologische en economische doelstellingen. Zo dragen we bij aan de kwaliteit van samenleven, nu en in de toekomst.

Met een multidisciplinair en creatief team van bijna 30 adviseurs en onderzoekers werken we vooral voor lokale en regionale overheden in Nederland (met een sterke kennispositie in Noord-Brabant), maar ook voor corporaties, banken, zorg- en welzijnsinstellingen, fondsen en maatschappelijke organisaties. We werken daarbij intensief samen met universiteiten en andere kennisinstellingen en zijn officieel partner van Tilburg University. Met onze kennis en inzichten adviseren we beleidsmakers en bestuurders. Zodat ze afgewogen keuzes kunnen maken. Zodat ze bestuurlijk kunnen vernieuwen. En zodat ze een positieve impuls kunnen geven aan de samenleving van morgen.

Stationsstraat 20c
5038 ED Tilburg
+31 (0)13 535 15 35
info@hetpon-telos.nl
hetpon-telos.nl